

Worldwide Travel, Inc.

Call for special fares

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬੇ

734-525-7304 ਜਾਂ 800-504-3044

ਵਾਜਬ ਰੇਟ, ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ

APPROVED MORTGAGE
THE LENDER YOU CAN TRUST

C.S. Ahluwalia
Mortgage Consultant

916.747.5801 cell
317.423.7000 fax
317.634.4391 office
cgate007@yahoo.com

1740 Lafayette Rd Indianapolis, IN 46222
Headquarters: 107 N. State Rd 135 Ste. 301 Greenwood, IN 46142
www.approvedonline.com

Call Prince Buttar 513-693-5125
7801 Brainerd Ct. Liberty Township, Ohio 45044

Prince Art Gallery

Professional HD, Video and Digital Photography
Wedding & Birthday Parties, Sweet Sixteen, Marriage Annv.

Discounts for Religious Events

Dj services available Princeart13@hotmail.com

Eleventh Year in Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢ Email: punjabtimes1@sbcglobal.net
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 11, Issue 20, May 15, 2010 20451 N Plum Grove Rd. Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਜਾਤ ਆਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਰੇਡੂਕੇ 'ਚ ਰਿੜ੍ਹੀ ਸਰਕਾਰ

ਬਿੰਦਰ ਬਸਰਾ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦਿਆਂ ਜਾਤ ਆਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਤਿੱਖੀ ਬਹਿਸ ਛਿੜ ਪਈ ਹੈ। ਜਾਤ ਆਧਾਰਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਵਸਦੀਆਂ ਸਭ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਜਾਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ

ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਦਾ ਤਾਣ-ਬਾਣਾ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਜਾਤ ਆਧਾਰਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਲਈ ਉਸ ਜਾਤੀ-ਵਿਸੇਸ਼ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਉਧਰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਕਟ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸ਼ੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 12 'ਤੇ)

ਅਮਰਿੰਦਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਲੋਕ ਹੁੰਗਾਰੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਫਿਕਰਮੰਦ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫੇਰੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਲਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰਾਜਸੀ ਹਲਚਲ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਬਰਤਰਫੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਰਾਜਸੀ ਮੰਚਾਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ

ਸਰਗਰਮੀ ਵਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮਿਲਣੀ ਅਜੇ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ

ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਸਾਰੂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਚੰਗਾ ਰੁਝਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਏ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਓ ਪੀ ਸੋਨੀ, ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਡਿੱਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ

ਵਿਵਾਦਤ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਬਿਲ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਪੇਸ਼

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਐਨ ਡੀ ਏ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਵਾਕਆਉਟ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਬਿਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਤਹਿਤ ਮਿਲੇ 'ਜਿਊਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ' ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖਰੜੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ-ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ।

ਸਦਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਸਿੰਘ ਦੀ

ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਆਗੂ ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੂਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਵਿਵਾਦਤ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਇਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਜਿੰਦ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸਦਨ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਦਨ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਣਬ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ-ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਕੈਪਟਨ ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ-ਸੁਖਬੀਰ

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ: ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਰਾਹੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬੀਤੇ 11 ਮਈ ਨੂੰ ਇਥੇ ਰੋਸ਼ਨ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਖੇ ਇਕ ਜਨਤਕ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲਏ ਬਿਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਅਕਾਲੀ ਗੱਠਜੋਤ ਨੇ ਹਾਲੇ 20-25 ਸਾਲ ਹੋਰ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਖਿੱਚੋਤਾਣ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਉਹ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਦੂਜੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੈਂਬਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਥੇ ਕੈਪਟਨ ਵੀ ਬੈਠ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਬਾਅਦ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਨੇ ਉਸ ਹੁੰਗਾਰੇ ਨੂੰ ਪੁੰਝਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਭਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 12 'ਤੇ)

Wraich Transport LLS
North American Truck Stop

14320 Slover Ave., Fontana, CA 92337

ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (ਟੀਮ ਅਤੇ ਸੋਲੋ) ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਮਿਡਵੈਸਟ ਜਾਂ ਨੌਰਥ ਈਸਟ ਦੇ ਰੂਟ ਹਨ

*We have trailer engine for carrier and thermo king
*North american truck stop offer all kind of truck repair @ economy price.
*We have special deal on oil change \$189 +

ਤੁਰਤ ਕਾਲ ਕਰੋ: 800-746-6201, 9093-350-3310

Dhillon Truck Stop
Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM Gill Manj Gurdaspur Wale

ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ

New & Used Tires Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph:575-576-4111, 317-918-6776

ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਅਮੈਰੀਕਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਨਾਨ ਡੈਸਟਰਕਟਿਵ ਟੈਸਟਿੰਗ (ਏ ਐਸ ਐਨ ਟੀ) ਵਲੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਰਹਿਤ ਪਰੀਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏ ਐਸ ਐਨ ਟੀ ਨੁਕਸਾਨ

ਮਹੀਨੇ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ਬਰਗ, ਵਰਜੀਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਇਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਰਹਿਤ ਪਰੀਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਸਬਰਬ ਫ੍ਰੀਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਡਾ. ਸੰਧੂ ਇਹ ਐਵਾਰਡ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਰਤੀ ਅਮਰੀਕਨ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕ੍ਰਸਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਾ. ਸੰਧੂ ਨੇ ਅਲਟਰਾਸਾਊਂਡ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਕ੍ਰਸਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮੌਢੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਡਾ. ਸੰਧੂ ਨੇ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਿੱਚ ਬੀ ਐਸ ਸੀ ਆਨਰਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸੁਸੈਕਸ (ਯੂ ਕੇ) ਤੋਂ 1975 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਸਾਲਿਡ ਸਟੇਟ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਿੱਚ ਐਮ ਐਸ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਲਟਰਾਸੋਨਿਕਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੀ ਐਚ ਡੀ ਕੀਤੀ। ਏ ਐਸ ਐਨ ਟੀ ਵਲੋਂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਚ

ਡੀ ਜੇ ਅਫੀ www.djafi.com
847-207-1610
dj.afj.music@gmail.com

DJ / Wedding Singer
Dhol Players
Music Production
Classical Fusion Piano
Equipment Rental

Visit us on the web: www.punjabtimesusa.com
To Advertise with us call: 847-359-0746

ਮਾਨ ਦਾ ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਅ 7 ਅਗਸਤ ਨੂੰ

ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ (ਮਨਦੀਪ ਮਾਨ): ਸਦਾਬਹਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦਾ ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਅ 7 ਅਗਸਤ ਸ਼ਾਮੀ 7 ਵਜੇ ਕਨਵੈਂਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੇ ਇਥੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਅ ਫੁਲ ਗਏ ਹਨ।

ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਤੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਕੋ ਹੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨਿਖਾਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਹੈ ਕਿ ਵੇਖੀਏ ਇਸ ਵਾਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਟਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ੋਅ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਜਿਗਰੀ ਯਾਰ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਫੋਨ 661-319-7427 ਜਾਂ ਬੱਬੂ ਗੁਰਪਾਲ ਫੋਨ 510-557-9670 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਚਰਚੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਰਮਿਆਨ ਸਭ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚੋਣੀ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਜਾਵੇ।

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਚਰਚੇ ਵੀ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿਮ੍ਹਾ ਰਾਓ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਾਥੀ ਭੁਵਨੇਸ਼ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਭਾਰੀ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇਗਾ। ਜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਬੀਤੇ ਇਕ-ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵੇਖੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਣਬ ਮੁਖਰਜੀ ਜੀ ਉਪਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਸਪੀਕਰ ਮੀਰਾ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੀਰਾ ਕੁਮਾਰ ਇਕ ਦਲਿਤ ਆਗੂ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਗਜੀਵਨ ਰਾਮ ਦੀ ਬੇਟੀ ਵੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਰਜੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਖੁਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਫੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। 1990 ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਇਹ ਹਾਲਤ ਬਣੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੂੰ ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਆਸਕਰ ਫਰਨਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਤੜਕੇ 3 ਵਜੇ ਉਡੀਕਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਮਾਰੂਤੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਘਰ ਗਏ ਸਨ।

D & M SATELLITE SOLUTIONS

Over Americas Top 120 Channels for \$24.99 with locals:

FREE **HBO** & **SHOWTIME**

8 Channels 10 Channels For 3 months (with Agreement) Value of \$66.00

FREE Service on Second TV
FREE DVR Upgrade (\$6.00/mo DVR Service Fee applies)
FREE Standard Professional Installation in up to 6 Rooms with HD Receivers
FREE \$50 gift Card From D & M Satellite Solutions after 30 days of installation
FREE Service Plan for 12 months Value of \$72.00

SAVE \$370

\$50.00 for Referrals

200 Howard St, # 278A Des Plaines IL 60018
224-220-1067
www.DISHCITYONLINE.com

All prices packages and programming subject to change without notice. Local and state sales taxes may apply. Customer must subscribe to minimum programming, including a qualifying International package, DishFAMILY or DishMEXICO, or a \$6.00/mo. Service Access fee will apply in addition to the monthly price for International programming. A second dish antenna may be required to view both International and American programming. All services marks and trademarks belong to their respective owners.

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਓਪਨ ਕਬੱਡੀ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੇ ਹੱਥ ਰਹੀ

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ (ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ): ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਵਲੋਂ ਇਥੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਓਪਨ ਦੇ ਫਸਵੇਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਲੱਬ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੀ ਟੀਮ ਜ਼ੋਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਲਾਸ ਬੈਨੋਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਜੇਤੂ ਰਹੀ, ਜਦੋਂਕਿ ਅੰਡਰ 21 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਡਾਇਮੰਡ ਕਲੱਬ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਲੋਡਾਈ ਦੀ ਟੀਮ ਦੂਜੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਹੀ। ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਛੇ-ਛੇ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਮੇਲੇ ਦਾ ਆਰੰਭ 23 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ

ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਰਮਵੀਰ ਬਸਰਾ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜੱਸੀ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ। ਦੂਜੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਕਰਮਵੀਰ ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਕਾਰਲੋ ਨੇ ਚਿਤ ਕਰ ਕੇ ਝੰਡੀ ਦਿਤੀ। ਵੋਟ ਲਿਫਟਿੰਗ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ 12 ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ

ਰੈਫਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਗੁਰਮੇਲ ਦਿਓਲ ਨੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਰੰਗ ਬਨਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾੜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਚੇਚਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਆਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ

ਬਾਬ ਸੰਧੂ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਖੇੜਾ ਤੇ ਬਿੰਨੀ ਗਿੱਲ

ਐਤਵਾਰ 25 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਹੋਏ।

ਸਾਕਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ 6 ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂਕਿ ਹਾਕੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਯੂਬਾ ਬਰੌਦਰਜ਼ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਰਿਹਾ। ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ 7 ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਦੀ ਝੰਡੀ ਰਹੀ ਜਦੋਂਕਿ ਲਿਵਿੰਗਸਟਨ ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਰਿਹਾ। ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਦੇ ਅੰਡਰ 11 ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਲ 6 ਟੀਮਾਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਯੋਗ ਗੰਨਜ਼ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਸਿਟੀ ਵਾਲਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਅੰਡਰ 13 ਵਿਚ ਵੀ 6 ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਵਾਲਰ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਬੀ ਆਈ ਟੀ ਐਚ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਅੰਡਰ 16 ਵਿਚ ਟਰਲੋਕ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਨਿਊ ਬੁਆਇਜ਼ ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਰਹੇ। ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਓਪਨ ਵਿਚ 12 ਟੀਮਾਂ ਭਿੜੀਆਂ ਅਤੇ ਫਰੈਚ ਆਈ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਬੀ ਕੇ-8 ਨੇ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਿਆ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਭਲਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਰਹੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਘੋਲ ਜੱਸੀ ਸਹੋਤਾ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਖੇੜਾ, ਜੱਸੀ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਜੋਗਾ ਗਿੱਲ

ਲਿਆ। ਜੱਸ ਸੰਧਾ ਨੇ 435 ਪੌਂਡ ਭਾਰ ਚੁਕ ਕੇ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ ਕਰਵਾਈ ਜਦੋਂਕਿ 430 ਪੌਂਡ ਚੁਕ ਕੇ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਰਿਹਾ।

ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਆਏ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਸ਼ੋਅਰ ਕਹਿ ਕੇ ਅਤੇ ਅਖੌਤੀ ਬਾਬਿਆਂ ਉਤੇ ਟੋਟਕੇ ਛਡ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ

ਜੱਸੀ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਕਰਮਜੀਤ ਮਾਨ

ਮੌਕੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੌਂਸਲਾ-ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕੀਤਾ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਲਾਏ ਗਏ ਲੰਗਰ ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਤਗਤੀ ਭੀੜ ਰਹੀ। ਕਤੀ-ਚੌਲ ਅਤੇ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਅਟੁਟ ਵਰਤੇ। ਸ਼ਰਬਤ ਅਤੇ ਜੂਸ ਵੀ ਵੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਵਰਤਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਦੇਸੀ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਮੇਲੀਆਂ ਨੇ ਡੰਜਾਂ ਲਾਹ ਲਾਹ ਕੇ ਖਾਧੀਆਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੌਸਮ ਵੀ ਤਿੰਨੇ ਦਿਨ ਪੂਰਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਕੋਈ ਖਲਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਖਿਡਾਰੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੱਟ-ਫੇਟ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹੇ।

ਮਰਦਾਵੀਂ ਦਿੱਖ ਵਾਲੀ ਬੁਰਕਾਧਾਰੀ ਸਵਾਰੀ ਕਾਰਨ ਸਪਾਈਸਜੈਟ ਦੀ ਉਡਾਣ ਉਤਾਰੀ

ਕੋਲਕਾਤਾ : ਇਥੇ ਸਪਾਈਸ ਜੈੱਟ ਦੀ ਇਕ ਉਡਾਣ ਦੌਰਾਨ ਮਰਦਾਵੇਂ ਜੱਸੇ ਵਾਲੀ ਇਕ ਬੁਰਕਾਧਾਰੀ ਔਰਤ ਉਤੇ ਚਾਲਕ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਹਾਜ਼ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਤਾਰਨਾ ਪਿਆ।

ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਿੱਲੀ-ਕੋਲਕਾਤਾ-ਢਾਕਾ ਉਡਾਣ ਵਿਚ 123 ਮੁਸਾਫਰ ਸਨ। ਏ.ਟੀ.ਸੀ. ਵਲੋਂ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੈਡਿੰਗ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਇਥੇ ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ. ਕਰਮੀਆਂ, ਬੰਬ ਦਸਤੇ, ਫਾਇਰ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੁਰਕਾਧਾਰੀ ਸਵਾਲੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ।

ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੁਰਕਾਧਾਰੀ ਸਵਾਰੀ ਔਰਤ ਹੀ ਨਿਕਲੀ। ਚਾਲਕ ਦਸਤੇ ਨੂੰ ਉਹ ਮਰਦ ਜਾਪੀ। ਉਡਾਣ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦਾ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਇਲਟ ਨੇ ਏ.ਟੀ.ਸੀ. ਤੋਂ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਡਾਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬਾਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।

ਬਹੁ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਰੰਗਾਰੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਕਸਬੇ ਦੇ ਹਿੰਟਿੰਗ ਰਿਜ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਦੋ ਆਈਟਮਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ 18 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ।

ਹਿੰਟਿੰਗ ਰਿਜ ਦੇ 15 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਗਰੁਪ ਨੇ ਰਜਨੀਸ਼ ਨੰਦਤਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਹੇਠ ਇਕ ਡਾਂਸ/ਫੈਸ਼ਨ ਸ਼ੋਅ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਗੀਤ 'ਜੈ ਹੋ' ਦੀ ਟਿਊਨ ਉਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਰਜਨੀਸ਼ ਨੰਦਤਾ ਮਾਪੇ-ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਦੇ ਵਲੰਟੀਅਰ। ਇਸ ਆਈਟਮ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ। ਇਕ ਹੋਰ ਆਈਟਮ 'ਕੌਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀ' ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਦੀਪ ਦਿਓਲ ਅਤੇ ਨਵਜੋਤ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦਾ

ਕੋਰੀਓਗ੍ਰਾਫ ਕੀਤਾ ਭੰਗਤਾ ਸੀ। ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਗੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਪੋਸ਼ਾਕਾਂ ਵਿਚ ਭੰਗਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਦੀ ਭੰਗਤਾ ਟੀਮ 'ਸ਼ਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ' ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਨੋਪਰਵਿਲ ਵਿਚ ਓਵਨ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮਹਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਹੇਠ ਭੰਗਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਥੇ ਕਿ ਟਰਕਿਸ਼ ਅਮੈਰਿਕਨ ਕਲਚਰਲ ਅਲਾਇੰਸ ਵਲੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਾਲ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ 16 ਮਈ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਚਿਲਡਰਨ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਟੂ ਵਰਲਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਸਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਨੇਵੀ ਪੀਅਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਬੱਸ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

Dhade & Associates, PC

Immigration Lawyers

WE FIGHT FOR YOUR RIGHTS!

Randhir Singh Garcha
Immigration Lawyer

Herman Singh Dhade
Immigration Lawyer

- *ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਵੀਜ਼ੇ (ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਆਦਿ)
- *ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ *ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ
- *ਅਡਜਸਟਮੈਂਟ ਆਫ ਸਟੇਟਸ *ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ
- *ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
- *ਅਸੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ 6 ਤੋਂ 12 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

Ph:248-254-3441

www.eagle.pro
e-mail: info@eagle.pro

28800 Orchard Lake Road, Suite 135, Farmington Hills, MI 48334

ਝਾਰਖੰਡ 'ਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਜਾਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਝਾਰਖੰਡ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਸਿਆਸੀ ਡਰਾਮਾ 10 ਮਈ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਣ ਪੱਤਣ ਨਾਲ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਕਾਰਨ ਸੰਸਦੀ ਬੋਰਡ 'ਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਬਣੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਦੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਆਬਜ਼ਰਵਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਬੋਰਡ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੇਸਿੱਟਾ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਤ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਸਮੂਹ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਤਿਨ ਗਡਕਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਖੁਦ ਕੋਈ ਠੋਸ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਗੇ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ

ਆਗੂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੌਂਪੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਝਾਰਖੰਡ ਮੁਕਤੀ ਮੋਰਚਾ (ਜਾਮੁਮੋ) ਵਲੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂ ਅਰਜੁਨ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਰਘੁਵਰ ਦਾਸ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੁੰਡਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੁੱਲ 16 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵਿਚੋਂ 9 ਆਦਿਵਾਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਘੁਵਰ ਦਾਸ ਦੇ ਖੇਮੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਬੂ ਸੋਰੇਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੇਮੰਤ ਸੋਰੇਨ ਦੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਰੇਨ ਵੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਤੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਗੂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਬਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਝਾਮੁਮੋ ਨੂੰ ਕੁੱਲ 5 ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਮਿਲੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੰਤਰਾਲੇ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਤਿਵਾੜੀ ਨੂੰ ਝਟਕਾ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਵਲਦੀਅਤ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਮੁੱਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਨਰਾਇਣ ਦੱਤ ਤਿਵਾੜੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਿਊਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਵਲਦੀਅਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇ।

ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਜੀ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਲੇ ਇਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਤੇ ਡਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਨਿਰਣਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਬਗੈਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜੱਜ ਇਸ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਵਲੋਂ

ਹਾਜ਼ਰ ਵਕੀਲ ਹਰੀਸ਼ ਸਾਲਵੇ ਨੇ 84 ਸਾਲਾ ਤਿਵਾੜੀ ਦੀ ਡੀ ਐਨ ਏ ਜਾਂਚ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਤਿਵਾੜੀ ਦੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਸਸਤੀ ਸ਼ੋਹਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਿਵਾੜੀ ਦਾ ਜੈਵਿਕ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੋਹਿਤ ਸ਼ੇਖਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਪੀ ਐਸ ਪਟਵਾਰੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਡੀ ਐਨ ਏ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਮਲਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

**To Advertise with us
call: 847-359-0746
Fax: 847-705-9388**

Vicky Vasudeva

MBA, Marquette Univ., Milwaukee, WI

Realtor - Commercial/ Residential Properties

Wisconsin & Illinois

**Top Commercial Realtor 2009, Coldwell Banker WI
WI Commercial Properties/Businesses For Sale**

Hotels/Motels

1. Hotel - established franchise, 70 rooms, high traffic area. **Price \$5 million.**
2. Hotel - prime franchise, great location. **Price \$22 million.** Some seller/private financing available to qualified buyers.

Information available about some existing and new development franchises - **Holiday Inn, Holiday Inn Express & Intercontinental Hotels & Resorts.**

12 Liquor Stores (with Real Estate) Available

1. Liquor store w/ grocery/check cashing/deli etc. Averaging \$150,000+/month. North side. **Price \$1.2 million +inventory.** Busy & profitable.
2. Liquor store w/grocery/check cashing/restaurant etc. Averaging \$80,000+/month. North side. **Price \$575,000 +inventory.** Very profitable.
3. Liquor store, grocery & restaurant. South side. House & parking lot. Great area. Averaging \$35,000/monthly. Great potential. **Price \$450,000 +inventory.**

Grocery Stores (with Real Estate)

1. Grocery w/beer. North side. Averaging \$55,000+/monthly. **Price \$350,000 +inventory.**
2. Grocery w/beer. South side. Established. Busy. Averaging \$60,000/monthly. **Price \$450,000 +inventory.**

8 Gas Stations Available

1. Unbranded - w/C-store & 3 bay car wash. Liquor permit. Turnkey - ready to move-in. Great location. **Price \$369,000.**
2. Unbranded - w/ C-store. South side. Operating. Great area. **Price \$449,000 +inventory.** (Short sale).
3. Popular brand w/C-store. High traffic. South side. **Price \$449,000 +inventory.** (Short sale).
4. Unbranded - w/ C-store. Gas sale \$30,000/monthly. Store sale \$35,000+/monthly. North side. **Price \$349,000.** Great opportunity!

Two gas stations available with land contract financing in great locations. Price \$750,000 each.

Email: vicky.vasudeva@cbexchange.com

Phone: 414-688-4197

ਸਫਰ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਸੜਕ 'ਤੇ ਸਫਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੰਬਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖੋ

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਕਾਰ ਜਾਂ ਮੋਟਰ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਸਫਰ ਉਤੇ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਆਪਣੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ, ਗਲਤ ਗੱਡੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਡਰਾਈਵਰ, ਖਰਾਬ ਹੋਈ ਗੱਡੀ ਜਾਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਪਈ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਜਿਹੀ ਹੰਗਾਮੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ।

- ਅਲਬਾਮਾ 334-242-4378, *47
- ਅਲਾਸਕਾ 911
- ਐਰੀਜੋਨਾ 911
- ਅਰਕਨਸਾਸ 501-295-1860, 911
- ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ 911
- ਕਾਲੋਰਾਡੋ *277
- ਕਨੈਕਟੀਕਟ 800-443-6817, 911
- ਡੈਲਵੇਅਰ # 77, 911
- ਫਲੋਰਿਡਾ *347, *384, 800-525-5555
- ਜਾਰਜੀਆ *477
- ਇਡਾਹੋ 911, *477
- ਇਲੀਨਾਏ 511, *77, *99 (ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਏਰੀਆ)
- ਇੰਡੀਆਨਾ 911
- ਆਇਓਵਾ *55, 911, 800-555-4357
- ਕੈਨਸਸ *47
- ਕੈਨਸਸ ਟਰਨਪਾਈਕ *582, 800-827-7453
- ਕੈਨਟਕੀ 800-222-5555, 911
- ਲੁਇਸਿਆਨਾ 504-893-6250, *47
- ਮੇਨ *77
- ਮੈਰੀਲੈਂਡ # 77
- ਮੈਸਾਚਿਊਸਿਟਸ *77
- ਮਿਸ਼ੀਗਨ 911
- ਮਿਨੇਸੋਟਾ *911
- ਮਿਸ਼ੀਸਿਪੀ 601-864-1314, *47
- ਮਿਜ਼ੋਰੀ 800-525-5555, *55
- ਮੌਨਟਾਨਾ 800-525-5555, 911

- ਨੈਬਰਾਸਕਾ 800-525-5555, *77
- ਨੇਵਾਡਾ *647, *384, 911
- ਨਿਊ ਹੈਂਪਸ਼ਾਇਰ *77, 911
- ਨਿਊ ਜਰਸੀ 1-800-723-7623, 911
- ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ 505-827-9301
- ਨਿਊ ਯਾਰਕ *394, 911
- ਨਾਰਥ ਕੈਰੋਲਾਈਨਾ *47, 800-662-7956
- ਨਾਰਥ ਡਕੋਟਾ 911, 800-472-2121
- ਓਹਾਇਓ *384, 800-525-5555
- ਓਕਲਹੋਮਾ *55
- ਓਰੀਗਨ 911
- ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ *911
- ਰੋਡ ਆਈਲੈਂਡ 800-499-3784, 401-444-1969, *77
- ਸਾਊਥ ਕੈਰੋਲਾਈਨਾ *47
- ਸਾਊਥ ਡਕੋਟਾ 911
- ਟੈਨੇਸੀ *847, 607-741-2060
- ਟੈਕਸਸ 911, 800-525-5555
- ਯੂਟਾ 911
- ਵਰਮੌਂਟ 802-244-8727, *394
- ਵਰਜੀਨੀਆ # 77, 911
- ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ 911, 360-438-7700
- ਵੈਸਟ ਵਰਜੀਨੀਆ # 77, 911
- ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ 911
- ਵਿਓਮਿੰਗ # 4357, 911, 800-442-9090

ਇਹ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵੈਬਸਾਈਟਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨੰਬਰ ਛਾਪਦਿਆਂ ਇਹਿਤਿਆਤ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਗਲਤੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

*ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ
ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
*ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ
ਕੰਮ/ਜੌਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ
*ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਖਾਸ
ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ
*2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ
ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ
ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

**National Truck
Driving School**

Call For Special Price

**Kashmir S. Thandi
Office: (866) 933-3038
Balhar S. Rana
Cell: 916-502-7733**

4585 Pell Dr. Sacramento CA, 95838

ਤਿਰਛੀ ਨਜ਼ਰ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਦ, ਸਟਾਕਟਨ

*ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋਈ

-ਇੰਡੀਆ ਵਾਲਾ ਈ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ...!

*ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਮਾਧੂਰੀ ਗੁਪਤਾ ਆਈ ਐਸ ਆਈ ਲਈ ਜਾਸੂਸੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ
-ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਧ੍ਰੋਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੰਗ ਆਉਂਦੀ ਹੋਣੀ ਐ।

*ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਾਰੋਕ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ

-ਯਾਨਿ ਡੰਡਾ ਪਰੇਡ ਫਿਰ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਈ।

*ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀ ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ

-ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਠੋਕੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਡੇਰੇ ਉਸਰ ਰਹੇ ਐ।

*ਬੁਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ

-ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਜਹੂਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

*ਮੱਕੜ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵਲੋਂ ਮੋਹਰ

-ਤੇ ਮੱਕੜ ਸਾਬੂ ਕਿਹੜਾ ਆਪ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਐ।

*ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵਜੋਂ ਨਿਭਾਵਾਂਗਾ-ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

-ਜੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਇੰਨੀਆਂ ਤਿਕਤਮਬਾਜ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣੇ ਇਨਕਾਰੀ

-ਬੀ.ਕੇ. ਚੰਮ

ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਫਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ 'ਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ 10 ਸਤੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਆਪਣੀ ਥੂ-ਥੂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵੇ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਉਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚੋਂ ਮੈਂਬਰੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਲੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਹੁਣ ਮੁੜ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਮੈਂਬਰੀ ਬਹਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕੇ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਰਸਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਸਮਝੀ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਮਲੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਾਰਤ ਦੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਸਪਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਆਪਣਾ ਜਨ-ਆਧਾਰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੁਬਿੱਤੀ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਦਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਬਦਲਾਲੂ ਕਾਰੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਦਾਗ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖੀ ਰਣਨੀਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਜੇ ਤਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ

ਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਸਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਉੱਤਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਝਾੜ ਵੀ ਖਾਣੀ ਪਈ ਹੈ।

ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਆਂਇਕ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹਿਣਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਦਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਥਿਤੀ 'ਚ, ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਅਗਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ 'ਚ 2 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਕ ਵੀ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਦਨ 'ਚੋਂ ਮੈਂਬਰੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸਹਿਜਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਕਾਂਡ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹੁਣ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਨੇਤਾ ਇਹੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਝ ਹੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗੀ।

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿਰੁਧ ਹਮਲਾਵਰ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰੇ ਵਿਰੁਧ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਾਹਜ ਬਣੀ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਧੜੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਧਾਇਕ ਦਲ ਦੀ

ਨੇਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੇ.ਪੀ. ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਧੜੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਜਨ-ਆਧਾਰ ਵਾਲੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਮੁੜ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕਾਫੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਕ ਜੁਝਾਰੂ ਨੇਤਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਦਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਖਰਾਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਦਿਵਾਲੀਏਪਨ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹਾਲਤ ਆਦਿ ਮੁੱਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਪੱਖ ਵਿਰੁਧ ਹਮਲਾਵਰ ਤੇਵਰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੱਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਕ ਗੱਲ ਨਾਲ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੁਧ ਮੋਰਚਾ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਦੀ। ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਦਿਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ 'ਚ ਕਾਫੀ ਜਨ-ਆਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਿਛਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਅਤੀਤ 'ਚ ਮਿਲ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਲਈ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਚੋਣ 'ਚ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਖੁਦ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਕੌਮੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਅਗਾਊਂ

ਧਾਰਨਾ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਮਲੀ ਸੋਚ ਤੇ ਮੁੱਖ ਕੌਮੀ ਜਨ-ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਖੁਦ ਨੂੰ ਜੋੜ ਸਕਣ 'ਚ ਨਾਕਾਮੀ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਖੁਦ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ, ਗੱਠਜੋੜ ਵਿਰੁਧ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ।

ਬਸਪਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਇਥੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੁਆਬਾ ਖੇਤਰ 'ਚ ਕਾਫੀ ਜਨ-ਆਧਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਇਸੇ ਜਨ-ਆਧਾਰ ਕਾਰਨ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਕਸਰ ਇਸ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨ-ਆਧਾਰ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਸਕ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਆਂ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਆਪਣੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਹੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲੀਹ 'ਤੇ ਲਿਆ ਸਕਣ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਨੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ 'ਬੀਮਾਰ' ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਚ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਸਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਉੱਤਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਝਾੜ ਵੀ ਖਾਣੀ ਪਈ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਤਿੱਖਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਹ ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ 'ਉਲਟ ਸਿਆਸੀ ਸਥਿਤੀ' ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰੀ ਕਲਪਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

www.punjabtimesusa.com

The Karn Gill Radio Show
TUESDAY(S)
8:00 PM till 9:00 PM
680/690 AM

Karn Gill, Realtor
44644 Ann Arbor Road Suite A
Plymouth, MI 48170
Cell: (734) 612-9984
Email: KarnGill@Hotmail.com
Website: www.KarnGill.com

COLDWELL BANKER Preferred, Realtors

Serving Michigan's Greater Detroit Communities

Topics:
-Bollywood Movie Songs
-Discussions / Debates
-Community Events
-Every Day Issues
-Interviews

Language:
- Hindi
- English
- Punjabi
- Gujarati
- Urdu

If you want to buy or sell a home in Michigan always go with the winner!

ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ

ਘਰਾਂ/ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਕਾਰਪੈਟ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਪੁਆਉ

ਦੀਵਾਨ ਐਵਨਿਊ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਰੱਗ ਹਰ ਇਕ ਕਵਾਲਿਟੀ ਵਿਚ, ਕੀਮਤਾਂ ਇਨੀਆਂ ਘੱਟ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ! ਆਓ! ਦੇਖੋ ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਚੋਣ ਭਰਪੂਰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੋਅਰੂਮ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਫਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ, ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਾਰਪੈਟ ਪਾਵਾਂਗੇ

Same day service in Chicago and suburbs

Amar Carpets Inc
ਵੈਸਟਰਨ ਅਵੈਨਿਊ ਤੋਂ ਅਧਾ ਬਲਾਕ ਵੈਸਟ, 2423 W Devon Ave. Chicago IL 60659

ਕਾਲ ਕਰੋ : ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

Ph: 773-508-5253, 773-507-8043, Fax: 773-508-5249

ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਪੇਮੈਂਟਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ???

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਜਾਨ ਸੁਖੀ ਕਰੋ

✓ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪੇਮੈਂਟ 60% ਤੱਕ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ
✓ ਲੇਟ ਫੀਸ ਅਤੇ ਓਵਰ ਲਿਮਿਟ ਫੀਸ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ
✓ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਆਜ ਦਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ
✓ ਆਪਣਾ ਕਰੈਡਿਟ ਬਹਾਲ ਕਰਾਓ, ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਤੋਂ ਬਚੋ

ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:

ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 877-899-6244
www.tryemc.com

We Work in All 50 States

ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਮੁਕੁਲ ਮੁਦਗਲ ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਲਾਇਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ ਵਲੋਂ ਦਾਇਰ ਉਸ ਜਨਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ 27 ਮਈ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਭਾਰਤੀਆਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਨਾਗਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਬੰਦ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਸੀ। ਅਸਲ 'ਚ ਦੇਸ਼ੀ ਤਾਂ ਉਹ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਹਨ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਨੇਰੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਨੌਜਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੈਦ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਗੰਭੀਰ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਟ੍ਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਲ ਧੱਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ 'ਚ 1195 ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਢਾਈ ਤੋਂ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਟ੍ਰੈਵਲ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜੇ ਗਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 20 ਤੋਂ 30 ਸਾਲ ਦਰਮਿਆਨ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਪਛੜਿਆ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ 18 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਾਹੀਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਰਵੇਖਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਫੰਡ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਅਮਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ। ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਪੀ. ਏ. ਯੂ.

ਰਾਹੀਂ ਕਰਵਾਏ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਰਵੇਖਣ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਵਾਂਗ ਸਾਲ 2000 ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਫੰਡ ਨਾ ਆ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਚਿੰਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਿਆ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ 89.57 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 5-5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈ ਗਈ

ਪਰ ਭੇਜਣ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਲੈਪਸ ਹੋ ਗਏ। ਸਰਵੇਖਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਹੀ ਮਾਰਚ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਚੈਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਚੈਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗਣ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਪੈਸੇ ਮੁੜ ਗਏ। ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਫੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਿਨਾਂ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦੇ ਨਾ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਜਨਰਲ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਪਾਸੋਂ ਅਥਾਰਿਟੀ ਸੰਬੰਧੀ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ 15 ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਥਲੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਲ 2009-2010 ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈ ਇਸ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਸ ਹੋਣੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ।

ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੋਗਾ, ਬਰਨਾਲਾ ਤੇ ਮਾਨਸਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਹਾਲੀ, ਰੋਪੜ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਮੁਕਤਸਰ ਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਮੁਤਾਬਕ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਨੇ 20 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ 30-30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਜਟ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।

ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਦੇ ਡੀਨ ਬੇਸਿਕ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਆਰ. ਐਸ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਥਾਰਿਟੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਠਿੰਡਾ ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡੀ. ਡੀ. ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੜੇ ਫੰਡ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਛਪਵਾਈ ਗਈ ਪੁਸਤਕ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਚ ਘਿਰੀ

ਜਲੰਧਰ : ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਲੀਏਵਾਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਨੂੰ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਛਪਾਈ ਗਈ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁਧ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। 7 ਮਈ ਨੂੰ ਇਥੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜ਼ਰੀਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਜਥੇ. ਬਲੀਏਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜ ਤਾਂ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੀ ਇਹ ਦਿਲੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ 2 ਇਹ 722 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਛਪ ਕੇ ਆਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਨ ਮੰਨਿਆ। ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕਣ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਕ ਆਮ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਘੋਰ ਪਾਪ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਅਧੀਨ ਕੌਮ ਨਾਲ ਧੁੱਹ ਕਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੌਮ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਉਪਰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਘੋਰ ਪਾਪ ਅਤੇ ਧੁੱਹ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਵੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਰੁਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੋਵਗੀ ਰੱਦ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਕੇਂਦਰੀ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ (ਸਕੂਲਜ਼) ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਣਗੇ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਰੀਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਸਬੰਧਤ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

Freeway Travel Inc
ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ, ਖਰਾ ਸੌਂਦਾ, ਬਿਹਤਰ ਸਰਵਿਸ
Call Raju
Tel: 773-973-0200
Fax: 773-973-0557
2542 W Devon Ave. Chicago IL 60659

westin travel & tours inc.
Tel: 877-256-1971
773-465-4040
e-mail: info@westintravel.com
web: westintravel.com

Low Fares And Confirm Seats With Lufthansa, American Airlines, Continental Air, Air India to India, Middle East And Europe

RK Carpet & Flooring, Inc.
6346 N. Claremont Ave. Chicago, IL 60659
ਵਾਜ਼ਬ ਭਾਅ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰਵਿਸ

*Commercial *Installation
*Residential *Cleaning
*Industrial *Repair
*Sales

Ravinder Singh Ravi
Ph: 773-761-6888
Fax: 773-761-6865

SUPER TRAVEL
847-676-9090
E-mail: supertravel2003@yahoo.com
Lowest Fares With Excellent Service

AMERICAN AIR, CONTINENTAL AIR, JET AIRWAYS, DELTA, AIR INDIA, KLM, LUFTHANSA.

For Emergency Call anytime at 847-673-3825 **EARLY BIRD SALE!!!!** India \$545 London \$250

SYAN VIDEO PRODUCTION, INC.
Professional HD Video & Digital Photo Production
Multiple Camera Shooting / Digital Still Photography (with flush mount Album)
Live Video Display with Large Screens
DJ Service with Laser Lights
Call Toll Free : 1-888-RAJ- SYAN (725-7926)
(With 14 years Experienced)

734-261-0936 / 734-890-1767
E-mail: raj@syanvideo.com
or visit at: www.syanvideo.com

Desi Bazar
916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143
Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

- FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
- FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇਵੇਗੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਪਟਿਆਲਾ : ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬੀਤੇ 5 ਮਈ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਸਿਰਮੌਰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ 'ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਵੀ ਤਹੱਈਆ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਐਲਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੇ 287ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਗਾਬੜੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋਏ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਈ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੱਭ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਕਾਸ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕਲੋ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸੌ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਸੀਵਰੇਜ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ

ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦਮਜਾਰਾ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗਾਬੜੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮਗੜੀਆ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਰਾਮਗੜੀਆ ਬਹਾਦਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਮ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ

ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਲਈ ਹੁਣ ਇਲੈਕਟਰੌਨਿਕ ਅਸ਼ਟਮ

ਚੰਡੀਗੜ : ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੁਧਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਟੈੱਡਰਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਵਿਭਾਗ ਅੰਦਰ ਇਲੈਕਟਰੌਨਿਕ ਟੈੱਡਰ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 31 ਮਈ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਮੌਕੇ ਅਸ਼ਟਮ ਪੇਪਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇਲੈਕਟਰੌਨਿਕ ਅਸ਼ਟਮ ਪੇਪਰ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ

ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਚਾਰਟ ਵੀ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਬਤੌਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਪਹੁੰਚੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਮੰਤਰੀ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸੇਖਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਲੋਹਾ ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਬਹਾਦਰੀ ਵਲੋਂ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੰਡੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆੜਤੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸਕੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਐਸ. ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਹਰ ਵਿਭਾਗ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਨਿਗਮ ਨੂੰ ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਕਿ 31 ਮਈ 2010 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਟੈੱਡਰ ਇਲੈਕਟਰੌਨਿਕ ਟੈੱਡਰ ਵਿਵਸਥਾ ਤਹਿਤ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 31 ਮਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 31 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਸਮੁੱਚੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਕੰਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੂਹ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਵਿਖੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੁਵਿਧਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 31 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ।

ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

ਜਲੰਧਰ : ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਫਿਰ ਤੋਂ ਗਰਮ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਐਸ. ਆਰ. ਲੱਧੜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ. ਚਿਦਾਬਰਮ, ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਸ. ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਵਿਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਣੀਤ ਕੌਰ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗਿੱਲ ਵਲੋਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਸਭਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਅਰ ਨੇ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਨਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਿੱਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ

ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬੁਠੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਰਪੱਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਿੱਲ ਨੇ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਿਰੁਧ ਭੇਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਅਤੇ 9 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੂੰ ਨੀਮ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਸਭਾ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸੁਸਾਇਟੀਜ਼ ਰਜਿਸਟਰੀ

ਕਾਨੂੰਨ 1860 ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਰਹੇਗੀ। ਸਭਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸਭਾ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਅਰ ਨੇ ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਸਭਾ ਦੇ ਨੀਮ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਐਨ. ਜੀ. ਓ. ਹੈ ਅਤੇ ਐਨ. ਜੀ. ਓ. ਦੀ ਚੋਣ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਰੋਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਉਹ ਵੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਾਸਪੋਰਟ ਹੋਲਡਰ ਸਨ।

ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੂਨਾ

ਚੰਡੀਗੜ : ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਟੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲੀਆ ਇੱਕਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੂਨਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ 15 ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਯੋਗ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮਾਲੀਆ ਇੱਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਈਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਚੈਕਿੰਗ ਟੀਮ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਹੀ ਚੈਕਿੰਗ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਮਾਸਟਰ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਕੁਤਾਹੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਚਿਹਾ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਜਿਹੜੇ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 585.70 ਲੱਖ ਰੁਪਏ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 306.36 ਲੱਖ ਰੁਪਏ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 177.85

ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ 920.30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਸਟੇਟ ਕੈਰਿਜ ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ, ਮਿੰਨੀ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਟੈਕਸ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਡੀਫੈਂਕਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਬਕਾਏ ਨਾ ਵਸੂਲੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਨੰਬਰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਰਗੜਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਪੈਸ਼ਲ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਬਕਾਇਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਸਪੈਸ਼ਲ ਚੈਕਿੰਗ ਚਾਰ ਜਨਵਰੀ 2007 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸੰਬਰ 2009 ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਬਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਆਡਿਟ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਵਿਮਲ ਕੁਮਾਰ ਸੇਠੀਆ, ਸੰਦੀਪ ਰਿਸ਼ੀ, ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਅਤੇ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੱਡਾ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਜੁਗਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਆਡਿਟ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਰ.ਐਸ. ਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ

ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਚੰਦਰ ਗੋਦ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵਲੋਂ ਬਕਾਇਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਐਸ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਬਣਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੂਨਾ ਲੱਗਣ ਲਈ 15 ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਤਰ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਮਾਸਟਰ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਮਾਸਟਰ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਨੇ ਵੀ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਅਗਰਵਾਲ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵੀ ਬਕਾਇਦਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਉਚੇਚੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ।

Matrimonials

Ramgarhia Sikh family looking for Medico/ Engineer/ professionally qualified, under 35, issueless match from US/Canada for their Dentist (D.D.S) daughter, 31, 5'-5", PR Canada, divorced/ issueless. Contact: Email: match2k@gmail.com

US citizen or green card holder Jatt Sikh match for US citizen girl, 25, 5'-4", Master's in accounting, working with state government. Boy on work visa can also be considered. Contact: bain1956@yahoo.com

Match for 27, 5'-2" Jatt Sikh, MA English, B.ed., doing masters in Information Techonology, has one sistor married in canada, brother doing Mech Engg. e-mail bio data- Hsingh2222@gmail.com

Easy Travel Inc.

7191 Camelot Drive, Canton, MI 48187 Fax: 866-908-6663 www.easytravelinc.net info@easytravelinc.net

ਸਸਤੀਆਂ ਹਵਾਈ ਟਿਕਟਾਂ

Please call us for the lowest fare from your city to india

Tel: 734-451-9526, Toll Free 866-51-INDIA

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਈਸਟ ਵੈਸਟ ਅਤੇ ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੇ ਰੂਟ

ਅਸੀਂ ਟਰੇਲਰ ਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

We pay on weekly basis

ਕਾਲ ਕਰੋ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ

Blue Horse Trucking Inc.

Ph. 800-208-3464

Loose Weight Feel Great!

*Natural *Guaranteed *Doctor Recommended

ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਓ

ਕੁਦਰਤੀ ਹਰਬਲ Products ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਭਾਰ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ Side Benefits ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਘਟਾ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ

IQBAL KAUR Ph: 708-444-0554

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਹ

ਨਡਾਲਾ : ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਲਾੜਾ ਅਤੇ ਲਾੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜ ਲਈ ਕਾਰਗਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਵਾਲੇ ਵਿਆਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਫਰਾਡ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਰਿਫਿਊਜੀ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟ ਐਕਟ (ਇਰਪਾ) ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਆਰ. 4 ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਜੋੜੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਵੀਜ਼ਾ ਅਫਸਰ ਲਈ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਮੌਲਿਕ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੈਮਿਲੀ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ ਤਹਿਤ ਲਾੜਾ ਜਾਂ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਮੱਦਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਹ ਮੌਲਿਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਕੈਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾੜਾ ਜਾਂ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵਤਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲੇ 18 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

Business For Sale

ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ ਸ਼ਾਪ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਵਾਸ਼ ਵਿਕਾਊ ਹੈ

ਇੰਡੀਆਨਾ 'ਚ
ਹਾਈਵੇਅ 70 ਉਤੇ
ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ
ਫੈਸਿਲਟੀ

ਨੈਟ ਆਮਦਨੀ \$25000 ਮਹੀਨਾ

Asking Price \$225,000

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 916-470-5520

PANNUN THE LAW FIRM
ATTORNEYS & COUNSELLORS

ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਡ ਲਾਅ

ਤੁਹਾਡਾ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਬੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਡੀਪੋਰਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ?
ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਾਅ

- ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਅਪੀਲਜ਼
- ਰੀਲੀਜ਼ਿਅਸ ਵਰਕਰਜ਼
- ਬੋਨਾਫਾਇਡ ਅਸਾਇਲਮ ਪਟੀਸ਼ਨਜ਼

ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਕੇਸਿਜ਼

- ਬੋਰਡ ਆਫ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲਜ਼
- 9th & 2nd ਸਰਕਿਟ ਅਪੀਲਜ਼
- ਕੈਨਸੇਲੇਸ਼ਨ ਆਫ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ

NEW YORK
T 718.672.8000
JACKSON HEIGHTS, NY 11370

CALIFORNIA
T 510.796.9000
39300 CIVIC CENTER DR.
SUITE 170 FREMONT, CA 94538
FREMONT, CA 94538

Are You Thinking Of

- Rezoning/Use Permits For Vacant Lots
- Site Planning/Sub-Divisions/Parcel Maps Of Property
- Conceptual Plans And Renderings For Your Dreams
- Designing New Commercial Properties
- Remodeling Existing Businesses
- Designing Custom Homes And Farm Houses
- Residential Additions

Consider Us

Continental Development Consultants, Inc

(A team of experienced and qualified professionals)

Website: www.continentaldc.com

Sukhjot 'Tony' Singh   Lee A Bigelow

702-287-0347   702-526-2520

tony@continentaldc.com

lee@continentaldc.com

Our team has successfully dealt with more than 20 Cities, 6 Counties, 9 Franchiser chains and various State/Federal departments in the states of California, Nevada & Arizona.

ਆਪਣੀ ਖਾਲੀ ਪਈ ਜ਼ਮੀਨ/ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸਿਰਦਰਦੀ ਨਾ ਸਮਝੋ, ਉਸਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

Worrying About Your Ancestral Property In India?

Geomedia Engineering and Consultancy Services (India)

is here to help you

ਇੰਡੀਆ ਵਾਲੀ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਲਈ
ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

Please Call:

G S Bath (India)

011-91-95694-70701

Harjinder Paul Singh (USA)

209- 456- 2285

e-mail: geomediaengineering@gmail.com

“Geomedia” is a Well-Established and Experienced Team of Engineers, Architects, Planners and Builders Well Versed with Foreign & Local Projects

We Offer Services In:

- SURVEYING
- CONCEPTUAL PLANS
- REVENUE (TEHSIL) RECORDS
- DESIGN AND APPROVALS
- TESTING- SOIL/MATERIALS
- CONSTRUCTION

We can personally meet you at your convenience in United States or in India

computer agents
SERVICE - SOFTWARE - SOLUTIONS

ਰਿ

Virus Removals \$80
Data Backup \$50
Networking \$85
Business Solutions

FREE DIAGNOSTIC SERVICE

CALL US TODAY!
847-387-3883
211 Northwest Hwy., Barrington, IL 60010

Help!

HOURS
MONDAY - SATURDAY
9AM - 4PM

ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਇਲਾਜ
ਸਿੱਧੀ ਕਾਲ ਕਰੋ 630-479-0031

■ ਇਸ਼ੋਰੈਂਸ ਨਹੀਂ? ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ! 20-40% ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
■ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ Invisalign (Clear Braces) ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ? ਮੁਫਤ ਮਸ਼ਵਰਾ ਲਓ।
■ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਬਦਬੂ, ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ? ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਵੀਨ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ, ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਚਮਕਦੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਬਣਾਓ

Fillings, Dentures, Crowns, Bridge, Veneers, Extractions, Cleaning,

Dr. Harjinder Khaira DMD & Associates

Lakestreet Dental
490 W. Lake Street, Suite 107 Roselle, IL 60172
630-894-8008

Lakeland Dental
115 E. State Rd., Island Lake, IL 60042
847-526-1920

ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਦਾ ਕੈਨੇਡਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ 'ਚ ਸਨਮਾਨ

ਕਪੂਰਥਲਾ : ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਜੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸੰਤ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਚੇਵਾਲ ਦਾ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰੀ ਜਿੰਮ ਪ੍ਰਿਟਿਸ ਨੇ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਵਿੱਤਰ ਵੇਈ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ ਲਈ ਕੀਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਸੁਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰੀ ਜਿੰਮ ਪ੍ਰਿਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਖੇਤਰ 'ਚ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਹਨ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਮੌਕੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਮੱਲੂ, ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜੇਮਸ ਬੇਜ਼ਾਨ, ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਮੰਤਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ, ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਟਿਮ ਉੱਪਲ ਅਤੇ ਕਈ ਸੈਨੇਟਰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਓਟਾਵਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਵਲੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਲੀ ਵੇਈ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਰੰਭ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸੁਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਬਰੈਂਪਟਨ ਸਪਰਿੰਗਡੇਲ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਰਮ ਗਿੱਲ, ਸੁਰ-ਸਾਗਰ ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਤੋਂ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ, ਰੇਡੀਓ ਖਬਰਸਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੋਸਟ ਤੋਂ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪੜਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਨੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਾਲਟਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰੈਕਸਡੇਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟਰਾਂਟੋ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਦਿਲ ਪੰਜਾਬੀ... ਡਿਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ...

Punjabi Pack now includes JUS one the spiritual channel - no price increase!

PUNJABI PACK \$19.99/mo.
jus punjabi, mh punjabi, JUS one

LOCAL CHANNELS \$9.99/mo.
FOX, CBS, CW, NBC, PBS

= \$29.98/mo

Get Punjabi Pack with American Local channels and receive
- No equipment to buy
- Free Activation (with Agreement)
- Free DVR Upgrade (\$6/mo. DVR Service fee applies)
- No Additional Service Access fee

Subscribe Today
DISH TV USA
847-380-5500
www.dishtvusa.com

dish NETWORK AUTHORIZED RETAILER

Digital Home Advantage offer requires 24-month commitment and credit qualification. If service is terminated before the end of commitment, a cancellation fee of \$17.50/month remaining will apply. All equipment is leased and must be returned to DISH Network upon cancellation or unreturned equipment fees apply. Limit 6 leased tuners per account; lease upgrade fees will apply for select receivers; monthly fees may apply based on type and number of receivers. HD programming requires HD television. All prices, packages and programming subject to change without notice. Local channels only available in certain areas. Offer is subject to the terms of applicable Promotional and Residential Customer Agreements. Additional restrictions and fees may apply. First-time DISH Network customers only. Offer ends 5/31/10.

To Advertise with us
call: 847-359-0746
Fax: 847-705-9388

ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ-ਇਲੀਨਾਏ ਚੈਪਟਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮੌਕੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤਸਵੀਰਾਂ

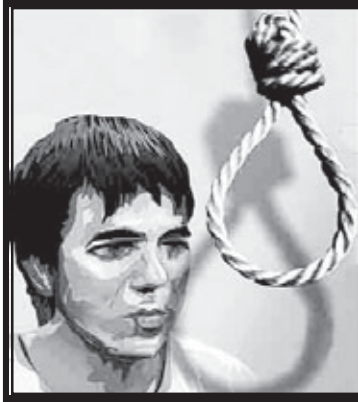

ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ-ਇਲੀਨਾਏ ਚੈਪਟਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮੌਕੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤਸਵੀਰਾਂ

ਕਈ ਸਾਲ ਲਗ ਸਕਦੇ ਨੇ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ

ਮੁੰਬਈ: ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਅਜ਼ਮਲ ਆਮਿਰ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਬੀਤੀ 6 ਮਈ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਣਾ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 'ਲੰਮੇ ਖ਼ਤਰੇ' ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਰੋਕੂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜ ਐਮ ਐਲ ਤਹਿਲਿਆਨੀ ਨੇ 22 ਸਾਲਾ ਕਸਾਬ ਨੂੰ 5 ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਸੁਣਾਈ। ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਹੱਤਿਆ, ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜੰਗ ਛੇੜਨਾ, ਹੱਤਿਆ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜਾਮ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਸੁਣਾਈ। ਜਦਕਿ ਕਸਾਬ ਨੂੰ 5 ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼, ਦੇਸ਼ ਵਿਰੁਧ ਜੇਹਾਦ ਛੇੜਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ, ਕਤਲ ਲਈ ਅਗਵਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਸਫੋਟਕ ਅਧਿਨਿਯਮ ਤਹਿਤ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਹੋਈ ਫਾਂਸੀ: ਹੱਤਿਆ, ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜੰਗ ਛੇੜਨਾ, ਹੱਤਿਆ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜਾਮ ਦੇਣਾ।
... ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਮਰ ਕੈਦ : ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼, ਦੇਸ਼ ਵਿਰੁਧ ਜੇਹਾਦ ਛੇੜਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਕਤਲ ਲਈ ਅਗਵਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਸਫੋਟਕ ਅਧਿਨਿਯਮ।

ਰੋਡ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਲੈ ਗਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁੰਬਈ 'ਤੇ 26 ਨਵੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਤੋਂ 17 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਤਹਿਲਿਆਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਸਾਬ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਕੇ ਪੀ ਪਵਾਰ ਦੀ ਉਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਸਾਬ ਨੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਬਾਨੀ ਹਾਫਿਜ਼ ਸਈਦ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਇਹ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਉਜਵਲ ਨਿਕਮ ਨੇ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੱਸਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਸਾਬ ਦੇ ਵਕੀਲ ਪਵਾਰ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਦੀ ਘੱਟ ਉਮਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨਾਲ ਨਰਮੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਜਸਟਿਸ ਤਹਿਲਿਆਨੀ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਕਸਾਬ ਨੂੰ 'ਕਿਲਿੰਗ' ਮਸ਼ੀਨ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮ ਇਨਸਾਨ ਦੱਸਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਉਜਵਲ ਨਿਕਮ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ 'ਤੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਖੂਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਿਕਮ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਕਸਾਬ ਇਕ ਬੇਰਹਿਮ ਇਨਸਾਨ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਲਈ ਸਰਾਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮਾਸੂਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰ ਸਕਿਆ।'

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਸਾਬ ਦੇ ਵਕੀਲ ਪਵਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਘੱਟ ਉਮਰ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤਿਆਂ ਕਿਹਾ

ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸੋਬੇ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਸਾਬ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਅਤੇ ਗੋਧਰਾ ਦੰਗਿਆਂ ਨੇ ਕਸਾਬ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਦੀ ਅਜੇ ਮੁੰਬਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਸਾਬ ਕੋਲ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਸਾਬ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਕਸਾਬ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਾਕਿ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੰਤੁਲਤ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ : ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸੰਤੁਲਤ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਿਰ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਖ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਅਬਦੁੱਲ ਬਾਸਿਤ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਗੇੜ ਵਿਚ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਬੇਹੱਦ ਅਹਿਮ ਹੈ।

ਜਨਾਬ ਬਾਸਿਤ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਪਾਕਿ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਸਾਬ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹੀ ਲੈਣਗੇ।

ਅਜਮਲ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਸਟਿਸ ਐਮ ਐਲ ਤਹਿਲਿਆਨੀ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਦੀਵਾਨੀ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਮੁੱਖ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਦਉੱਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। f

ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ

ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੌਮੂ ਜਲਾਲ ਕਾਹਲਾ-ਇਕ ਖਬਰ

ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ 26/11 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜਾਤ ਬੰਬੇ ਹਾਈਕੋਰਟ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਵਾਇਦ 'ਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 3 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਉਜਵਲ ਨਿਕਮ ਨੇ ਕਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੱਕ ਚੱਲੀ ਲੰਮੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, 1522 ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਮਿਲੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੇਪਰ ਬੁਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਇਸ ਪੇਪਰ ਬੁਕ ਨੂੰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਅਜਮਲ ਆਮਿਰ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਫਾਹੇ ਲਾਉਣ 'ਚ ਅਜੇ ਕਈ ਸਾਲ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 29 ਅਜਿਹੇ ਕੈਦੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜ ਐਮ.ਐਲ. ਤਹਿਲਿਆਨੀ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੰਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸੂਰੂਆਤ ਹੈ। ਕਸਾਬ ਖੁਦ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੱਜ ਤਹਿਲਿਆਨੀ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 366 ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਭੇਜਣਗੇ।

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਪਰਖ ਕਰੇਗੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੈਅ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਕੌਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਵੀ ਜੱਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੱਲਾਦ ਦੀ ਆਸਾਮੀ ਖ਼ਾਲੀ ਪਈ ਹੈ।

ਮੇਰਠ: ਮੁੰਬਈ ਹਮਲੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਬੰਦੂਕਧਾਰੀ ਅਜਮਲ ਆਮਿਰ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਮੌਮੂ ਜਲਾਲ ਕਾਹਲਾ ਹੈ। 62 ਸਾਲਾ ਮੌਮੂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਹੱਥ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੰਬਣਗੇ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹਾਸਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੌਮੂ ਜਲਾਲ ਹੈ।

ਟਾਈਟਲਰ ਵਿਰੁਧ ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਬਿੱਟੂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ

ਜਲੰਧਰ : ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਹਵਾ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਕਾਂਗਰਸੀ

ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ.) ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਵਿਰੁਧ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਬੰਧੀ ਕੇਸ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਰਵੀਨੰਦ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ

ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ।

ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਬੰਧੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਜਾਂਚ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਟਾਈਟਲਰ ਵਿਰੁਧ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਸਬੰਧੀ ਸੁਆਲ ਵੀ ਕੀਤੇ।

ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਪੇਸ਼ਕਦਮੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਲਿਖਤੀ ਮੰਗ 'ਚ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਨਾਨਾਵਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫਰਵਰੀ 2005 'ਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 1984 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਾਉਣ 'ਚ ਟਾਈਟਲਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਬੰਧੀ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਨਰਾਇਣ ਦੇ ਟਾਈਟਲਰ ਵਿਰੁਧ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੁਣੜ ਵਰਤ ਕੇ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਕੇਸ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁੱਖ ਗਵਾਹ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ : ਨਿਕਮ

ਮੁੰਬਈ : ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਉਜਵਲ ਨਿਕਮ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਅਜਮਲ ਆਮਿਰ ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਵਕੀਲ ਨਿਕਮ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਨਿਕਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖੁੱਖਾਰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਿਕਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਸਾਬ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਿਕਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਸਾਬ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪੈਂਤੜੇ ਅਪਣਾਏ।

ਇਕਬਾਲ ਨਹੀਂ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਫੈਸਲਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਕਸਾਬ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਠੋਸ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ ਚਿਦੰਬਰਮ ਨੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਚਿਦੰਬਰਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਠੋਸ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਚਿਦੰਬਰਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾ ਤਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਨਾ ਹੀ ਫੌਜੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਵੀਰੱਪਾ ਮੋਇਲੀ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਈ ਸਬਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਵੀ ਇਹੋ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ

ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਡਾਇਰੀ

ਇਕਬਾਲ ਜੱਬੋਵਾਲੀਆ*

ਬਲਿਹਾਰੇ ਪਰਵਾਸੀ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਸਟੇਡੀਅਮਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੇਕ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢ ਕੇ ਚੰਗੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਗਿਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਵਿਖੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਫੁੱਟਬਾਲ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 1966-67 'ਚ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ (ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਲੇ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸਨ। 1969 ਵਿੱਚ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ ਕੈਨੇਡਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਹਲ ਵੀ 1971 'ਚ ਐਮ. ਏ. ਕਰਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਆ ਵਸਿਆ। ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਉਦਮ ਸਦਕਾ ਇਹ ਮੈਚ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਮਾਹਿਲ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਫੁੱਟਬਾਲ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਕ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਹਿਲ ਜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮਨੋ, ਧਨੋ ਭਰਵਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਇਹ ਮੈਚ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਨਾਮਵਰ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਅਰਜਨ ਐਵਾਰਡੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਮੌਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਫੁੱਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਲੋ, ਗੁਰਪਾਲ ਫੌਜੀ ਮੰਗੂਵਾਲ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਨੌਨੋ-ਭੱਜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਹਿਲ ਹਰ ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਆਉ-ਭਗਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੇ ਮੈਚ ਪੰਜ ਦਿਨ ਚੱਲੇ ਤੇ

ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਆਖਰੀ ਇਕ ਦਿਨ। ਫੁੱਟਬਾਲ 'ਏ' ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚੋਂ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂਕਿ ਫੁੱਟਬਾਲ 'ਬੀ' ਦੀਆਂ ਦਸ ਟੀਮਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ। ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੇ ਫਸਵੇਂ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਹੋਏ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਗਰਾਊਂਡ 'ਚ ਨੌਂ ਕਬੱਡੀ ਅਕੈਡਮੀਆਂ ਦੇ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚੋਂ ਸੰਗਰੂਰ ਫਸਟ ਤੇ ਟਾਂਡਾ ਸੈਕਿੰਡ ਰਿਹਾ। ਕਬੱਡੀ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਜਨਮ ਪੱਤਰੀ ਦਸ ਕੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮਾਹਿਲ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਪੰਚ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਮੈਚਾਂ ਦਾ ਵਧੀਆ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਐਸ.ਐਨ. ਕਾਲਜ ਬੰਗਾ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਤਕੜੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੀਮਤੀ ਵਕਤ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਚਾਂ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫੁੱਟਬਾਲ ਮੈਚਾਂ ਲਈ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਜੁਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਭੋਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਤੇਜ ਪਾਲ ਤੇ ਮਨਜਿੰਦਰ ਹੀਰ ਵਲੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਹਿਲ ਤੇ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਾਲੇ ਪਾਲ ਮਾਹਿਲ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਪਾਲ ਮਾਹਿਲ ਤੇ ਦੂਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਹਿਲ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਤੇ ਨੌਰਾ ਭੋਰਾ (ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੋਰਾ ਦਾ ਪਿੰਡ) ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਾਸਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਹਿਲ ਤੇ ਸੁਮੇਸ਼ਰ ਮਾਹਿਲ (ਦੇਵੇਂ ਭਰਾ), ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਲ ਮਾਹਿਲ,

ਬਲਵੀਰ ਮਾਹਿਲ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਜਸਵੀਰ ਬਨਵੈਤ ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਲੇ ਵਲੋਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਧੂਰਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਾਨੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੱਡਾ ਸਟੇਡੀਅਮ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਫੁੱਟਬਾਲ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸਟੇਡੀਅਮ ਕੋਲ ਬਣੇ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ

ਨਵੀਂ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਸਿਰਫ ਮਾਹਲ ਗਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਈਕਲ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚਲੇ ਟਾਵੇਂ ਕੋਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਵੀਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਕਦੇ ਇਥੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਟੀਚਰ ਲਾਈਨ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਉਹ ਇਥੇ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪੇਪਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣ ਕੇ ਉਹ ਇਥੇ ਫਲਾਇੰਗ ਸੁਕੈਅਤ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਸਕੂਲ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੀ। ਚਾਰ ਸਾਲ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਸਕੂਲੀ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਹ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲਾ।

ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵੈਸੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਲਗਾਓ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨੌਵੀਂ ਦਸਵੀਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਥੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਟੀਮ ਦਾ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦਬਦਬਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮਾਸਟਰ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਨੌਰੇਵਾਲੇ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੀ ਵਧੀਆ ਟੀਮ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਬਜੀਤ ਮੰਗੂਵਾਲ ਨੂੰ ਇਕ ਸੈਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਸੈਸ਼ਨ ਸਰਬਜੀਤ ਤੇ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਤੇ ਛੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀ ਇਥੋਂ ਸਟੇਟ ਵਾਸਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਜੁਗਵਿੰਦਰ ਸ਼ੇਰੀ ਕੈਨੇਡਾ (ਪ੍ਰੋ. ਨਿਸਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ), ਰਘਵੀਰ ਕਾਲਾ, ਤਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿੰਦਾ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਬਿੰਦਾ, ਸਤਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਨੌਰਾ, ਤਰਸੇਮ ਨੌਰਾ (ਨੌਂ ਸਾਲ ਜੇ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਾ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਪਲੇਅਰ), ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਪੱਪੀ (ਜੇ.ਸੀ.ਟੀ.), ਸੰਦੀਪ ਲਾਲ (ਜੇ.ਸੀ.ਟੀ.), ਮਿੰਟਾਂ (ਜੇ.ਸੀ.ਟੀ.), ਬੂਟਾ ਲਾਲ ਯੂ.ਕੇ., ਸੁਰਜੀਤ ਰਾਮ (ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ), ਮਨੋਜ ਭਾਸਕਰ ਮੰਨੂ, ਰਮਣੀਕ ਸੁਰਮਾ (ਰੰਮੀ) ਇਹ ਸਾਰੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੈਵਲ ਦੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖਿਡਾਰੀ ਸਰਬਜੀਤ ਮੰਗੂਵਾਲ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ੌਕੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਹਮਾ, ਭੂਤਾਂ, ਮੰਗੂਵਾਲ, ਦੁਸਾਂਝ ਖੁਰਦ, ਜਗਤਪੁਰ, ਮੁਕੰਦਪੁਰ, ਖੋਬਤਾ, (ਏਸੀਆ ਸਟਾਰ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿੰਡ), ਨੌਰਾ, ਭੋਰਾ, ਉਚਾ ਲਧਾਣਾ, ਇੱਕਾ ਲਧਾਣਾ, ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ, ਪੱਦੀ, ਪੋਸੀ, ਪਾਲਦੀ, ਲੰਗੇਰੀ, ਕਾਲੇ ਆਲ ਭਗਤਾਂ, ਖੇਤ (ਏਸੀਅਨ

ਸਟਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿੰਡ), ਅਫ਼ਰੋਵਾਲ, ਬੜੋਂ, ਬੱਜੋਂ, ਪਿਜੌਤਾ, ਕਾਲਰਾ, ਪੱਲੀਆ, ਸੁਰਾਪੁਰ, ਸੁੱਜੋਂ, ਪਨਾਮ (ਉਲੰਪੀਅਨ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿੰਡ), ਧਮਾਈ (ਪੱਪੂ ਦਾ ਪਿੰਡ), ਰੁਤਕੀ, ਚੱਕ ਫੁੱਲ, ਗੁੱਲਪੁਰ, ਨੰਗਲ ਖਿਡਾਰੀਆਂ, ਫਤਹਿਪੁਰ ਕਲਾਂ (ਏਸੀਅਨ ਸਟਾਰ ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੋਚ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸੁਖੀ ਦਾ ਪਿੰਡ), ਕੁਰਾਲੀ (ਏਸੀਅਨ ਸਟਾਰ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕੋਚ ਪਰਮਿੰਦਰ ਦਾ ਪਿੰਡ)। ਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕੋਚ ਤੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਫੁੱਟਬਾਲ ਹਸਤੀਆਂ ਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਪਿੰਡ ਜੋ ਉਲੰਪੀਅਨ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਨਾਮ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਚੱਲੇ, ਨੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਖੇਡ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਅਗਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਭਰਾ ਵੀ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਸੋਹਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣਗੀਆਂ। ਬਾਹਰ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਆਉਣਾ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੇ ਗਰੀਬ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੀਏ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਦੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਣਾ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ। ਲੰਬਾ ਜਿਉਣ ਲਈ ਖੇਡਾਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵੀ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨੂੰ ਚਲਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਾਹਿਲ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਬਣਦਾ ਸਰਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਸਾਲ ਫੁੱਟਬਾਲ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਕਰਾ ਕੇ ਯੋਗ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਪਰਵਾਸੀ ਭਰਾਵਾਂ ਲਈ ਮਾਹਿਲ ਗਹਿਲਾਂ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ।

*ਫੋਨ:917-375-6395

ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਹੱਲ ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਸੰਗ

ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਕਤ ਲਈ ਸਿਹਤ ਗੰਯੰਗ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤਿੱਲਾ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ)

ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ-ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ	ਮੋਟਾਪਾ ਘਟਾਓ	ਸਿਹਤ ਬਣਾਓ
ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਬੜ੍ਹਨਾ	ਸ਼ੂਗਰ ਕੰਟਰੋਲ	ਇਸਤਰੀ ਰੋਗ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਸਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ) ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਜਵਾਨੀ ਵਰਗੀ ਤਾਕਤ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰੋ।

ਪੂਰਾ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਡਾ. ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਓਬਰਾਏ
ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਚਰਨ
ਰਜਿ. ਨੰ. 59/AY/PB.

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਸਾਨੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਣਾ, ਖੂਨ ਨਾ ਬਣਨਾ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਤਮਾਮ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਮਾਈ ਹੋਈ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਤੇਲ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸੁਪਨਦੋਸ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

Surajvanshi Pharmacy (R)

MANUFACTURE & EXPORTER OF HERBAL PRODUCTS

25, New Model Town, Jalandhar (Punjab) INDIA.

Contact : Dr. Shweta Oberoi E-mail : shweta077@yahoo.com

Mobile : 98155-33933 Fax : 0091-181-5062627

Law Office of Navdeep S. Jhaj

Immigration Law Attorney

General Legal Practice

Navdeep S. Jhaj
Member, American Immigration Lawyers Association

Estate Planning

Personal Injury

Bankruptcy

ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

- ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ
- ਜਨਰਲ ਲਾਅ
- ਪਰਸਨਲ ਇੰਜਰੀ
- ਬੈਂਕਰਪਸੀ
- ਐਸਟੇਟ ਪਲਾਨਿੰਗ

1930 W Hubbard, 2nd Floor, Chicago, IL 60622

Voice: 312.404.8893, Fax: 312.243.2277

email: navjhaj@me.com

ਨੀਂ ਬੂਫਰ ਤੂੰ ਮੇਰੀ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਐਂਪਲੀਫਾਇਰ

ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਟਹਿਣਾ*

ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਟਹਿਣਾ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਬਾਨ ਨਾਮੀ ਮੁੱਛ ਫੁੱਟ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿਚ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਰੈਪਬਾਜ਼ੀ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਵਾਹਵਾ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਸਨ— ਪਹਿਲਾ 'ਬੋਤੇ' ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਦਾ ਚੈਨ 'ਚ ਫਸ ਗਿਆ ਪਹੁੰਚਾ' ਵਰਗੀ ਬੋਤਕੀ ਬੋਲੀ ਵਾਗ ਅੱਖ 'ਚ ਉਗਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਟਾਈਲ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਗੀਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਲਗਤ-ਦਗਤ ਜ਼ਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਖਿਚੜੀ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਖੋਂ ਹੋਲੇ ਹੋਣੋਂ ਕੋਈ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ। ਰੈਪ ਦੇ ਬੋਲ 'ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਜਿਗਰੀ ਯਾਰ...ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲੇ ਘੁੰਮਣ-ਘੁਮਾਉਣ ਨੂੰ ਬਰੈਡ ਨਿਊ ਕਾਰ...ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਬਸ ਬੋਤਕੀ ਦਾਰੂ ਪੀਤੀ...ਇਹ ਮੈਂ ਆਪੇ ਐ ਕਮਾਈ, ਮੈਨੂੰ ਡੈਡੀ ਨੇ ਨਈਂ ਦਿੱਤੀ...' ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਆਣੇ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਬਨਾਮ ਰੈਪਬਾਜ਼ ਹਨੀ ਸਿੱਧੇ ਫੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲੋਕ ਮਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਦੂਈ ਪਕੜ ਕਿਵੇਂ ਢਿੱਲੀ ਪੈਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਏ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਮਨ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।

ਰੈਪ ਦੀ ਇਹ ਪਿਰਤ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ, ਵਾਹਵਾ ਪੁਰਾਣੀ ਏ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਕੁ ਏ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਬੜ-ਘੁਸੜ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਸਮਝਿਆਂ ਵਿਆਹਾਂ ਮੌਕੇ ਇਉਂ ਲੋਕ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਨਿਆਣੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਚਾਬੀ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਉਣਾ ਹਿਲਾਉਂਦੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹੀ ਰੈਪ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਆ ਧਮਕਿਐ। ਇਹ ਸੋਚ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮਾਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਪਰ ਹਨੀ ਤੇ ਬਿਹੁਮੀਆ ਵਰਗੇ ਜੱਗੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਬਨਾਮ ਰੈਪਰ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀ ਸਤਰਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੰਗੀਤ ਪਾਰਖੂ ਹੋ-ਵਾਪਰ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਪਿਛਲੱਗ ਸਰੋਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਪੈ ਰਹੀ ਧਮਕ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇੰਜ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਰੈਪ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ 'ਇੱਕ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ...ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬੇਕਾਰ...ਨੀਂ ਤੂੰ ਵੱਡਿਆਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ

ਤਿਆਰ...ਆਜਾ...ਆਜਾ' ਵਰਗੀਆਂ ਬੋਤਕੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਵੇਂ ਉਠਣ ਵਾਲੇ ਗਵੱਈਏ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵੀ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਫੇਰ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਰੈਪ ਜ਼ਰੀਏ ਮਿਲਿਆ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਚੰਗੀਆਂ-ਮੰਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵੀ ਸੰਗੀਤ 'ਚ ਪਰਨੀਆਂ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਅੱਪੜਿਆ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਕੱਪੜੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦੇ 'ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰ 'ਚ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਰੱਖੋ' ਤੇ ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ 'ਚ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰੀਂ ਲਿਖ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, 'ਬੇਅਕਲਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ 'ਚ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਗਾਣਿਆਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਾ ਹੀ ਰੱਖੋ...'। ਜੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਕਾ ਸੰਗੀਤ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਆਹੂਜਾ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਇਦ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜੇ ਗੀਤਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਧੂਆ ਘੜੀਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬੋਥਵੀਆਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਬਰੀਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇਵ ਵਰਗੇ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਘਟੀਆ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਕਬਰਸਤਾਨ 'ਚ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਦੱਬੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਡੇਢ-ਦੋ ਵਜੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਪਾਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਲਾਹ ਕੇ ਮੁੜ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਬ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਉਹਦੀ ਏਸ ਕਰਤੂਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਵੀ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰੇ ਦਾ 'ਬਾਂਦਰ' ਸੀ। ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਢਿੱਡ ਤੋਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਬੰਦਾ ਜਦੋਂ ਖੁਦ ਮਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, "ਜਿੰਦਗੀ ਭਰ ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬੂਹ-ਬੂਹ ਖੱਟੀ ਐ...ਮੇਰਾ ਜਾਣ ਦਾ ਵਕਤ ਆ ਗਿਐ...ਤੂੰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਕਰੀਂ ਕਿ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ 'ਚੰਗਾ' ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਣ।"

ਪੁੱਤ ਨੇ ਬਚਨ ਪੁਰਾਉਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲੈ ਲਿਆ। ਬਾਪੂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਵੀ ਉਹੀ ਕਿੱਤਾ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਕਰੇ, ਗਹਿਣੇ

ਲਾਹਵੇ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਰਦਾ ਬਾਹਰ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਗਈ ਤੇ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਪਿਓ ਹੀ 'ਚੰਗਾ' ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਹੌਲਾ ਕਰਕੇ ਦਫ਼ਨਾ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।"

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨੀ ਸਿੱਧੇ ਤੇ ਬਿਹੁਮੀਏ ਨੂੰ 'ਚੰਗਾ' ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਲੇਡ 'ਚ ਇੱਕ ਗਾਇਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਐ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਜਣ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਸ ਵਲੋਂ ਗਾਏ ਗੀਤ ਵਰਗਾ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ 'ਕਲਾਵਾਨ' ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਗੀਤ ਗਾਇਐ, ਉਹਦਾ ਅਰਥ ਨਿਕਲਦੇ, 'ਗੱਡੀ ਦੇ ਸੌ ਦੀ ਸਪੀਡ' ਤੇ ਭਜਾਵਾਂ, ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਵਾਂ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ

ਬਸ ਇੱਕੋ ਨੁਕਸ ਐ ਕਿ ਗੀਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਤਰ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। 'ਕਲੀਆ' ਨਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਤੁਕਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਸਭ ਨੂੰ ਵੀ ਗੀਤਕਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸਹੁੰ ਰੱਬ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਬੰਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪੰਜ ਸੌ ਗੀਤ ਆਥਣ ਤੱਕ ਘੜ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਬੱਸ ਜਾ ਰਹੀ ਐ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇੰਜਣ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਉਘੜ-ਦੁੱਘੜ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖ ਮਾਰੋ, ਜੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਓ ਤਾਂ ਗਲਾਸਾਂ, ਕੋਲੀਆਂ, ਪਲੇਟਾਂ ਬਾਰੇ ਬੋਤਕੀਆਂ ਲਿਖ ਛੱਡੋ, ਜੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਓ ਤਾਂ ਬੌਸ ਦੀਆਂ ਜੁਰਾਬਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਐਨਕਾਂ ਤੱਕ ਜੋ-ਜੋ ਮਨ 'ਚ ਆਉਂਦੇ, ਉਹ ਝਰੀਟ ਛੱਡੋ ਤੇ ਹਾਲੇਡੀਏ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਦੇ ਦੋਵੇ। ਜੇ ਤੁਹਾਥੋਂ ਕੋਈ

ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ

ਨਾ ਆਵਾਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਗਲੀ ਕਾਲੀ ਚਮੜੇਦਾਰ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਹ, ਕੁੜਤੀ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਭਿੰਜੀ ਪਈ ਏ, ਗਰਮੀ ਨੇ ਕਤਿੱਲ ਕੱਢੇ ਨੇ, ਏ.ਸੀ. ਲਾਵਾਂ, ਲੋਕੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਚਲਾਵਾਂ, ਤੇਰਾ ਮੂਡ ਬਣਾਵਾਂ, ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬਹਿ ਜਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਦੂਰ ਲੈਜਾਂ...ਘਾਲਾ..ਮਾਲਾ...'

ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ-ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਲੱਭੋ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸਣਾ। ਇਹ ਗੀਤ ਇੰਟਰਨੈਟ 'ਤੇ ਵਾਹਵਾ ਚੱਲਿਆ। ਸੰਗੀਤ ਕਮਾਲ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਐ। ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਆਟੋ ਟਿਊਨ ਆਵਾਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਏ, ਵੀਡੀਓ ਵਾਹਵਾ ਖਰਚੇ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਐ,

ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਉਹਦੇ ਗੀਤ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੀ ਦੇਖ ਲਵੋ: ਨੀਂ ਗੱਡੀ ਸਾਡੀ ਬਹਿ ਜਾ ਜੱਟੀਏ, ਨੀਂ ਦੂਰ ਤੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂ ਮੈਂ ਅਤੀਏ। ਨੀਂ ਬੂਫਰ ਤੂੰ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਐਂਪਲੀਫਾਇਰ।

ਗੀਤ ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਬੂਫਰ' ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਤੇ ਖੁਦ ਉਹ 'ਐਂਪਲੀਫਾਇਰ' ਅਖਵਾਉਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਜਾਪੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਤੁਸੀਂ ਉਜੜ ਜਾਵੋ', ਭਾਵ ਇਹ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ, ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਖਿਲਾਰਨਗੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਤੁਸੀਂ ਵਸਦੇ

ਰਹੋ' ਤਾਂ ਜੁ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾ ਕੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਨਾ ਬਣਾ ਲੈਣ। ਜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ 'ਚ ਵੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੀਤ ਪੈਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਇਕ ਨੂੰ 'ਵਸਦੇ ਰਹੋ' ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਗੀਤਕਾਰੀ ਦਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਿਕਲੇਗਾ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਾਠਕ ਦਾ ਮੂਡ ਖਰਾਬ ਐ, ਉਹਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹ ਲੱਗ ਗਈ ਏ, ਮਨ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੀਤ ਪੂਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣੋ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਡਰਾਮੇ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਨਾ ਹਾਸਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿੰਨਾ ਗੀਤ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਆਵੇਗਾ:

ਗੱਡੀ ਮੇਰੀ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਦੀ, ਬਲੈਕ ਲੈਦਰ ਸੀਟਾਂ ਉਤੇ ਆ ਬਹਿ ਨੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਸੈਰ ਕਰਾਵਾਂਗਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ, ਕਹਿੰਦੀ ਗਰਮੀ ਵੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀਨੇ ਦੀ, ਭਿੰਜ ਗਈ ਵੇ ਕੁੜਤੀ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਘਾਲਾ...ਮਾਲਾ...ਘਾਲਾ...'

ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਐਂਪਲੀਫਾਇਰ।

ਇਹ ਵੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਗੀਤ ਵਧੀਆ ਸੰਗੀਤ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਐ। ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮੋਬਾਈਲ ਤੱਕ ਇਹ ਗੀਤ ਅੱਪੜ ਰਿਹੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੀਤ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਪਰ ਸੰਗੀਤ ਵਧੀਐ...'

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵਾਰਿਸ ਭਰਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਗਾਏ ਗੀਤ "ਪੀਆਂ ਬਚਾਓ, ਰੁੱਖ ਲਗਾਓ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ" ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੁੱਲਰ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਗੀਤ "ਤੇਰੀ ਫੋਟੋ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਲੱਗਦੀ ਨੌਟਾਂ 'ਤੇ" ਸੁਣ ਕੇ ਰੂਹ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬੋਥਵੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਦੀਆਂ ਵੀ ਨੇ ਕਿ ਗੀਤਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੀ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਡਾਕਾ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਗਿਆਨ ਦੇਣਾ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਗਈ।

ਅਮਲੀ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਵਰਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ 'ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ 'ਜਲਸ ਕੱਢ' ਤੁਕਬਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਭਲ-ਚਾਭਲ ਕੇ ਸੁਣਨਾ ਹੌਲੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਲਿਖਣ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸੱਤਦੇਂ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਡਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਨਵੇਂ ਪੌਚ ਦੇ ਗੀਤਕਾਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੱਲੇ-ਭੱਬੇ ਹੀ ਲਿਖਣਗੇ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਚ ਜਿਹੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪਾਏਦਾਰ ਗੀਤਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨਾਮੋਰ ਦੀ ਨਸਲ ਵਾਂਗ ਅਲੋਪ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ।

*ਫੋਨ:91-98141-78883

ਲੋਭ ਦੇ ਕੁੰਡਲੀਏ ਦਾ ਡੰਗ ਬੜਾ ਡਾਢਾ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਮੰਗਿਆ ਨਾ ਜਾਣਾ

ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਸੁਖਮਿੰਦਰ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਬਠਿੰਡੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਬਾਰਡਰ ਕੋਲ ਸਾਡਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਬਿਜਲੀ ਵਾਲਾ ਜੇ.ਈ. ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਵਜੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚੌਹਾਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਇਕ ਤਾਂ ਚੱਲਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਲੇਟ ਹੋ ਗਏ ਦੂਜਾ ਅਜੇ ਬਠਿੰਡਾ ਟੱਪੇ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਗੋਅਰ ਕੀ ਫਸਿਆ ਹਿੱਲੇ ਹੀ ਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਵੈਲਡਿੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਾ ਦੁਕਾਨ ਨਾ ਵਰਕਸ਼ਾਪ। ਇਕ ਹੀਰੋ ਹਾਂਡੇ ਵਾਲਾ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਪੱਟੀ ਆਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਇਕ ਜਣੇ ਨੇ ਪਿਛੇ ਬਹਿ ਕੇ ਮਿਸਤਰੀ ਲਿਆਂਦਾ। ਗੱਲ ਕੀ ਫਸਿਆ ਗੋਅਰ ਇਕ ਘੰਟਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਕਾਹਲ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ ਕਿਧਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਸਕਾਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਡਰਾਈਵਰ ਵੀ ਜੀਪ ਨੂੰ ਐਂ ਉਡਾਈ ਤੁਰਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਖੀਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਾਹ ਵਿਚ ਸਾਹ ਆਇਆ। ਉਹ ਅਰਬੀ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜੀਪ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਾਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣ ਲੱਗੇ। ਰਸਮਾਂ ਹੋਈਆਂ ਘੜੀ ਭੰਨੀ ਗਈ। ਵੱਡੀ ਅਣਹੋਈ ਸੀ, ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲੀੜਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੇ.ਈ. ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਅਜੀਬ ਜੇਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ।

ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦਾ ਬੰਦਾ ਕਿਵੇਂ ਅਚਾਨਕ ਸਦਾ ਲਈ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਵਿਚਾਰਾ ਜੇ.ਈ. ਦਿਨ ਦੇ ਛਿਪਾ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਮੋਟਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸੁੱਚ ਨੱਪਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕੋਠੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਪ ਕੁੰਡਲੀ ਮਾਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਨੂਰੇ 'ਚ ਉਤੇ ਪੈਰ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਪਲਾਂ 'ਚ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਮੁੱਕ ਗਈ, ਸੋਚਾਂ ਖਤਮ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖਤਮ, ਬੰਦਾ ਖਤਮ, ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ। ਬਾਹਲਾ ਜਹਿਰੀ ਸੱਪ ਸੀ ਘਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਚਿਖਾ ਚਿਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਮੁੰਡਾ ਅਗਨੀ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਆਖਿਆ-ਕਾਕਾ ਅੱਗ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਨਾ ਦੇਈ-ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸੀ, ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਭੌਤਿਕ ਸਰੀਰ ਮਿੱਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਓਤਕ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ 'ਚ ਸਮਾ ਗਿਆ।

ਭਾਣਜੇ! ਜੇ.ਈ. ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਤਾਂ ਹੈ ਏ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਹਲੀ ਹੀ ਅਸਚਰਜਤਾ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦ ਵੇਖਿਆ ਜੇ.ਈ. ਦੇ ਸਕੇ ਚੌਹਾਂ ਵੱਡੇ ਭਰਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਸਕਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਐਸੀ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਪਿੰਡ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਕਨੇਡੇ ਕਲੱਕਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਾਲੇ ਉਹ ਤਾਂ ਜੇ.ਈ. ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਾਹਲਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਜੇ.ਈ. ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੱਕਦੇ। ਬਾਹਲਾ ਹੀ ਅਜੀਬ ਜੇਹਾ ਲੱਗਾ, ਸਾਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਸਸਕਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਸੱਤ-ਬਿਗਾਨਾ ਵੀ ਵਲ ਭੰਨ ਕੇ ਆ ਪਹੁੰਚਦਾ

ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਰੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਤਾਂ ਹਾਜਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਨਾ। ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਲ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ ਵਾਕਫਕਾਰ ਬੰਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸੁਭੇਕੀ ਪੁੱਛ ਲਿਆ-ਬਾਈ ਜੀ ਦੂਜੇ ਭਰਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ। ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਤਾਂ...। ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਕਫਕਾਰ ਬੰਦਾ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ-ਬਾਈ ਜੀ ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਐਸ ਵੇਲੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਅਸਲ 'ਚ ਇਉਂ ਹੈ ਬੀ ਢਾਈ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਉਦੋਂ ਦੇ ਹੀ ਜੇ.ਈ. ਨਾਲ ਤਕਿੰਗ ਸਨ। ਜੇ.ਈ. ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਤਿੱਖਪੁਣਾ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਸੋਹਣੀ ਰੋਟੀ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੇ ਬੁੱਧੀ ਏ ਖਿੱਸਟ ਕਰਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੰਨੇ ਰਾਜਪੂਰੇ ਕੋਲ ਨਾਨਕੇ ਢੇਰੀ 'ਚੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜੇ.ਈ. ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਨੇ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਬਾਹਲੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਥੇਵੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜੇ.ਈ. ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਆਵਦੇ ਨਾਨੇ ਕੋਲ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪੀਰ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ, ਆਵਦੇ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਪਟਵਾਰੀ ਸੁਟਵਾਰੀ ਗੰਢ ਕੇ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ 'ਤੇ ਲੱਗਦੀ ਨਾਨੇ ਦੀ ਪੌਣੇ ਦੇ ਕਰੋੜ ਮੁੱਲ ਦੀ ਪੋਲੀ ਏਜੰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਹ ਰਕਮ ਹੱਤੱਪ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪਲਾਟ ਪਲੂਟ ਜੇਹੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਖਰੀਦ ਲਏ। ਗੱਲ ਕੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਸੀ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਡਕਾਰ ਗਿਆ। ਬੱਸ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਭਰਾਵਾਂ

ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ-ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਗਿਆ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ। ਤੇਰਾ ਮਰੇ ਦਾ ਵੀ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਾਂਗੇ।

ਭਾਣਜੇ! ਸਸਕਾਰ ਕਰਾ ਕੇ ਜਦ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਬਹੁਤ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਜੇਹਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮਨ ਵਿਚ ਕਈ ਸਵਾਲ ਜੇਹੇ ਉਠ ਖਲੋਤੇ ਬਈ ਬੰਦਾ ਲਾਲਚ-ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਐਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿਘਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਪੈਸਾ ਸਕੇ ਸੋਧਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਸਕੇ ਭਰਾ ਜੇ ਮਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਕੀ ਖੂਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝਾਂ ਮਾਤਰ ਪੈਸੇ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ? ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੀ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਾ? ਕੀ ਜੀ ਟੀ ਰੋਡ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਦੁਖਾਂਤਾਂ ਵੇਲੇ ਇਕੋ ਢਿੱਡੋਂ ਪੈਟੋਂ ਜੰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਹੰਝੂ ਡਿਗਣੋਂ ਵੀ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਤਾਂ ਜੀਪ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਮਿੱਠੂ ਮਲੱਗ ਆਪਣੀ ਲੰਬੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ-ਬੰਦਿਆ! ਬੰਦਿਆ। ਤੇਰੀਆਂ ਰੋੜਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦੀਆਂ ਵੀ ਐਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣੀਆਂ, ਪੰਚਕੂਲੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਪਲਾਟ ਵੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਧਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣੇ। ਮਾਣ-ਮਹਿਯਾਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੱਡਾ ਬਣਿਆ ਜਾਣਾ। ਸਿਆਣਾ ਬਣ ਜਾ, ਤੂੰ ਲੋਭ ਦੇ ਕੁੰਡਲੀਏ ਦੀ ਮਾਰ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਿਆਂ। ਡੰਗ ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਡਾਢਾ, ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵੀ ਮੰਗਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।

...ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਨਿਰਾ ਛਨਿਛਰ ਈ!

ਦੁਨੀਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਦੇਸ਼ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਪਰ ਯਕੀਨ ਕਰੋ ਕਿ ਇਥੇ ਰੱਜੇ ਵੀ ਤੇ ਭੁੱਖੇ ਵੀ ਚੌਤੇ ਪਹਿਰ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਦੁਹਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ 'ਹਾਏ' ਤਣਾਓ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਪਖੰਡੀ ਸੁੱਖ ਦੇ ਫਰੀਵੇਅ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ 'ਚੋਂ ਡਾਲਰ ਮੁੱਠਾਂ ਭਰ ਭਰ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਨੇ :

ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਲਾਲੀ ਐ, ਭਰੀਆਂ ਨੇ ਜੇਬਾਂ ਪਰ ਦਿਲ ਸਾਡੇ ਖਾਲੀ ਐ।

ਹਾਸੇ ਨੇ ਬਨਾਉਣੀ ਅਤੇ ਹੰਝੂ ਸਾਡੇ ਜਾਅਲੀ ਐ, ਕੰਮਾਂ ਉਤੇ ਜਾਵਣੇ ਦੀ ਦੇਖੋ ਕਿੱਡੀ ਕਾਹਲੀ ਐ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਿਹਾ ਨੀ ਸੁਆਦ ਪਿੰਡ ਮੇਰਿਆ? ਭੁੱਲਦੀ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਪਿੰਡ ਮੇਰਿਆ...।

ਜੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮੱਥੇ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਵਾਲੀ ਕੁੰਡਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜਬਾੜੇ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਜੋਤਿਸ਼ੀ ਇਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਟੇਵੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੰਗਲ, ਬੁੱਧ, ਸ਼ੁੱਕਰ ਤੇ ਸ਼ਨੀ ਖੌਰੇ ਅੰਬਰਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਹਨ ਪਰ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਹਿ ਹੀ ਹਨ। ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਂਗ ਸੁਨੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਟਨ ਦੇਸੀ ਤੇਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਮੂਹਰੇ ਢੇਰ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਗੈਸਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਲਣ ਵਾਲੀ ਗੈਸ ਨਿਕਲਦੀ ਹੋਊ ਉਥੇ ਜੋਤ ਵੀ ਜਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮੱਥਾ ਥੱਲੇ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਆਮ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦਿਮਾਗ ਟਿਕਾਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਮੱਥੇ ਹੇਠ ਲਿਆ। ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਬਿੰਦੀ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਭੇਦ ਕੀਹਨੂੰ ਕੀਹਨੂੰ ਸਮਝਾਈਏ? ਦਿਮਾਗ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅੱਲਾਦ ਬਾਰੇ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ, ...ਕੀ ਏ ਲਾਲ ਮੇਰਾ? ਤੇ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਅੰਗੂਠਾ ਧਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ...

ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਸੋਹਣੀ ਔਰਤ ਜਦੋਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਨੱਖੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹੀ ਕੰਮ ਜਦੋਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਲਾਂ ਢਿੱਲੀਆਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਵਾਂ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਸਮਝੋ 'ਮੇਕਅੱਪ' ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਾਸਮੈਟਿਕ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਸੀ ਤੇ ਸੱਚ ਮੰਨੋ ਜੇ ਧਰਮ 'ਚ ਸ਼ੈਤਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਘੁਸਪੈਠ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਫਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਅਖੌਤੀ ਸ਼ਰੀਫ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੇਬ ਕਤਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸ਼ਰਾਫਤ ਨਾਲ ਕਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਮੰਨ ਇਹ ਵੀ ਲਵੋ ਕਿ ਜੇ ਪਖੰਡੀ ਲੋਕ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਕ ਨੇ ਦੂਜੇ ਵਿਰੁਧ ਡਾਂਗ ਸੋਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਿਰਸੇ, ਭਨਿਆਰੇ ਵਿਰੁਧ ਤੱਤੇ-ਠੰਢੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਾਈਟਾਂ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਰਗੇ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਵਾਪਰਨੇ ਸਨ। ਸੱਚ ਮੰਨੋ ਕਿ ਢਿੱਡ ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਖੰਡ ਦੇਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁਰ 'ਚ ਤਾੜੀ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਖੰਡੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ 'ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ' ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਤੇ ਫਿਰ ਭੇਦ ਖੁੱਲ੍ਹਣ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਝਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਖੰਡ 'ਚ ਕ੍ਰਿਸਮਿਅ ਦੀ ਬੜੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਕ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਨਕੋਦਰ ਲਾਗਲੇ ਇਕ ਬਾਬੇ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਘਰ 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਰੱਜ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਬ੍ਰੇਨ ਬਾਸ਼ ਏਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਪੈਣ ਵਾਂਗ ਅਸਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਤਮ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ 'ਚੋਂ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਇਸ ਪਖੰਡੀ ਸਾਧ ਦੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਲਗਦਾ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਗਏ ਹੋ। ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਪਖੰਡਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਨੀ ਕੱਟਤਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਵਾਹ-ਪੇਸ਼ ਇਕ ਨਾ ਚੱਲੀ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਧੰਦੇ 'ਚੋਂ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਹੀ ਮਸਾਂ ਚੱਲਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਆਏ ਔਤਵਾਰ ਨੂੰ ਨਿਆਣੇ-ਨਿੱਕੇ ਲੈ ਕੇ ਸਾਧ ਦੇ ਪਾਖੰਡ 'ਚ ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਰਗਿਜ਼ ਪੁੱਜਦਾ।

ਅਚਨਚੇਤ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸਵਿੱਤਰੀ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਬੜੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਕੋਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਈ। ਇਕ ਕਸਾਈਆਂ ਵਰਗੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਉਸ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਫਿਕਰਾਂ 'ਚ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਡਨੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀ ਅੱਧੀ ਕੁ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਿਡਨੀ ਪਵਾ ਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਕ ਕਿਡਨੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਇਕ ਸਰਜਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਲ ਕੇਸ ਰੈਫਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਉਥੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਖਰਚ ਦੀ ਕੁਝ ਬੱਚਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਡਾਕਟਰ

ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲ ਲਵੋ। ਬੇਚੈਨ ਹੋਏ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁੱਚੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 'ਮਰਦੀ ਕੀ ਨਾ ਕਰਦੀ' ਵਾਂਗ ਸਵਿੱਤਰੀ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਉਸ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਲੱਡ ਸੈਪਲ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤਕ ਫੇਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਤੀ ਰਲ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਚੋਰ ਕੁੱਤੀ ਨਾਲ 'ਕੱਠੇ ਸੈਰ' 'ਤੇ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਰ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਫਿਕਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਾਲੇ ਚੌਰਾਹੇ 'ਚ ਖੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀਆਂ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਫਸਾਉਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਪਖੰਡ ਦੀ ਇਸ ਘਟੀਆ ਤੇ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ

ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਘਰ 'ਚ ਭੁਚਾਲ ਜਿਹਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਗਮ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਉਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਡਨੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਇਕੋ ਹੱਲ ਸੀ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਖਰਚ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਰੀਬ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਵਿਚਾਰਾ ਅਰਜੁਨ ਤਾਂ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਚਲੇ ਨਿਆਈ ਵਾਲੀ 4 ਕਨਾਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਅੱਕ ਚੌਥ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਰਜੁਨ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਧ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਜਾ ਕੇ ਲੰਬਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਿ ਮਾਲਕਾ ਰਹਿਮ ਕਰ ਦੇ, ਦੇ ਗਰੀਬ ਦਾ ਸਾਥ। ਤੇ ਅਗਲੇ ਦੋ ਦਿਨ ਅਰਜੁਨ ਉਸ ਡੇਰੇ 'ਤੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਾਧ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦਾ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾ ਨਾਲ ਝਾੜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ। 'ਜਾਓ ਜਿੱਥੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਚੈਕ ਕਰਵਾ ਲਵੋ। ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਨਹੀਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਡਨੀਆਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਕ ਨਿਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕੀ ਚਲੇ ਜਿਸ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਆਖਦੇ ਸੀ ਵੇਖੋ ਉਹਦੀ ਰਹਿਮਤ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸਮਾ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹੱਦ ਉਦੋਂ ਟੱਪ ਗਈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ

ਨੇ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ 'ਚ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਸਾਧ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਰੋਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੋਚ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੇਟ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਬੁਖਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਡਨੀਆਂ ਠੀਕ ਹਨ। ਮਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਡਾਕਟਰ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਸਵਿੱਤਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਡਨੀਆਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਘਰ 'ਚ ਇਹੋ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਡੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸੋਚ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਲੱਤ ਘੁੰਮਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ ਅਰਜੁਨ ਆੜ੍ਹਤੀਏ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ 51000 ਰੁਪਏ ਵਿਆਜ 'ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਸਾਧ ਦੀ ਪਾਖੰਡੀ ਝੋਲੀ ਇਸ

ਵੀ 51000 ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਆਂਗਣ ਵਿਚ ਸਾਧ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਖੂਫ਼ ਬੱਤੀ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਵਾਂਗ ਪੂਜਦਾ ਸੀ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਆਹ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਰਜੁਨ ਦਾ 51000 ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਖੂਹ 'ਚੋਂ ਸੁੱਕੀ ਇੱਟ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਂਗ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਪਾਖੰਡੀ ਦੀ ਚਾਂਦੀ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ ਚੋਰ ਨੇ ਭੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲੀ ਕੁੱਤੀ ਨੇ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਰੰਗਾ ਨਾਥ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਾਂਗ ਇਹਦੀ ਝੂਠੀ ਸੱਚੀ ਜਾਂਚ ਆਪ ਕਰ ਲਿਓ।

ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਜੇ ਭਾਂਡਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਕੁੱਜੀ ਹੀ ਭੰਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸੰਧੂਰ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂਗ 'ਚ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸੇ ਸੰਧੂਰ ਨੂੰ ਗਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚੱਕਵੀ ਧੌਤੀ ਲਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਸਰੀਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ? ਗੌਰ ਕਰਿਓ!

ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਣਜਾਣ ਮੂਹਰੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਘਰ 'ਚ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਮਾਇਆਵਤੀ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਰਕਤ ਦਾ ਖੂਹ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ, ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਬੇਇਤਫਾਕੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ, ਕਰੋ ਕੋਈ ਹੀਲਾ। ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਾਲੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿਆਂ ਪਾਖੰਡੀ ਨੇ ਚਾਰੇ ਖੁਰ ਚੁੱਕ ਲਏ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਲਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰੀ ਭੇਟਾ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਡਾਲਰ ਐ ਪਰ ਜੇ ਕੋਡਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਛੇਤੀ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪੁੱਤਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਠ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ ਵਾਰੇ-ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਡਾਲਰ ਢਾਈ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਲੱਗ ਜੂ।

ਗੱਲ ਈ ਕੋਈ ਨੀ...ਜੀ। ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਮਾਇਆ ਨਿੱਤ ਰੁੜ੍ਹੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।

ਤੇ ਪਖੰਡੀ ਨੇ ਨਕਲੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਕਲੀ ਪੁੱਤ ਦੇ ਤੇੜੇ ਜੀਨ ਲੁਹਾ ਕੇ ਧੌਤੀ ਲਗਾਈ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾਇਆ ਗਲ 'ਚ ਪੀਲਾ ਤੇ ਉਨਾਭੀ ਪੱਟੀ ਵਾਲਾ ਪਰਨਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਫੜ ਲਏ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ।

ਚਾਰ ਕੁ ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੁੱਤ

ਵੀ 51000 ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਆਂਗਣ ਵਿਚ ਸਾਧ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਖੂਫ਼ ਬੱਤੀ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਵਾਂਗ ਪੂਜਦਾ ਸੀ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਆਹ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਰਜੁਨ ਦਾ 51000 ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਖੂਹ 'ਚੋਂ ਸੁੱਕੀ ਇੱਟ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਂਗ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਪਾਖੰਡੀ ਦੀ ਚਾਂਦੀ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ ਚੋਰ ਨੇ ਭੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲੀ ਕੁੱਤੀ ਨੇ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਰੰਗਾ ਨਾਥ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਾਂਗ ਇਹਦੀ ਝੂਠੀ ਸੱਚੀ ਜਾਂਚ ਆਪ ਕਰ ਲਿਓ।

ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਜੇ ਭਾਂਡਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਕੁੱਜੀ ਹੀ ਭੰਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸੰਧੂਰ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂਗ 'ਚ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸੇ ਸੰਧੂਰ ਨੂੰ ਗਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚੱਕਵੀ ਧੌਤੀ ਲਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਸਰੀਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ? ਗੌਰ ਕਰਿਓ!

ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਣਜਾਣ ਮੂਹਰੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਘਰ 'ਚ ਮਾਇਆ ਤਾਂ ਮਾਇਆਵਤੀ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਰਕਤ ਦਾ ਖੂਹ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ, ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਬੇਇਤਫਾਕੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ, ਕਰੋ ਕੋਈ ਹੀਲਾ। ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਾਲੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿਆਂ ਪਾਖੰਡੀ ਨੇ ਚਾਰੇ ਖੁਰ ਚੁੱਕ ਲਏ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਲਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰੀ ਭੇਟਾ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਡਾਲਰ ਐ ਪਰ ਜੇ ਕੋਡਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਛੇਤੀ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪੁੱਤਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਠ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ ਵਾਰੇ-ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਡਾਲਰ ਢਾਈ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਲੱਗ ਜੂ।

ਗੱਲ ਈ ਕੋਈ ਨੀ...ਜੀ। ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਮਾਇਆ ਨਿੱਤ ਰੁੜ੍ਹੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।

ਤੇ ਪਖੰਡੀ ਨੇ ਨਕਲੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਕਲੀ ਪੁੱਤ ਦੇ ਤੇੜੇ ਜੀਨ ਲੁਹਾ ਕੇ ਧੌਤੀ ਲਗਾਈ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾਇਆ ਗਲ 'ਚ ਪੀਲਾ ਤੇ ਉਨਾਭੀ ਪੱਟੀ ਵਾਲਾ ਪਰਨਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਫੜ ਲਏ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ।

ਚਾਰ ਕੁ ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੁੱਤ

ਗੱਲੀ-ਬਾੜੀ

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ
ਫੋਨ: 510-277-2592

ਮੂੰਹ 'ਚ ਗੁਣ ਗੁਣ ਕਰੇ ਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਮਗਰੇ ਪੁੱਠਾ-ਸਿੱਧਾ ਕਰਕੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਕੋਰਸ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਗੱਲ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਗਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪੌਦੀਆਂ ਵਲ ਪਾ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਚਿੱਟੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਕੇ ਪਾਖੰਡੀ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਲਿਫਾਫੇ 'ਚ ਪੰਝੀ ਨੋਟ ਸੋ-ਸੋ ਦੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨੇ 1500 ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਲੀ ਦੀ ਜੇਬ 'ਚ। ਲਿੰਕਰ ਸਟੋਰ ਬਾਈ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਘੜੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਚਮਕੀਲਾ ਤੇ ਬੱਬੂ ਮਾਨ ਦੇ, ਬਾਹਰ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ 'ਸਾਉਣ ਦੀ ਝੜੀ 'ਚ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨੱਚਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦੇ...' ਜਿਹੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲਈ।

ਇਹ ਭੇਦ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਕਲੀ ਪੁੱਤ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਮੁੰਡਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਇਆ ਇਕ ਨਾਮੀ ਗੀਤਕਾਰ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਦਾ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਦੇ ਆਂ, ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਏਦਾਂ ਦੇ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਪਾਠ ਹੀ ਕਰਵਾ ਦੇ।

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਲ ਬੜੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਤ ਦੇ ਇਕ ਪੇਂਡੂ ਨਾਕੇ 'ਤੇ ਇਕ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਬੰਦਾ ਕਾਲੇ ਕੱਢੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕ 'ਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਪਰਲੇ ਕੱਪੜੇ ਹੇਠ ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਟ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੁੰਡੀਰ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੜਦਰ ਦਾ ਭੇਸ ਬਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੋਣਾ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਾਸੂਸਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਘਰ ਰੱਜਿਆ-ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੰਨ੍ਹ ਕਿਧਰੋਂ ਦੀ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਹੱਡ ਤੁੜਾ ਕੇ ਹੱਥ ਜੌੜ ਕੇ ਪੱਤਰੀ ਮੂਹਰੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸੀਵੇ 'ਤੇ ਉਪਰਲੇ ਲੀੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਹੇਠਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋਤਿਸ਼ ਜੰਤਰੀ ਪੱਤਰੀ ਟੇਵਾ ਲਾ ਕੇ ਢਿੱਡ ਭਰਦਾ ਸੀ। ਡੇਢ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਡੇ ਬੰਗਾ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਕਾਰਖਾਨੇ 'ਤੇ ਖਰਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਂਦਰ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਗਿਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਭਾਂਡੇ 'ਚ ਬਾਂਗ ਤਾਂ ਫਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁੱਟ ਖਾ ਕੇ ਭਾਂਡਾ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਭੰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੱਧੀ ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਇਨਕਲਾਬ ਚਿੱਟਾ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਰਾ ਵੀ ਪਰ ਪਖੰਡ ਵਿਰੁਧ ਇਨਕਲਾਬ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਮੱਧਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਜੇ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਰਦੈ?

ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਬਲਵਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਛੱਡ ਕੇ ਹਵੇਲੀਆਂ ਮਕਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਆਖਦੇ ਸੀ ਕਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਚੱਲੂ, ਰੰਗਲਾ ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਜਹਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਹੋਣੀ ਕਦੋਂ ਵੇਖਦੀ ਏ ਵੱਡਿਆਂ ਤੇ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ, ਤਾਹੀਓਂ ਹੀ ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਥੇ ਗਏ ਬੰਸਰੀ ਸੁਰੀਲੀ ਸੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਸੂਰਦਾਸ ਵੈਸੂ ਅਤੇ ਤਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਬਿਨਾਂ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਝੁੱਲਦਾ, ਫਾਂਸੀਆਂ ਦੇ ਫੰਦੇ 'ਚ ਸੁਦਾਮ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਚੁਟਕੀ 'ਚ ਰੋਗ ਸੀ ਭਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ, ਰੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਲੁਕਮਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਤਨੋਂ ਨੰਗੇ ਵੇਖੇ ਕਈ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਿਲਕਦੇ ਸੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਵਿੰਨ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਪਰਿਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਹੱਥੀ ਉਹੀ ਭੰਨ ਕੇ ਕਮਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਗਾਮਾਂ ਸੀ ਭਜਾਉਂਦੇ ਘੋੜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ, ਹੱਥ ਖੜੇ ਕਰ ਰਬਵਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਠਗੀਆਂ-ਫਰੋਬੀਆਂ ਦਾ ਸੌਦਾ ਝੂਠਾ ਵੇਚਦੇ ਸੀ, ਹੱਥੀ ਉਹੀ ਫੂਕ ਕੇ ਦੁਕਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਚੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਲਾਮਾਂ ਰਹੀਆਂ, ਉਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਵਿਰਾਨ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੌਣ ਏਥੇ ਪੁੱਛਦਾ ਏ ਵੱਡੇ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਸਣੇ ਇਥੋਂ ਕਾਨੂ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਪੰਨਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਲੀਏ ਫੇਰ ਮੁੱਖੋਂ ਬੋਲੀਏ ਜੀ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ 'ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਦੀਆਂ ਬੇਤੁਕੀਆਂ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ ਅਤੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਲੇਖ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਤੇ ਪਾਇਦਾਰ ਅਲੋਚਨਾ ਭਰਪੂਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਸਮਾਨੀ ਉਡ ਰਹੀ ਪਤੰਗ ਗਾਟੀ ਪਾ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹੁਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਲੇਖ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ, ਉਸਦਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ, ਉਸਦਾ ਗਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਲੇਖਣੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਲੇਖ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਜਿਸ ਹਲਕੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕਿੱਤ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਜਾਪਦੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਲੇਖ ਬਾਰੇ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹਾਂਗਾ:

ਲੇਖਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗੀਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਇਕ ਆਖਦਾ ਹੈ-ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦਾ ਵਰਨਣ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਛੱਜ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸ਼ੱਕੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਖਕ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਤੋਂ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਚਿੱਟੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਮੀਰ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗਰੀਬ, ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ, ਪਰ ਲੇਖਕ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ ਜੋ ਲੇਖਕ ਸਰਤਾਜ ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਲੇਖਕ ਨੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂ ਟਿਊਬ ਤੇ ਪਈਆਂ ਗਾਇਕ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਫੇਰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਕੁਝ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਯੂ ਟਿਊਬ ਤੇ ਹੀ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ (ਜੋ ਕੇ ਅਮਰਜੀਤ ਖੇਲਾ ਦੁਆਰਾ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ) ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਨਾ ਆਖਿਆ

ਜਾਵੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਲੇਖਕ ਸਿਰਫ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖਣ ਬੈਠਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਖਕ ਖੁਦ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਤਾਜ ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਆਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਇਸ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਦਾ ਕੀ ਕਮਰ? ਕਮਰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਬਾਰੇ। ਜੇ ਨੁਕਤੇ ਲੇਖਕ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਸਰਤਾਜ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਹੋਵੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋਈਏ। ਕੀ ਇਹ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ? ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਸੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਹਰ ਗੀਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੋਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰਮਜ਼ ਛੁਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਰਲ ਹੈ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਪੁਰਾ ਪੁਰਾ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰਤਾਜ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗਾਇਕ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੀ ਕਰੇ ਜਾਂ ਗਾਵੇ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗਾ ਗਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਸਰਤਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਗਾਉਣ ਦੀ? ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਾ ਪਵੇ? ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਤਰਕ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਵਜਾ ਹੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਆਮ ਜੀਵਨ ਦੀ ਭੱਜ ਦੌੜ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਜਿਹੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਹਲਕੇ ਫੁੱਲ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾ ਕਿ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪਾਉਣਾ ਪਵੇ। ਲੇਖ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਖੁਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿਚ ਤਿਲ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸ਼ਾਇਰਾਨਾ (ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਾਲੇ) ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਕਵੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਰੋਤਾ ਤਾਂ ਕੋਲ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੋਕੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਖੁੱਲੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਰਸ ਦਾ ਜੋ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ (ਜੋ ਖੁਦ ਕਵੀ ਹੈ) ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸੰਜੀਦਾ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਭਲਾ ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣਾ ਝੰਗ

ਚੁੱਕਿਆਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਢਿੱਡ ਨੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਤਾਜ ਆਪਣੇ ਕਈ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੀ ਆਲੋਚਨਾ ਖੁਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਸਰਤਾਜ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਾਂਗਾ। ਲੇਖਕ ਸਰਤਾਜ ਦੇ ਇੱਕੋ ਗੀਤ (ਯਾਮਾ) ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੰਡਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰਾਂ ਭੰਡੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਤਰੁੱਟੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਮਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕੀ ਸਰਤਾਜ ਨੇ ਸਿਰਫ

ਪਰ ਘੁੰਗਰੂ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਪੱਗ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਕਿਵੇਂ ਘਟ ਗਈ, ਗੱਲ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਜੇਕਰ ਲੇਖਕ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿੱਟੇ ਤੇ ਬੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਘੁੰਗਰੂ ਕਦੇ ਪੱਗ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਜਾਂ ਪੱਗ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਨ ਘਟਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੰਗਦਿਲ ਸੋਚ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਧਰਮ ਹੀ ਉੱਚ ਨੀਚ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੇਤੁਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਾਸਾ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਤਾਂ ਗਹਿਣਿਆਂ (ਸਰਪੇਚ) ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ-ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦੀ ਤੱਕਤੀ 'ਚ ਤੋਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੌਮ ਦੀ। ਕਿਸ ਕੌਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ

ਹਰਜੀਤ ਕਾਰਟਰੇਟ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਕੈਸਿਟ ਖਰੀਦ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਡਾਲਰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲਏ। ਨਾ ਖਰੀਦਦਾ ਭਾਈ। ਸਰਤਾਜ ਕਿਹੜਾ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਕੇ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ। ਸਭ ਦੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਗਜੀਤ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਬਿਦਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰਤਾਜ। ਜਿਸਨੂੰ ਜੋ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਉਹੀ ਖਰੀਦੋ ਤੇ ਸੁਣੋ। ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਨਾਲੇ ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਕੈਸਿਟ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਸ ਡਾਲਰ ਖਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਰੋਤੇ ਨੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਲੇਖਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਧਰ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ?

'ਮਾਂ ਦੇ ਦੀਨੇ' ਕੋਈ ਗਾਲ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ। ਪਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਹੀ ਗਾਲ ਕਿਸ ਪਾਸਿਓਂ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਬੱਗੇ ਜਾਂ ਮਾਂ ਦੇ ਗੱਭਰੂ ਪੁੱਤ, ਭਾਵ ਮਾਂ ਦੇ ਦੀਨੇ ਸ਼ਬਦ ਮਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਗਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਹੀ ਜਾਣੇ।

ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਆਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਰਤਾਜ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਗਾਉਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਖਣਾ। ਬੈਂਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਸੋਹਲ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਸਾਂਝ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਅੱਜ ਕੱਲ...?

ਹੁਣ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ 'ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਸਰਤਾਜ ਦੇ' ਬਾਰੇ ਵੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਵੀ ਦੀ ਸੋਚ ਕਿੱਥੇ ਟਪਲਾ ਖਾ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਪੇਚ (ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਵੀ ਧਾਗੇ-ਤਵੀਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਗ ਬੰਨ ਕੇ ਕੋਈ ਔਲਾ (ਰੱਬ) ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ (ਭਗਤਾਂ) ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਲਵੇ। ਬਲਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਔਲਾ ਤੇ ਫਕੀਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕੱਟੜਤਾ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਵੰਗਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਮੇ ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਇਸ ਕਵੀ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁੰਢੀਆਂ ਵੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਮਾ, ਮਾਮਾ, ਜੀਨ, ਪੰਜਾਮਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਵੀ ਨੂੰ ਕੀ ਗਲਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਮਝੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਇਸ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਲੈਅ ਤੇ ਬਹਿਰ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਥਿਰਤਾ ਹੈ, ਸੋਹਲ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਨੇ।

ਹਾਂ ਹੁਣ ਉਹ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰ ਲਈਏ ਜੋ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਸਰਤਾਜ ਤੇ ਗੀਤ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਸੋਹਲ ਸਾਹਿਬ ਫਜ਼ੂਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਪੱਗ ਹੇਠੋਂ ਵਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਜਾਂ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਰਤਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਰਤਾਜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਲੇਖ ਤਾਂ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਆਲੋਚਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਮਾਰੂ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਖਿਚਣ ਦਾ।

ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਦਾ ਲਾਲਚ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਤਾਂ ਸਰਤਾਜ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਕੱਲ ਕਿਸ ਨੇ ਦੇਖੀ ਹੈ? ਕੀ ਪਤਾ ਪੈਸੇ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇ?

**-ਡਾ. ਹਨੀ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ
ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ।**

ਏਹੋ ਇੱਕ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। 'ਅੰਮੀ,' 'ਪਾਣੀ ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਾਲਾ,' 'ਗੱਲ ਤਜ਼ਰਬੇ ਵਾਲੀ,' 'ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ,' 'ਦਿਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ,' 'ਜਿੱਤ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ' ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਧੀਆ ਉਦਾਹਰਣ ਸੋਚ ਵਾਲੇ, ਸੁਰ ਤੇ ਲੈਅ ਭਰਪੂਰ, ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਗੜੱਚ ਗੀਤ ਵੀ ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਕਲਮ 'ਚੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ਪਰ ਲੇਖਕ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ?

ਲੇਖ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸਰਤਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪੱਗ ਤੇ ਲਗਾਏ ਘੁੰਗਰੂ (ਸਰਪੇਚ) ਪੱਗ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਘਟਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਕੇਸ ਰੱਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਬੰਨ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ।

ਰਹੇ ਹੋ? ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਭ ਧਰਮ, ਸਭ ਇਨਸਾਨ, ਸਭ ਜਾਤਾਂ ਇੱਕ ਨੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਧਰਮ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੇਗਾਨੇ ਆਖ ਕੇ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹੋ।

ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ' ਗੀਤ ਵਿਚ ਸਰਤਾਜ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਭਾਵ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੀ ਅੱਖ ਨਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਭਾਵ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਰੋਤੇ ਹੀ ਮੂਰਖ ਨੇ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰ ਪੈਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਤੇ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੰਜੀਦਾ ਗਾਇਕੀ ਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 24 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਦੀ ਜੇ.ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪੜ੍ਹੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਕਲੇਡ ਦੀ ਉਸ ਜੁੱਡਲੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਜੁੱਡਲੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਡੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੇਖਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭੰਬਲਭੁੰਮੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਖਿਰ ਸੱਚ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਦਾਹੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਟਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਦਾਹੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਿਕ ਚੁਕੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਆਮ ਭੋਲੀ ਜਨਤਾ ਕੀ ਜਾਣੇ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ, ਸਿੱਖੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕਲੱਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਖਰੀਦੇ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗਿਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਹਿਰਦ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਵਲੋਂ ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੋਈ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਤੱਥ ਇੰਟਰਵਿਊ ਛਾਪਦੇ ਸਮੇਂ ਛਾਪਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖ ਉਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਇਰਤਰੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਲੇਖ ਲਿਖ ਕੇ ਚਲ ਰਹੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਬਤ ਚੰਗੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪ੍ਰੋ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਵਰਗੇ ਲੇਖਕ ਚੰਗਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਰਨਲਿਸਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੋਚ ਨਾਲ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਦੀ ਜੇ ਐਸ ਗਰੇਵਾਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸੱਚ ਅਤੇ ਬੁਧੀ ਜੇ ਐਸ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਹੈ ਉਹਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੁਦ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਡਿਟ ਐਂਡ ਅਕਾਊਂਟਸ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਐਸੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਜੰਤਾ-ਅਲੋਰਾ ਅਤੇ ਐਲੀਫੈਂਟਾ ਦੀਆਂ ਨਗਨ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਮਧਕਾਲੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਰੁਮਾਂਸ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਫਰਤ ਹੈ ਹੀ, ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਅਤੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਘੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਮਰੇਡਾਂ ਨਾਲ ਯਾਰੀ ਨਿਭਾਈ।

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਖੌਤੀ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਅਣ-ਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ, ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ, ਈਰਖਾਲੂ ਅਤੇ ਲੋਭੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁਜਾਹਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਰਨਲਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹਰ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਵੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਜਨਤਾ ਉਪਰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ

**-ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ,
ਚੈਸਟਰਫੀਲਡ,
ਵਰਜੀਨੀਆ।**

ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਹਰੇ! ਹਰੇ!!

ਮੈਂ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚਿਹਾ, ਹਰ ਸਾਲ ਪਿੰਡ 'ਚ ਲਗਦੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖਣ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਜਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਸੀਬ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਹਰ ਵਾਰ ਹੁਮਹੁਮਾ ਕੇ ਰਾਮਲੀਲਾ ਵਾਲੇ ਖੱਤਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪਰ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ, ਬੱਸ ਫਿਰ ਓਹੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ, ਓਹੀ ਪੀਲੇ ਵਸਤਰ ਪਾਈ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨੁਮਾਨ, ਕਾਲੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਰਾਵਣ ਸੈਨਾ, ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਕੌੜੇ ਤੇ ਕਚਾਲੂ, ਲੱਡੂ ਤੇ ਜਲੋਬੀਆਂ, ਬਾਲਟੀ 'ਚ ਸਿੱਕਾ-ਸੁੱਟ ਲੈਣਗੇ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਚਲੀਘੜੇ, ਪੀਪਨੀਆਂ ਤੇ ਅਲਗੋਜ਼ੇ, ਕਿੱਸੇ ਤੇ ਕਲੋਡਰ, ਭੁੰਪੜੇ ਤੇ ਡਿਬਡਿਬਾਂ, ਗੱਟਾਪਾਰਚਾ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ। ਹਾਂ, ਡਰਾਵਣੇ ਦਹਿਸਰ ਦੀ ਨੌਡੀ ਭਾਵੇਂ ਓਹੀ ਹੀ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ ਏਹ ਚਰਚਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਈ ਐਸ ਵਾਰ ਦੁਸਹਿਰਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦਹਿਸਰਾਂ 'ਚ ਬਰੂਦ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੁਆਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਣ ਪੱਕਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਸਵਾ ਮਣ ਹੈ। ਡਰਦਿਆਂ ਨੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੰਨ ਹੀ ਨਾ ਪਾਟ ਜਾਣ, ਦਹਿਸਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਸਮੇਂ ਕੰਨ ਘੁਟ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣੇ- ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਕਿ ਖੜਕਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਘੁਟ ਪੀਣ ਜੋਗੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਿਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬਾਰੀ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਫਰਮਾਉਣ ਲਈ ਗੋਤੀ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਅਰਸਤੂ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਾਟਕ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵੱਸ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਦੇ ਕਿਆਫ਼ੇ ਲਾਉਂਦੇ ਰੋਂਗਟੇ ਖੜੇ ਕਰੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਵੀ ਨਾਟਕ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਬੱਸ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਆਏ ਸਵਾਦ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰੀ ਜਾਈਦੀ ਹੈ। ਹੁਲਾਰੇ ਭਰਿਆ ਸਨਸਨੀਖੇਜ ਸੀਨ ਆਉਣ ਲਗੇ ਸਹੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟਪੂ ਟਪੂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਵਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਰੁਹੜ ਵਖਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਵੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬਥੇਰੀ ਮਨੁਖਤਾ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਏਥੇ ਲੋਕ ਮੇਲਾ ਗੋਲਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਦਾਰਥਕ/ਵਪਾਰਕ ਰੁਚੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦਾ ਗਾਹਕ ਨਾਲ ਮੇਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਲੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧੁੰਮ ਧੜੱਕੇ ਤੇ ਚਕਾਚੌਂਧ ਨਾਲ ਸੌਦਾ ਵੇਚਣ ਲਈ ਲਗਦੇ ਹਨ- ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ 'ਫੇਅਰ' ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਹੀ ਮਾਰਕਿਟ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਲਿਮਥ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਹ ਮੇਲੇ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਸਬੱਬ ਹਨ ਜਿਥੇ ਅਮਰੀਕੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਬੰਬੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਯਾਨਿ ਮਈ ਵਿਚ ਗਰੀਨ ਸਟਰੀਟ ਮੇਲਾ, ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਕਲਾ ਮੇਲਾ ਤੇ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਬਰਫ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਦ ਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਮੇਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਡਾਊਨ ਟਾਊਨ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਢੀਮ ਦੀ ਮਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਬਰਫਬਾਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਲਗਦਾ ਬਰਫ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੀ ਐਸੀ ਕਰੋਘੀ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਤਾਪਮਾਨ ਖਾਸਾ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤਾਪਮਾਨ ਨੇ ਬਰਫ ਦੀਆਂ

ਦੀਆਂ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ: ਲਾਈਟ ਗਰੀਨ (ਹਲਕੇ ਹਰੇ), ਡਾਰਕ ਗਰੀਨ (ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ) ਤੇ ਬਰਾਈਟ ਗਰੀਨ (ਚਮਕੀਲੇ ਹਰੇ)। ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਬਹੁਤੀ ਗਹਿਰੇ ਰਾਜਸੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਕਾਇਲ ਨਹੀਂ। ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਿਚ ਹਰਿਆਈ ਦੀ ਰੇਖ ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਪੇ ਕਾਇਮ-ਕਾਇਮ। ਮਸਲਨ ਸਾਦਾ ਆਰਗੈਨਿਕ ਭੋਜਨ ਖਾਓ, ਸਾਬਣ ਸੋਡੇ ਨਾਲ ਕਪੜੇ ਧੋਵੋ ਤੇ ਬਾਪੀ ਨਾਲ ਕੁੱਟ ਕੇ ਧੁਪੇ ਸੁਕਣੇ ਪਾ ਦਿਓ। ਸਾਡੇ ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਬਾਹਲਾ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ: ਰੁਖੀ ਸੁਖੀ ਖਾਇ ਕੈ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਉ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦੇ ਗਰਮ ਹੋਣ ਜਿਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਦਯੋਗਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਤਿਆਗਣ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਚਮਕੀਲੇ ਹਰੇ ਸਿਰਫ ਰਾਜਸੀ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਜਸੀ ਆਰਥਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕੀ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗਰੀਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸ਼ੇਡਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗਰੀਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਬਹਿਰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵੀਰਾਨਗੀ 'ਤੇ ਕਸ਼ਟ

ਲਵਾਂ ਪਰ ਹਰੇ ਹਰੇ ਕਰਦਾ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਕੰਨ ਪਰੇ ਪਰੇ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੀ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ, ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ ਸਜਾਈ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸੁੰਦਰ ਗੋਰੀ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਕੌਮੀਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਖਿਜਾਬ ਲੌਰੀਅਲ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਛੁੱਡ ਛੁੱਡ ਕੇ ਖਿਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਹੁਸੀਨਾ ਦੀਆਂ ਜੁਲਫਾਂ ਦੇ ਪੇਚਾਂ 'ਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਸਾਧ ਚੰਬਲ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਬਥੇਰੇ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਚੰਦਰੀ ਹਟਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਹੁਸੀਨਾ ਕਹਿੰਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਤੇ ਜੀਵਨ ਰਸ ਦੇ ਗੁਣ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਅਜਮਾਈ ਹੋਈ ਮਲੂਮ ਸ਼ਰਤੀਆ ਇਲਾਜ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਫੁੱਡਿਆ ਗਿਆ। ਮਲੂਮ ਦੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਖਰੀਦੀ ਤੇ 19.99 ਡਾਲਰ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਵਰਤਣ ਪਿਛੋਂ ਮਲੂਮ ਬਹੁਤ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਆਪਣੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਤੁਰਤ ਇਹ ਦਵਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਹ। ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਐਲਰਜੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਤੇ ਮਰਜ਼ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਉਸ ਜੁਲਫਾਂ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਦੇਵਾਂ ਪਰ ਹੁਸੀਨਾਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਕੌਣ ਤੋੜਦਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਝਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵਾਲ ਖਿਲਾਰੀ ਹੋਰ ਵੀ ਅਜੇਹੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਿਸਣੇ ਹਨ ਪਰ ਮੇਰਾ ਤਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਖੈਰ ਇਸ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਯੋਗ ਵਾਲਾ ਟੱਕਰ ਗਿਆ। ਯੋਗ ਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਬਰਖਿਲਾਫ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਜਾਂ 'ਹਰੇ ਹਰੇ' ਲਹਿਰ ਦਾ ਯੋਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗ ਕਿ ਯੋਗ ਆਸਣ ਬੜੇ ਠੰਡੇ ਠੰਡੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਗਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਸੀਨੇ ਨੇ ਕੀ ਆਉਣਾ ਹੋਇਆ, ਸੋ ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਠੰਡਕ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। ਗਰਮ ਤਸੀਰ ਵਾਲੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਵਾਈਆਂ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚੁੱਕ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭੇਤ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਗਈ: ਏਥੇ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੀਜ਼ ਵੇਚਣ ਲਈ

ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਮੇਲਿਆਂ ਪਿਛੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਈਸ਼ਵਰੀ ਲਕਸ਼ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੀ ਸਬੱਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰ ਥਾਂ ਮੇਲਾ ਹੀ ਮੇਲਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸੜਕ, ਗਲੀ, ਬਾਜ਼ਾਰ, ਚੌਕ, ਮੋੜ, ਅੱਡਾ, ਸੱਬ ਮੇਲੇ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਏਨਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਾਂ ਆਕੜੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਰਨ ਲੱਗੇ ਵੀ ਕੋਈ ਦੂਰੋਂ ਮਿਲਣ ਆ ਜਾਵੇ, ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ, "ਚਲੋ ਮੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।" ਫਿਰ ਲਗਦੇ ਮੇਲਿਆਂ 'ਚ ਏਨੀ ਭੀੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ 'ਤੇ ਬੰਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਗਦੜ ਮਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਏਨੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆ ਕੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੇਲੇ ਗੋਲੇ ਦੀ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ।

ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਵਜਾ-ਕਤਾ ਹੀ ਬਦਲ ਕੇ ਰਖ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦਾ ਪੋਟਾ ਪੋਟਾ ਖੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਜ਼ਾਰ ਜ਼ਾਰ ਰੋ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼। ਇਕ ਦਾ ਨੱਕ ਚੋਅ ਚੋਅ ਕੇ ਗੋਡੇ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਢਿਲਕ ਗਈ ਸੀ। ਈਸਾ ਸਲੀਬ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਗਿਰਝ ਡੈਣ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਬੱਚਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਿਘਲ ਰਹੀ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਆਈਸ ਕਰੀਮ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ, ਇਕ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਚੱਟਣ ਹੀ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੂੰਹ ਨਾ ਮੱਥਾ ਜਿੰਨ ਪਹਾੜੋਂ ਲੱਥਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਬਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਟੱਬਰ-ਟੀਹਰ ਮੈਨੂੰ ਚਿੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, "ਆਹ ਭੂਤਨੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਦਿਖਾਉਣ ਲਿਆਏ ਸਾਨੂੰ?" ਮੈਂ ਝਿੜਕ ਕੇ ਚੁਪ ਕਰਾਇਆ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚੀ ਪਈ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗਰਮ ਹੋਣ ਡਰੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਬਰਫ ਦੇ ਬੁੰਡ ਹੀ ਪਿਘਲ ਰਹੇ, ਕਲੂ ਨੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਫੁਕੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਉਹ ਦਹਿਲ ਗਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਕਦੇ ਮਹੈਣ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਸਕਿਆ।

ਇਸ ਵੀਕ ਐਂਡ ਦਾ ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕ 'ਗੋ ਗਰੀਨ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਚੇਚੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਕਿੰਨੀ ਲਚਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਝਟ ਮੁਹਾਵਰੇ, ਉਕਤੀਆਂ, ਯੁਗਮ ਘੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗਰੀਨ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਕਲੋਵਰ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਸੁੱਚੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਜਕ ਲਹਿਰ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਗਰੀਨ

ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ 'ਗੋ ਗਰੀਨ' ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਝਦਾ। ਮੈਂ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਮਾਜਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਤੱਤ ਕਢਿਆ ਕਿ ਦੇਸੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗੁਝੇ ਭੇਤ 'ਹਰੇ ਹਰੇ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਧਾਰਮਕ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਨਾਲੇ 'ਹਰੇ ਹਰੇ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੱਤਾ ਤੱਤਾ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਤੋਂ ਹੀ ਨਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਮਧਕਾਲੀ ਹਿੰਦੀ ਭਗਤ ਕਵੀ ਮਲਿਕ ਮਹੰਮਦ ਜਾਇਸੀ ਮੇਰੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਸੂਖੇ ਹਿਯਾ ਹਾਰ ਯਾ ਭਾਰੀ, ਹਰੇ ਹਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੈ ਸਭ ਨਾਰੀ।

ਖੈਰ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੇਲਾ ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਘਰੋਂ 'ਹਰੇ ਹਰੇ' ਕਰਦਾ ਮਲਕ ਦੇਣੀ ਝਕਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਕੱਲਾ ਹੀ ਖਿਸਕ ਆਇਆ। ਘਰ ਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਲੱਤਾਂ ਦੁਖਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਸਿਰਫ ਮੌਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੱਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਇਕ ਦੋ ਕਾਰਨ ਸਨ। ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਠੰਡੀਆਂ/ਸਾਵੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਹਰੇ ਹਰੇ' ਲਹਿਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਡਾਊਨ ਟਾਊਨ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਸੜਕ ਦੇ ਸਾਰ ਪਾਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਛੋ ਦੀਆਂ ਛੋ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਸੈਂਕੜੇ ਚਿੱਟੇ ਚਿੱਟੇ ਸਟਾਲਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਤਕਲੀਫ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਸਟਾਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦੇ ਬੱਬੇ ਚੁੱਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪੇਸ਼ ਹੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਬਜਾਜੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਘਟ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਾਗਜ਼ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਫੜ

ਇਸਦਾ ਸਬੰਧ ਵਿੰਗੇ ਟੇਢੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਰਿਆਈ ਜਾਂ ਠੰਡਕ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਠੁੱਚੁ ਲਾਈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ 'ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼' ਅਖਬਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚੰਦੇ ਲੈਣ ਲਈ ਸਟਾਲ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਏਹੀ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੀ ਅਖਬਾਰ ਹਰੇ ਹਰੇ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਨਮਿਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੇਖ ਛਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਾਰਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ਕਰਕੇ ਖੜੇ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਾਕਾਖੀ ਸਮਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਆਰਥਕਤਾ ਦੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਕਾਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਿਵਾਲੇ ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਸਤੀਆਂ ਤੇ ਟਿਕਾਉ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਜਣ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਟਰੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਗੈਸ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦੀ ਗੈਸ ਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਸੂਧ ਤੇ ਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀਆਂ ਬੈਟਰੀਆਂ ਠੰਡੇ ਠੰਡੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੰਜਣ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੀ ਭੇਟਾ ਮੰਗਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, "ਹਰੇ! ਹਰੇ! ਹਰੇ!, ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਹਲਾ ਮਹਿੰਗਾ ਕੰਮ ਬਈ।" ਧੋਲੇ ਦੀ ਬੁੜੀ ਟਕਾ ਸਿਰ ਮੁਨਾਈ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਜਤਨ ਕਾਬਲੇ ਤਾਰੀਫ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਇਕ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਇਕ ਸਟਾਲ 'ਤੇ ਸਲਵਾਰ-ਕਮੀਜ਼ ਪਾਈ ਪੰਜਾਬਣ ਦਿਸੀ। ਬੋਤਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੋਈ ਦੇਸੀ ਦਰਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਗੁਜਰਾਤੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਾਈਸੇ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਭੰਗੜੇ ਜਾਂ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹਨ, ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਚਲੇ ਆਪਾਂ

ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਲੁੱਟ ਖਸੂਟ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਬਦਲਣ ਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਏਥੇ ਇਕ ਚੁਟਕਲਾ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਅਮਲੀ ਕਿਧਰੇ ਵਾਢੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਫੀਮ ਦਾ ਵਾਰਵਾ ਗੱਫਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਿਖੜ ਦੁਪਹਿਰਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਲਬ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਖੂਹ ਆਇਆ ਪਰ ਉਪਰ ਤਪਦਾ ਸੂਰਜ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਖੂਹ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਛਾਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪੀਵਾਂਗਾ। ਉਸਨੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮੌਣ ਦੁਆਲੇ ਪੱਗ ਵਲੋਟ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਖਤ ਵੱਲ ਖਿਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਏਨੇ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਪੀਣਕ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਹੌਸ ਆਈ ਤਾਂ ਰਾਤ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਸ਼ਾਂਤਕਾਰੀ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਕਿਧਰੇ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈ। ਸੀਤ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਅਮਲੀ ਠੁਰ ਠੁਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਾਲੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਖੂਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ। ਉਸਦਾ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਕਿਧਰੇ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਏਥੇ ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਅਨੋਭਤ ਲੋਕਾਈ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ, ਖੂਹ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲੇ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲ ਕੂਲਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਿਧੇ ਸਾਢੇ ਲੜੀਫੇ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਰਥ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਾਂ, ਮੇਲੇ ਏਧਰ ਵੀ ਬਥੇਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ,

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ

ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ*

ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਲੋਂ ਫਤਿਹ ਕਰਨ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਨਾਦੇਤ ਤੋਂ ਸੂਰੂ ਹੋਏ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ 'ਸਰਹੰਦ ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ' ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ 'ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ' ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਏਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਮਨਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਵਿਖਾਵੇ ਨੂੰ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀਅਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮੇਲਾਨੁਮਾ ਬੋਲਗਾਮ ਭੀੜ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਵੇਲੇ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ, ਗੁਣਤਾ ਆਧਾਰਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਗਿਣਤੀ ਆਧਾਰਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕੁੱਝ ਵਰਗੇ ਇਕੱਠਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦਿੱਲੀ-ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਚ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਕ ਮੱਸ-ਫੁੱਟ ਸੰਤ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸਦਾ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲਈ ਮਰਹੂਮ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਟਲ ਗਏ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਲੂਸ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜਦੋਂ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੀੜ-ਨੁਮਾ ਇਕੱਠ ਡੇਰੇਦਾਰੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਉਪਜ ਹਨ। ਡੇਰੇਦਾਰੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਚਮਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਠੀਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ, ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਮਾਰਚ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਦੇਤ ਤੋਂ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਤੱਕ ਸੂਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਭਾਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੀਡੀਆ ਤਾਂ ਹਨੇਰੀ ਵਰਗਾ ਜਾਂ ਹੜ੍ਹ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਉਡਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੋੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ ਦੀ ਸੂਰੂਆਤ ਸੁਭਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵੇਟ-ਬੈਕ ਸਿਆਸਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਡੇਰੇਦਾਰੀ ਸਿਆਸਤ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਰੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭੁਗਤਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ 'ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ' ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਮਾਨਸਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿਲੱਖਣ ਯੋਗਦਾਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਏਸੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦਤ ਖਾਲਸਾ ਬਿੰਬ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਏਸੇ ਦਾ ਮੂਰਤੀਕਰਨ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਅਧਿਆਤਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਧਿਆਤਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਅੰਸ਼ਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਦੀ 'ਗੋਵਿੰਦ ਗੀਤ' (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ) ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਕਈ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੱਖੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹੇ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਕ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸਰਹੰਦ ਉਤੇ ਫਤਿਹ ਦੀ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਉਤੇ ਗੰਭੀਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਉਤੀਕ ਰਹੇਗੀ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਸੀ। ਇਹ ਸਫਰ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੂਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅੱਜਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਸੂਰ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਧਰਮ ਦੀ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚੱਪਤਚਿਤੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨੌਬਤ ਇਹ ਆ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਭਾਪਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਫਤਿਹ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਅਤੇ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੋੜਦੀ ਕਰ ਕਿ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਸਹਾਈ ਹੋ ਕੇ ਫਤਿਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਸੰਭਾਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਪਿਛੋਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜੂਝਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਫਤਿਹ ਹੀ ਨਸੀਬ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ-ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਜਾਹਰੀ ਕਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਾਪਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗੀ ਪੈਂਤੜੇ, ਸਮਝ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਨ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਸਨ? ਜੋ ਸਿਆਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸੋਚਦਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਣ ਵਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮੀ-ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਭਵ ਸਿਆਸੀ ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਵੱਲ

ਬੇਰਹਿਮ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੌਰਾਹੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੌਰਾਹੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਸਿਆਸਤ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੇਵਲ ਇਸ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ? ਕੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ, ਵੰਡ-ਛਕਣ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਰਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਕੀ ਜੋ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਅਪੰਥਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਅਵਸਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪ ਹੀ ਕਹਿਣ, ਆਪ ਹੀ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨ ਲੈਣ ਦੀ ਸਵੈ-ਕੇਂਦਰਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਹੀ ਸੂਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਲਸੇ-ਜਲੂਸਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਲਸੇ-ਜਲੂਸਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸ ਸਕਾਂਗੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਵਿਰਾਸਤੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਿਚ ਸਨ, 'ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ' ਵਿਚ ਸਨ, 'ਕੋਇ ਨ ਦਿਸੈ ਬਾਹਰ' ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ 'ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ' ਵਿਚ ਸਨ। ਇਹ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜਦਿਆਂ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੱਚ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜੰਗਾਂ, ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਦੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਪਾਸੇ ਤੁਰਨ ਦਾ 'ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ' ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਵਸਰ ਵੀ ਗੁਆਚਦਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਅਕਾਦਮਿਕ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਯਤਨ ਸਾਂਝੀ-ਸਿੱਖ-ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਗਲ ਪਿਆ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੰਥਕ-ਛਬੀ ਨਾਲ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਰ ਨਾਲ ਇਸ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਵਾਪਰਿਆ। ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਅਰਥਾਤ ਪੰਥਕ-ਦੇਖੀਆਂ ਵਲੋਂ ਜਿਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਵਾਦੀ-ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਿੱਖ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਲੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦਈ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੀਰੀਉਲ-ਮੁਤਾਖਰੀਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਨੇਕ-ਸੀਰਤ ਤੋਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈਆਂ? ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਵੀ ਇਸੇ ਹੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੀ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਤੋਂ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੋ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਿਆ ਮੁਕਦਰ ਥਾ ਜੋ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਰਤਾ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮੇਰੇ ਸੇ ਭੰਗ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਸਜਾਇ ਏਹ ਮੁਝ ਪਰ ਹੈ।" ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਥਕ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਸਿੱਖ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਜੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਏਨਾ ਕੁ ਆਪਾ-ਚੀਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕੀ ਲੱਗਦੇ ਹਾਂ?

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਕੇ ਵੇਖੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਕਤੀ-ਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਨਿਭਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਥ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ-ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇਗੀ। ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਜੇਤੂ-ਬਦਲ ਬਣ ਰਿਹਾ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਆਮ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਵੇਲੇ ਫਿਰ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਵੱਲ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖ-ਲਹਿਰ ਦੀ ਵਕਤੀ ਉਪਜ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਹੀ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨਾਲ ਨੰਦੇਤ ਵਿਖੇ ਮੁਲਾਕਾਤ 1708 ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ 38 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਕੇਵਲ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਬੀਤਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ-ਢਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਗੂਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਆਸਤ ਅਧੀਨ ਜੋ ਕਿਸਾਨੀ ਜਾਂ

ਸਰਹੰਦ ਫਤਿਹ ਤ੍ਰੈਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੌਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਫਤਿਹ ਮਾਰਚ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਪਿੱਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੀ ਵਰਤਮਾਨ 'ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ' ਇਸ ਪੰਥਕ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਟੁਰਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਰਾਹ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਗੌਅ-ਮੁਖੀ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਜੇਤੂ-ਲਾਲਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬੱਚੇ ਖਾਣਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ। ਇਕ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਕੋਮਲ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਤਲਿੱਸਮੀ-ਨਾਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੋਸਣ, ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਮਨਭਾਉਂਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਭੀੜ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਲਾਰ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮ ਮਾਰ-ਧਾੜ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

*ਫੋਨ:91-93163-01328

ਮਾਂ ਸੱਚ ਹੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ

ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲਾਲਚ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਰਟ-ਕਚਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਬਣ ਜਾਣ। ਕਈ ਵਾਰ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜਨਮ-ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਲਾਲਚ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਖੂਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨਵੇਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧੀ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਸੁਖੀ ਹੱਸਦੀ ਵੱਸਦੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੰਧਾਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦੇ ਘਰੋਂ ਹੀ ਉਡੀਕਦੀ ਹੈ। ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਭਾਈਆਂ ਦਿਉਰ ਦੇ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਵੀਰ ਦੇ ਸਿਹਰਾ ਤੇ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਫੁੱਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦੀਆਂ। ਭੈਣ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਕ ਵੀਰ ਦੋਈ ਵੇ ਰੱਬਾ ਸਹੁੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ। ਫਿਰ “ਰੱਬਾ ਪੁੱਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਮਾਂਵਾਂ ਸੋਹਦੀਆਂ, ਝੋਲੀ ਭਰਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲ,” ਕੋਈ ਭੈਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੋਝੇ ਮਿੱਠੇ ਦਿਨ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮਿਆਮੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, ਅੱਗੋਂ ਸਾਨੂੰ ਮਾਨ ਬਾਈ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਈ ਉਤਾਰਵਾਲਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਮਾਨ ਬਾਈ ਕੋਲ ਕੱਟ ਕੇ ਸਵੇਰੇ ਅਸੀਂ ਗਰੇਹੋਂਡ ਬੱਸ ਫਤਨੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਅਗਲਾ ਪਤਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਿੱਪ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਤਰ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਨ ਬਾਈ ਨੇ ਨਵੇਂ ਤੇ ਮੋਟੇ ਕੱਪੜੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਿੱਤੇ। ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਮਿਆਮੀ ਤਾਂ ਗਰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਲ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਸਨੋ ਪੂਰੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਨ ਬਾਈ ਨੇ ਹੀ ਬੱਸ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਸੈਂਕਰਾਮੈਂਟੋ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੈਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਮਿਲਵਾਕੀ ਹੀ ਰਹਿ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਮਾਨ ਬਾਈ ਦੇ ਖਰਚੇ ਪੈਸੇ ਭੇਜ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਫਿਰ ਮਾਨ ਬਾਈ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅੱਗਿਉ ਔਰਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਮੈਂ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬਾਈ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਭੈਣ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਵੀਰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਮਾਨ ਬਾਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਦੀ ਸਕਰੀਨ ਤੇ ਫਿਰ ਨੰਬਰ ਵੇਖਿਆ ਪਿਛਲਾ ਇਕ ਨੰਬਰ ਗਲਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਭੈਣ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਰੀ ਆਖ ਕੇ ਫੋਨ ਕੱਟਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਵੀਰੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੱਗਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹਾਂ! ਜੀ ਭੈਣ ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਹਾਂ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਸ਼ਬਦ

ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਫੋਨ ਦੀ ਗੱਲ ਲੰਮੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਭੈਣ ਜੀ ਨਾਲ ਨਾ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣ ਨਾ ਪਛਾਣ ਸਿਰਫ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇਕ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਭਰਾ ਸਮਝਦੀ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਰੱਖਤੀ ਭੇਜਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਚੈਕ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਿਲੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ, ਗੱਲਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਭੈਣ ਜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖੀਆਂ। ਭੈਣ ਜੀ ਬਹੁਤ

ਪੁੱਤ ਕਰਦੇ ਮਰ ਗਏ। ਫਿਰ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਵੀ ਪੁੱਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖੇ ਬਗੈਰ ਹੀ ਜਹਾਨੋਂ ਤੁਰ ਗਏ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਪੁੱਤ-ਪੁੱਤ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਿੱਥੋਂ ਪੁੱਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਪੁੱਤ ਬਿਨਾਂ ਝੋਲੀ ਖਾਲੀ ਹੀ ਰਹੀ। ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਮਰੀਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਗਈ। ਰੋਂਦੀ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੇਬੇ-ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਪੈਕੇ ਆ ਗਈ। ਸਹੁਰਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਹੀ ਜੰਮਦੀ ਹੈ। ਪੈਕੇ

ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ। ਰੱਬ ਨੂੰ ਤਾਅਨੇ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਪੂ ਵੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਤੇ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਨੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਕਿਰਿਆਕ੍ਰਮ ਪੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਕੀਤਾ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਜਮੀਨ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਾਲੀ ਜਮੀਨ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਰੱਖਤੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤਿੰਨੋਂ ਧੀਆਂ ਬਹੁਤ ਰੋਂਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰੱਖਤੀ ਬੰਨਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਰੱਖਤੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਾ ਭੇਜਦੀ, ਸੋਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਆਖ ਨਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਭੈਣ ਵਲੋਂ ਸਾਡੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਪੇਪਰ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਨੇ ਖੁਦ ਭੱਜ ਨੱਠ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪੇਪਰ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਾਂ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਦਾ ਖਾਂਦੀ ਰਹੀ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਧੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਗਈ।

ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ ਦਿਲ ਨੂੰ ਝੋਰਾ ਲਾ ਬੈਠੀ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਘਰ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਪਰ ਭਰੇ ਪਰ ਮਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਮਾਂ ਆਖਦੀ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਡੋਲੀ ਆਈ ਸੀ ਉਸੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਅਰਥੀ ਨਿਕਲੇ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਜਾ ਕੇ ਮਰਨਾ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦੀ, ਕਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਦੀ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਚੋਟੀ ਘੰਟੇ ਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਮਾਂ ਆਖਦੀ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਗਮ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਿੱਕੀਏ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਤੇ ਮੰਨ ਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਜਾ। ਇਥੇ ਦਾਜ ਦੇ ਲੋਭੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੱਡੇ ਹੋਏ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਭਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ। ਉਥੇ ਕੁੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੀਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਫਿਰ ਭਲਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਵਰ ਘਰ

ਹੀ ਦਲੇਰ ਅਤੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭੈਣ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਤਾਂ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾਤ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੋਰ ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਦਾਤਾ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਭੈਣ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੋਝੇ-ਮਿੱਠੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਦੋ ਭੈਣਾਂ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਭਰਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਮਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਕੁੜੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਨਾ-ਨਾਨੀ ਪੁੱਤ-

ਆ ਕੇ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਸਿਰ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੱਗ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ, ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਪੁੱਤ ਬਣ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖਣ ਦੀ। ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਰੰਡੇਪੇ ਨੂੰ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਪੈਦੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਮੈਂ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਸ਼ੇਰ ਧੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹੀ।

ਸਹੁਰਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਤ ਨਾ ਪੁੱਛੀ, ਬਾਪੂ ਦੇ ਦਸ ਕਿਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵਧੀਆ ਖਰਚਾ ਚੱਲਦਾ। ਦਿਨ ਤਿਉਹਾਰ ਤੇ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਡਾਲਰ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ। ਭੈਣ ਨੇ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ। ਬਾਪੂ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏਕਲਾਂ
ਫੋਨ: 916-273-2856

ਲੱਭ ਲਈ। ਮੇਰਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਤੁਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਤੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚ, ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੱਟਦੀ, ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਈ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇ ਦਿਨ ਬੋਝੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਮਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ, ਮਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਮਿਲੀ ਤੇ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਨਿੱਕੀਏ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭਾਗ ਲਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ। ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਜਾਈ। ਮਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਗਈ।

ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕਿਰਿਆਕ੍ਰਮ ਕੀਤਾ। ਮਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਾਅਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਗਈ। ਘਰ ਨੂੰ ਜਿੰਦੇ ਲਾ ਕੇ ਕੰਪਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗ-ਲੱਗ ਰੋਂਦੀ ਫਿਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਰੱਬਾ ਜੇ ਅੱਜ ਇਕ ਭਰਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੂਟੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਕੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਬੋਝੇ ਦੇ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਕੇ ਰੋਂਦੀ। ਬਾਪੂ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਲਾ ਕੇ ਰੋਂਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਫਿਰ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਗਈ। ਘਰ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। ਵਿਹੜੇ ਲੱਗੀ ਨਿੰਮ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਆਈ। ਮੇਰੀ ਜਿਉਂਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੇ ਮਸਾਂ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਟੱਪਿਆ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਭੈਣ ਨੇ ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡਾ ਘਰ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਭੈਣ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਰੋਈਆਂ। ਮਾਮੇ, ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਪੁੱਤਾਂ ਵਲੋਂ ਖਾਲੀ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰ ਰੋਂਦੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਭੈਣ ਨੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਟੋਰ ਹਨ। ਧੀਆਂ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 30 'ਤੇ)

ਡਾ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਦਵਾਨ

ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਪੁਆਧੀ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਮਾ ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ-ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਮਾ ਐਨੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇਖਣੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਐ ਬਈ ਜਿਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਈ ਜਾਗਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋਆਂ। ਪੁਆਧ ਕੇ ਅਤੀਤ ਕੀ ਬਾਤ ਕੱਚੇ ਰਸਤਿਆਂ ਅਰ ਕੱਚੇ ਕੋਠਿਆਂ ਮਾ ਰਹਿਣੇ ਆਲੇ ਪੱਕੇ ਦਿਲਾਂ ਅਰ ਨਰੋਏ ਜੁੱਸੇ ਆਲੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਕੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਮਾ ਤੇ ਈ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਬੰਦੇ ਕੀ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਕੇ ਜਨਮ ਤੇ ਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਜਦ ਕਿਆ ਤਾ ਬਈ ਨਿਆਣੇ ਕੇ ਜੰਮਣੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਗਰਭਵਤੀ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਆਂ ਰੋਕਾਂ-ਟੋਕਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣੀਆਂ। ਜਿਤਰਾਂ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਕੇ ਲਾਗ ਨੂੰ ਨੀ ਲੰਘਣਾ, ਕਿਸੀ ਕੋਝੇ ਬੋਝ (ਬਾਂ) ਪਰ ਨੀ ਜਾਣਾ। ਦਾਈਆਂ ਆਪਣੇ ਗਰੋਂ ਮਾਂ ਯਾ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਕੇ ਗਰੋਆਂ ਮਾਂ ਈ ਮਿਲ ਜੇ ਕਰੇ ਤੀਆਂ। ਕਿਸੀ ਹਸਪਤਾਲ ਕਾ ਕੋਈ ਚੱਕਰ ਨੀ ਤਾ। ਤੀਮੀਂ ਨੇ ਢਿੱਲੀ-ਮੱਠੀ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਘਰ ਕੀਆਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਨੇ ਘਰਾਂ ਈ ਸੁੰਢ-ਜੁਐਣ ਦੇ ਦੇਣੀ। ਸਾਰੇ ਨਿਆਣੇ ਗਰੋਆਂ ਮਾ ਈ ਜੰਮਣੇ। ਇਥ ਮਾਂਗੋਂ ਕਿਸੀ ਹਸਪਤਾਲ ਕਾ ਕਾਟ-ਕੂਟ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏ। ਫੇਰ ਨਿਆਣੇ ਕਾ ਜਨਮ ਹੋਣੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦੇਣੀ। ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਤਾਂ ਦਾਈ ਓ ਦਏ ਕਰੇ ਤੀ। ਸੱਤਮੇਂ-ਅੱਠਮੇਂ ਦਿਨ ਨਮੋਂ ਜੰਮੇ ਜੁਆਕ ਕੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਚੋਕੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ। ਨਮੋਂ ਮਹਿਮਾਨ ਕੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣੈਂ ਬਾਸਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਔਸ-ਪੜੋਸ ਕੇ ਜੁਆਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਲਾਣੀ। ਜਣੇਪੇ ਆਲੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਅੰਬ ਕੇ ਪੱਤੇ ਸਵਾ ਮਹੀਨਾ ਬੰਨ੍ਹੇ ਰਹੇ ਤੇ। ਯੋਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਈ ਇਕ ਤਾਂ ਹਰਾ ਖੱਬਲ ਯਾ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਸੂਝ ਸਗਨ ਗਿਣਿਆ ਜਹੇ ਤਾਂ ਦੁਆ ਯੋਹ ਬਈ ਔਣੇ-ਜਾਣੇ ਆਲਾ ਇਤਹਾਤ ਗੈਲ ਅੰਦਰ ਆਬੈ।

ਖੇਲਦੇ ਖਾਂਦੇ ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੈਂ ਜੁਆਨ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਕੁੜੀਆਂ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਰਜੀਹ ਨੀ ਦਹੇ ਤਾ। ਛੋਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਮਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੇ ਭਾਈ ਕੋਲ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜ ਦਹੇ ਤੇ। ਕੁਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਕੁਸ ਨੇ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਬਈ 'ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਨਪੜ੍ਹਿਆ ਪਰਮਗਤ ਪਾਵੈ।' ਬਸ ਫੇਰ ਕਿਆ ਹੋਣਾ, ਡਾਂਗ ਚੱਕਣੀ ਅਰ ਡੰਗਰਾਂ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਲੇਣਾ। ਇਥ ਮਾਂਗੋਂ ਜਦ ਸਾਰੀ ਜਮੀਨ ਬੋਹਣ-ਬੀਜਣ ਜੋਗੀ ਨੀ ਤੀ ਹੋਐ। ਜੰਗਲ-ਢੱਕੀਆਂ, ਲੰਬੀਆਂ ਚਰਾਗਾਹਾਂ ਮਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਕੇ ਚੋਣੇ ਫਿਰੀ ਜਾਣੈ। ਦੁੱਧ ਘੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਰਤਣੇ। ਗੱਭਰੂਆਂ ਕੇ ਜੁੱਸੇ ਤਕੜੇ ਹੋਣੇ। ਪਿਤਾਂ ਮਾ ਛਿੱਤਾਂ ਪੈਣੀਆਂ, ਖੁੰਢੀਆਂ ਕੇ ਸਿੰਗ

ਪੁਆਧ ਕੇ ਅਤੀਤ ਕੀ ਬਾਤ

ਫਸਣੇ। ਬੜੇਵੇਂ ਖਾਣੀਆਂ ਨੇ ਨਿਤਰਨਾ, ਝੰਡੀਆਂ ਪੱਟਣੀਆਂ। ਇਥ ਮਾਂਗੋਂ ਦੁੱਧ ਘੀ ਮੁੱਲ ਨੀ ਤਾਂ ਬਿਕੇ। ਦੁੱਧ ਬੇਚਣੇ ਪੁੱਤ ਬੇਚਣੇ ਕੇ ਬਰਾਬਰੇ ਸਮਝਿਆ ਜਹੇ ਤਾ। ਉਧਰ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੱਤਦੀਆਂ ਬੁਣਦੀਆਂ ਅਰ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕਰ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਜੁਆਨ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਨਾਈ (ਰਾਜੇ) ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਹਾਣ-ਪ੍ਰਵਾਣ ਕਾ ਬਰ (ਛੋਕਰਾ) ਟੋਲ੍ਹਣਾ। ਫੇਰ ਸ਼ਗਨ ਕਾ ਰਪਈਆ ਭੇਜਣਾ। ਬਿਆਰਾਂ ਬਾਸਤੇ ਫੇਰ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਸਾਹੇ ਕਢਾਉਣੇ। ਸਾਹੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਛੋਕਰੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਐਰੇ ਗੈਰੇ ਘੁੰਮਣੇ ਤੇ ਰੋਕਣਾ। ਬਿਆਰਾਂ ਕੇ ਆਟੇ ਪੈਹਲਾਂ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਮਾ ਈ ਚੱਕੀਆਂ ਪਰ ਪੀਹੇ ਜਹੇ ਤੇ ਫੇਰ ਜਾਅਦਾ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਘਰਾਣਾਂ ਪਰ ਜਾਣ ਲੱਗਗੇ। ਦਾਲਾਂ-ਦੁਲਾਂ ਘਰ ਕੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ ਮਾ ਈ ਪੀਹਣੀਆਂ। ਚੱਕੀਆਂ ਪੀਹਦੀਆਂ ਤੀਮੀਆਂ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਕੇ ਬਿਆਰ ਕੇ ਸੁਹਾਗ ਗਾਣੇ ਅਰ ਛੋਕਰੇ ਆਲੇ ਕੇ ਘਰਾਂ ਘੋੜੀਆਂ। ਕੱਚਿਆਂ ਦਲਾਨਾਂ ਮਾ ਕੰਪਾਂ ਕੇ ਗੈਲ-ਗੈਲ ਪਾਂਡੂ ਕੀ ਤੋਈ ਕੱਢ ਕੇ ਗੋਰੇ ਗੈਲ ਲਿੱਪ ਦਹੇ ਤੇ। ਬਿਆਰ ਤੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪੈਹਲਾਂ ਕੜਾਹੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ। ਸਰੀਕੇ ਨੇ ਭੱਠੀ ਪਰ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣਾ ਆ ਜਾਣਾ। ਲਾਗੀਆਂ ਨੇ ਬੰਨ ਲਾਉਣਾ, ਜੀਹਨੂੰ ਬਟਣਾ ਮਲਣਾ ਵੀ ਕਿਆ ਜਹੇ ਤਾਂ। ਕਣਕ ਕੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਅਰ ਛੋਲਿਆਂ ਕੀਆਂ ਸਲੂਣੀਆਂ ਬੱਕਲੀਆਂ ਵੰਡਣੀਆਂ। ਬਿਆਰ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪੈਹਲਾਂ ਜਿੰਦਣ ਮੇਲ ਹੋਣਾ ਉਦਣ ਦਪੈਹਰੇ ਨੂੰ ਨਿਉਂਦਾ ਲਿਆ ਜਹੇ ਤਾ। ਨਿਉਂਦੇ ਗੈਲ ਬਿਆਰ ਕੇ ਖਰਚੇ ਮਾ ਮਦਦ ਮਿਲ ਜਹੇ ਤੀ। ਇਥ ਮਾਂਗੋਂ ਕਿਸੀ ਪਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਲੱਖਾਂ ਕੀ ਫਸਲ ਨੀ ਤੀ ਹੋਐ, ਬਈ ਕੋਈ ਕੱਲਾ ਈ ਬਿਆਰ ਕਰ ਲੰਦਾ। ਸਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਅੰਗ-ਸਾਕ ਮਿਲ ਕੇ ਈ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਮੇਂ ਤੇ।

ਗੱਡਿਆਂ, ਰੱਬਾਂ, ਘੋੜਿਆਂ, ਅਰ ਉੱਟਾਂ ਪਰ ਜੰਨਾ ਜਾਣੀਆਂ। ਕੱਚਿਆਂ ਰਾਹਾਂ ਮਾ ਗੱਡੇ ਅਰ ਰੱਸਾ ਸੂਝ ਪੱਟ ਦਹੇ ਤੇ। ਸਾਰੇ ਪੋਹਣ (ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਜਾਣੇ ਕੇ ਸਾਧਨ) ਤੁਰਨੇ ਪਰ ਇਕ ਬਾਰ ਤਾਂ ਐ ਲੱਗਣਾ ਬਈ ਜਿੰਤਰਾਂ ਕਿਸੀ ਫੌਜ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੀ ਹੋਆ। ਅਗਲੇ ਸਿਰੈ ਜਾ ਕੈ ਡੋਰੇ ਮਾ ਜੰਨ ਤਾਰੀ ਜਾਣੀ। ਦੋ-ਦੋ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਜੰਨ ਨੇ ਰੈਹਣਾ। ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਅਰ ਫੇਰਿਆਂ ਕੀ ਰਸਮ ਹੋਣੀ, ਜਨੇਤੀਆਂ ਕਾ ਸੇਵਾ ਪਾਣੀ ਕਰਨਾ। ਪੋਹਣਾ ਮਾ ਆਏ ਬੇ ਬਲਦਾਂ, ਉੱਟਾਂ ਅਰ ਘੋੜਿਆਂ ਕਾ ਦਾਣਾ-ਪਾਣੀ ਬੀ ਮਿਥ-ਮਿਥ ਕੇ ਦੇਣਾ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ

ਨਿਹਾਰੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਅਰ ਜਨੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥ। ਜੰਨ ਕੀ ਬਦੈਗੀ ਕੇ ਟੈਮ ਮਿਸਰੀ ਅਰ ਲੈਚੀਆਂ ਬਰਤਣੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤ ਮਰੱਬਾ ਤਾ ਯਾ ਕੋਈ ਮਲਾਏ ਮਲੂਏ (ਮਲਾਇਆ) ਮਾ ਗਿਆ ਬਾ ਹੋਏ ਕਰੈ ਤਾ, ਉਹ ਦਾਜ ਮਾ ਘੋੜੀ-ਜੋਤੀ ਬੀ ਦੇ ਦਹੇ ਤੇ। ਬਿਆਂਦੜ ਛੋਕਰੇ ਕੇ ਘਰਾਂ ਬਹੁ ਪਰ ਛੋਕਰੇ ਕੀ ਮਾਂ ਦੋਹਰਸਤਾ ਲੇ ਕੈ ਪਾਣੀ ਬਾਰ ਕੈ ਪੀਬੈ ਤੀ। ਯੋਹ ਰਸਮ ਤਾਂ ਇਥ ਬੀ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐ। ਘਰ ਕੇ ਬੜੇ ਬਡੇਰੇ ਕੀ ਸਮਾਧ ਪਰ ਨਮੀਂ ਜੋਤੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟਕਾਇਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਹੇ ਤਾ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਖੇੜੇ, ਖੁਆਜੇ ਅਰ ਮੰਦਰ ਮਾ ਬੀ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ। ਫੇਰ ਨਮੀਂ ਜੋਤੀ ਆਪਸ ਮਾਂ ਛੁਟੀਆਂ ਖੇਲੇ ਕਰੈ ਤੀ। ਬਿਆਰ ਆਲੇ ਛੋਕਰੇ ਕੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਸੱਸ ਬਣਨੇ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਾ ਆਪਣੇ ਪਿਉਕਿਆਂ ਕੇ ਕੋਠੀ ਝਾੜ ਲੇ ਕੈ ਚਲੀ ਜਹੇ ਤੀ।

ਪੁਆਧ ਕੇ ਖਿੱਤੇ ਕਾ ਬੜਾ ਕੰਮ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਈ ਤਾ। ਖੇਤੀ ਕੇ ਕੰਮ ਗੈਲ ਡੰਗਰ, ਬੱਛਾ, ਲੁਹਾਰਾ, ਤਰਖਾਣਾ, ਚਮਾਰਾਂ, ਝੁਰਾਂ, ਨਾਈਆਂ, ਪੰਡਿਤਾਂ ਅਰ ਸਾਹਾਂ ਕਾ ਹੋਣਾ ਬੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਾ। ਸਾਰੇ ਖਿੱਤੇ ਮਾ ਪਾਣੀ ਕੀ ਬੜੀ ਕਿੱਲਤ ਰਹੇ ਤੀ। ਐਧਰ ਰੋਪੜ ਆਲੇ ਪਾਸੇ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਤਾ ਫਸਲ ਬਾੜੀ ਅਰ ਡੰਗਰ ਬੱਛੇ ਨੂੰ ਕੁਸ ਫੈਦਾ ਤਾਂ। ਅੰਬਾਲੇ ਆਲੇ ਪਾਸੇ ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਬੀ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਚੀਣੇ ਕੇ ਚੋਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਜਹੇ ਤੀ। ਕਿਸੀ-ਕਿਸੀ ਕੇ ਖੇਤ ਮਾਂ ਟਿੱਡਾਂ ਆਲਾ ਹਲਟ ਖੂਹ ਹੋਏ ਕਰੈ ਤਾ। ਘਰਾਂ ਬਾਸਤੇ ਡੂੰਘਿਆਂ ਖੂਹਾਂ ਪਰ ਤੇ ਝੁਰ ਈ ਪਾਣੀ ਭਰੇ ਕਰੇ ਤੇ। ਲੁਹਾਰ, ਤਰਖਾਣ, ਹਲ, ਪੰਜਾਲੀ ਗੱਡੇ ਅਰ ਰਬਾਂ ਸੁਆਰੇ ਕਰੈ ਤੇ। ਝੁਰ ਬੈਂਗਰੇ ਪਰ ਪਾਣੀ ਵੇਏ ਕਰੈ ਤੇ। ਚਾਰ-ਚਾਰ, ਪੰਜ-ਪੰਜ ਘੜੇ ਇਕੋ ਬਾਰ ਬਹਿੰਗੇ ਮਾ ਫਸਾ ਲਹੈ ਤੇ।

ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਕੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਮਾ ਕਪਾਹਾਂ ਚੁਗਣੀਆਂ। ਕਪਾਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਮਾ ਈ ਬੇਲਣਿਆਂ ਗੈਲ ਬੇਲਣਾ। ਬੜੇਮੋਂ ਖਾਣੀਆਂ ਮੈਸਾਂ ਕੇ ਦੁੱਧ ਪਰ ਗਿੱਠ-ਗਿੱਠ ਮਲਾਈ ਚੜ੍ਹ ਜਹੇ ਤੀ। ਕਪਾਹ ਗੈਲ ਰਜਾਈਆਂ ਬਛੋਣੇ ਗਰੋਂ ਕੇ ਪਿੰਜੇ ਨੇ ਭਰਵਾਣੇ। ਸਾਰੇ ਈ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਆਲੇ ਹੋਏ ਕਰੈ ਤੇ। ਬੋਹਤਾ ਜੋਰ ਚੰਗੇ ਬਲਦਾਂ ਪਰ ਹੋਐ ਤਾ। ਬਲਦਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਤਾ ਬੀ 'ਧੀ ਘਰਾਣੇ ਕੀ, ਬਲਦ ਲਾਣੇ ਕਾ' ਚੰਗੇ ਘਰਾਣੇ

ਕੀ ਧੀ ਘਰ ਕੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕਾ ਅਰ ਲਾਣੇ ਕਾ ਬਲਦ ਕਦੀ ਰਾਹ ਮਾ ਧੋਖਾ ਨਾ ਦਹੈ। ਦਸ-ਦਸ ਗੱਡਿਆਂ ਕੀਆਂ ਲੈਨਾਂ ਅੰਬਾਲੇ ਤੇ ਪੰਜੋਰ ਅਰ ਰੋਪੜ ਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤਕ ਕਰਾਇਆ ਵੇਣੇ ਨੂੰ ਤੁਰਪੇ ਕਰੈ ਤੀਆਂ। ਪੰਜੋਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤਕ ਕਾ ਇਕ ਗੱਡੇ ਕੇ ਇਕ ਗੋੜੇ ਕਾ ਕਰਾਇਆ ਸਿਰਫ ਬੀਹ ਰੁਪਈਏ ਹੋਏ ਕਰੈ ਤਾ। ਇਕ ਬਾਰ ਸ਼ਿਮਲੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ਆਲੇ ਮੋੜ ਪਰ ਬੜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ (ਬਾਪੂ ਜੀ ਕੇ ਤਾਇਆ ਜੀ) ਨੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣੈ ਬਾਸਤੇ ਜੋਰ ਕੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢੀ। ਉਧਰ ਕੋਠੀ ਮਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਸੱਤਾ ਪਿਆ ਤਾ। ਉਸ ਕੇ ਅਰਦਲੀ ਨੈ ਦੌੜ ਕੇ ਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਇਆ। ਉਹ ਕਹੈ ਜੇ ਸੈਹਬ ਉਠ ਖੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਜਰਮਾਨਾ ਕਰ ਦਿਉਗਾ। ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੈ ਮਿਹਨਤ ਬੀ ਕਰੀ ਅਰ ਗਲਾਮੀ ਬੀ ਝੱਲੀ। ਪੈਸੇ ਕੀ ਕਿੱਲਤ ਕਰਕੇ ਸੌ ਪਾਪੜ ਬੇਲਣੇ ਪਮੈਂ ਤੇ। ਮੂਰੇ ਗਰੋਂ ਮਾ ਸੁਰਜਣ ਸੌ ਤਾਏ ਕੇ ਬਲਦ ਤਕੜੇ ਹੋਏ ਕਰੈ ਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਗੱਡਿਆਂ ਕੇ ਕਿਰਾਏ ਕਾ ਸੌ ਰਪਈਆ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੌ ਕੇ ਨੋਟ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗਰੋਂ ਦੇਖਣ ਗਿਆ, ਬਈ ਸੌ ਕਾ ਨੋਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਹੋਆ।

ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਦਿਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਸੰਝ ਬੀ ਹੋ ਜਾਣੀ। ਬੰਦੇ ਕੇ ਮਰਨੇ ਪਰ ਤੀਮੀਆਂ ਨੇ ਘੜਾ ਭੰਨਣਾ। ਚਿਖਾ ਨੂੰ ਅੰਗ ਬੜੇ ਛੋਕਰੇ ਨੇ ਦਖਾਈ। ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਮਾ ਮੋਰੀ ਕਰਕੇ ਦਰੱਖਤ ਗੈਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਬਈ ਬੂੰਦ-ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਮਰਨੇ ਆਲੇ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਮਾ ਮਿਲਦਾ ਰਹੁ। ਕਈ ਤਾਂ ਮੜ੍ਹੀ ਬੀ ਕੀਲ ਦਹੈ ਤੇ ਬਈ ਮਰਨੇ ਆਲਾ ਕਿਤੀ ਉੱਠ ਕੈ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਏ ਨਾ ਆ ਜਹੇ। ਫੁੱਲ ਚੁੰਗ ਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਾ ਕੇ ਆਣੇ। ਇਥ ਤਾਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਬੀ ਜਾਣ ਲੱਗਗੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੇ ਪਾਠ ਕਾ ਭੋਗ ਪਾਣਾ। ਬੁੜ੍ਹੇ ਕਾ ਹਗਾਮਾ ਕਰਨਾ। ਕਿਸੇ ਜਵਾਨ ਮੌਤ ਪਰ ਖਾਸਾ ਅਫਸੋਸ ਗੁਆਂਢ ਕੇ ਗਰੋਆਂ ਮਾ ਬੀ ਫੈਲ ਜਹੇ ਤਾ। ਏਹਾ ਜਾ ਹੋਣੇ ਪਰ ਗਰੋਂ ਮਾ ਕਿਸੀ ਕੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਪਰ ਰੋਟੀ ਨੀ ਤੀ ਪੱਕੇ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਪੈਹਲਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਕੇ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ ਫਰਕ ਕੇ ਰਹੇ ਕਰੇ ਤੇ। ਹੱਲਿਆਂ ਆਲੇ ਸਾਲ ਪਾਕਸਤਾਨ ਕਾ ਰੋਲਾ ਗੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰ ਕੇ ਜੀਆਂ ਮਾਂਗੋਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਸ ਛੱਡ ਕੇ ਦੌੜਨਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਆਂ ਕਾ ਇੱਤਰਾਂ ਜਾਣਾ ਪੁਆਧ ਕੇ 'ਲਾਕੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਕੇ ਦਿਲਾਂ ਮਾ ਡੂੰਘੇ ਜਖਮ ਕਰ ਗਿਆ। ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲੰਘ ਗੀਆਂ ਪਰ ਔਹ ਇਥ ਤਕ ਬੀ ਹਰੇ ਐ। ਰੱਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੀ ਖੈਰ ਕਰੈ।

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਰੰਗ, ਢੰਗ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਹੁਣ ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਹਿਕਮਾ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਭ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਫਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਕਿਵੇਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੱਠਵਿਆਂ ਵਿਚ ਆਜਾਦੀ ਮਿਲੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚੋਂ “ਕੈਰੋ ਪੀਰੀਅਡ” ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ।

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਸ. ਕੈਰੋ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵਲ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਲ ਨਿੱਜੀ ਤਵਜੇ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਅੱਠ ਪੀਰੀਅਡ ਲਗਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਜੋ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਡੇਢ ਕੁ ਵਜੇ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨੌਵਾਂ ਪੀਰੀਅਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਲਈ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਲਈ ਬਾਕਾਇਦਾ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਵੀ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੂਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਦਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੀਰੀਅਡ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪੀਰੀਅਡ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ “ਕੈਰੋ ਪੀਰੀਅਡ” ਪੈ ਗਿਆ। ਜੋ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ।

ਉਦੋਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸਾਂ ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਨੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਚ-ਸ਼ੀਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ “ਹਿੰਦੀ-ਚੀਨੀ ਭਾਈ ਭਾਈ” ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲਗਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਚੀਨ ਦੇ ਇਸ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਹਲ-ਚਲ ਜਿਹੀ ਮੱਚ ਗਈ। ਉਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ “ਨੇਫਾ” ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ। ਸਕੂਲਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਨੇਫਾ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਠੰਢ ਅਤੇ ਬਰਫ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਫੰਡ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਗਰਮ ਸਵੈਟਰਾਂ, ਜੁਗਾਬਾਂ, ਕੰਬਲ ਅਤੇ ਦਸਤਾਨੇ ਖਰੀਦੇ ਗਏ। ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤ

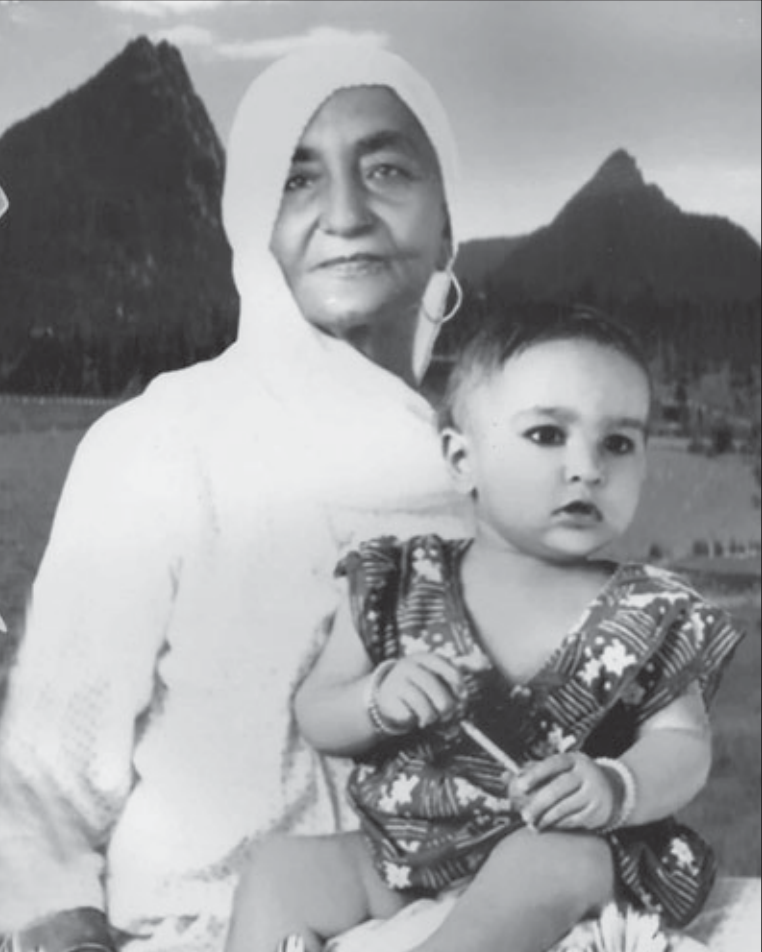
ਮਾਣ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ

ਅਨੁਸਾਰ ਫੌਜੀ-ਰੰਗੇ ਦਸਤਾਨੇ ਤੇ ਜੁਗਾਬਾਂ ਬੁਣੀਆਂ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਰੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਲੋਂ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਮਰਾਲੇ ਵਿਚ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾਏ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਾਹਰਾ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਯਾਦ ਹੈ, “ਚੀਨੀ... ਭਾਗ ਜਾਓ। ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਆਖੋਂ ਸੇ ਨਾ ਹਮ ਕੇ ਡਰਾਓ। ਚਾਓ-ਮਾਓ ਭਾਗ ਜਾਓ।” ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਤਾਜ਼ੂਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਮ ਆਵਾਮ ‘ਤੇ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਮਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ “ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਮਾਰਚ” ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਦੋਂ “ਹਿੰਸਾ-ਅਹਿੰਸਾ” ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਸੀ ਹੁਣ “ਹਿੰਸਾ” ਇਕ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। “ਅਹਿੰਸਾ” ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਚ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਫਸਟ ਆਈ ਤੇ ਸਕੂਲ ਵਲੋਂ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਪੁਸਤਕ ਮਿਲੀ ਉਹ ਸੀ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦਾ ਨਾਵਲ “ਨਿਰਮਲਾ”। ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਚਸਕਾ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਨਲ ਨਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਵਲ “ਸ਼ਕਤੀ” ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਛੇਵੀਂ ਵਿਚੋਂ ਫਸਟ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਮਨੀਟਰ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨੌਵੀਂ ਦੀ। ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਛੋਟੀ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਵੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਕੱਦ ਪੱਖੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਹੁੰਦਹੋਲ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡ ਝਮਲੂਟੀ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਟੋਰ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਭੈਣ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਸਨ। ਜੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਛੋਟੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਉਣਾ ਅਤੇ “ਵੱਡੀ” ਕਹਿਣ ਤੇ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਝੜਕਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਇਕੋ ਪਾਸੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਵਾਰ ਸਾਈਕਲ ਦੁੜਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆ ਰਲਣਾ ਅਤੇ ਪੁੱਛਣਾ, “ਭਾਈ! ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਸੇ ਬੋਡੇ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਕਿਹੜੀ?” ਹਰ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਹੱਸਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ “ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਕਰ ਕਿ ਵੱਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?”

ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੌਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਅਧਿਆਪਕਾ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਏਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮਾਈ ਅਧਿਆਪਕਾ ਦੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਚੱਕ ਕੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ

ਸੀ। ਸਾਡੇ ਨੌਵੀਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਪਤਵੰਤ ਭੈਣ ਜੀ, ਸੁਰਜੀਤ, ਰਾਜ ਕਪੂਰ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੌਸ਼ਲ ਸਭ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਏ। ਸੁਰਜੀਤ ਭੈਣ ਜੀ ਨੌਵੀਂ ਦੀ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣ ਗਈ। ਉਹ ਮਾਂ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਮਨੀਟਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁਰਸੀ ਲੈ ਆਈ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਉਦਿਆਂ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੀਰੀਅਡ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਕਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੌਸ਼ਲ ਨੇ ਇਕਦਮ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੁਰਸੀ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਆਈ ਸੀ?” ਮੈਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ “ਮੈਂ ਲਿਆਈ ਸੀ”। ਉਸ ਨੇ ਕੱਸ ਕੇ ਮੇਰੇ ਚਪੇੜ ਮਾਰੀ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੇ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਟੀਚਰ ਦੀਆਂ

ਬੇ ਜੀ ਆਪਣੀ ਦੋਹਰੀ ਪੁਨਮ ਨਾਲ, ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਜਹਾਨ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ

ਪੁੱਛਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਰਜੀਤ ਭੈਣ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦਫਤਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੌਸ਼ਲ ਕੋਲ ਗਈ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੌਸ਼ਲ ਨੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ, ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਉਚੀ ਉਚੀ ਹੁਭਕੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਰੋਈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਵੇਂ ਮੋੜ ਸਕਦੀ ਸੀ?

ਉਦੋਂ ਹੁਣ ਵਾਂਗ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗਜ਼ਟਿਡ ਛੁੱਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਖਾਸ ਖਾਸ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਵੋਟਾਂ ਖਾਤਰ ਸ਼ੋਸ਼ੇ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਧਿਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬੜੇ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ: ਚੌਦਾਂ ਨਵੰਬਰ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ “ਬਾਲ ਦਿਵਸ” ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ “ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ”। ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਚੌਦਾਂ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲੱਭ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ। ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਸਾਡਾ ਸਕੂਲ ਵੀ ਜਾਂਦਾ।

ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਇਕ ਵਾਰ 14 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਕ ਜਮਾਤਣ ਨੇ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, “ਲੈ ਲਓ ਪਕੌੜੇ ਤੇਲ ਦੇ” ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ “ਤੇਲ ਦੇ ਪਕੌੜੇ”

ਰੱਖ ਲਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਨੌੜੇ ਨੂੰ ਹੌਤਾ ਬੋਲਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਨੂੰ “ਪਕੌੜੇ” ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਭੈਣਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਮਰਾਲੇ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ “ਦੇਸੀ ਘਿਓ” ਹੀ ਕਹਿੰਦੀਆਂ।

ਘੁੰਗਰਾਲੀ ਦੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਦੂਰ-ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਭਾ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ-ਵਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਭ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੌਣਕ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ। ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਫੀ ਕੁੜੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਅਸੀਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੁਲਾਉਂਦਿਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਮੇਰੇ ਸਮਰਾਲੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਣ ਦਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ‘ਤੇ ਕਾਫੀ ਹਾ-ਪੱਖੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੋ ਜਮਾਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੀ

ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਦਾਖਲ ਹੋਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ ਦੀ ਲੜਕੀ ਅਮਰਜੀਤ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਰਣਜੀਤ ਦਾਖਲ ਹੋਈ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਵੀਂ ਕਰਕੇ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਟੀਚਰ ਲੱਗੀ ਫਿਰ ਬੀ.ਏ. ਕੀਤੀ। ਅਮਰਜੀਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਮਾਤਾ ਕੌਸ਼ਲਿਆ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਨਰਸਿੰਗ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਨਰਸ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। 1963 ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਰ੍ਹੇ ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਦੋਂ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਨੇ ਅੱਠਵੀਂ ਦੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਫਸਟ ਆਈ, ਲਾਭ ਸੈਕਿੰਡ ਅਤੇ ਭੁਪਿੰਦਰ ਬਰਡ। ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਵੀ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੇਰਾ ਤੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਿਆ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਵਜ਼ੀਫਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਨੇ 1965 ਵਿਚ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਿਆ ਅਤੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਲੱਗਾ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ ਕਰਕੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਿਚ ਉਥੇ ਹੀ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਗਰੁੱਪ ਲਿਆ। ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅੱਠਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਮੈਥ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਇੰਸ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕੀਆਂ।

ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਯੂ.ਪੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ

ਰੰਗ-ਬੇਰੰਗ

ਤੇ ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰਾ ਉਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਦਾ ਕੋਰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚ ਲਵਾਂ ਜਾਂ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਵਾਂ। ਆਸ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਖੰਨੇ ਸਾਂਝਾ ਕਾਲਜ ਸੀ ਜੋ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੌਂ ਮੀਲ ਪੈਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਕੋਈ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੀ। ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨ ਗਈ ਤਾਂ ਮੁੱਖ-ਅਧਿਆਪਕਾ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਘਰਦਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿੱਖੀ ਤਾਂ ਉਤਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਨਾ ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਵੋ। ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਈ ਲੜਕੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਬਣ ਕੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਚੰਗਾ ਨਾਂ ਕਮਾਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਨ 1957-58 ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ ਕਰਕੇ, ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈ ਕੇ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸਤਰੀ ਦਾ ਲੜਕਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਆਈ.ਟੀ.ਆਈ. ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ। ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਬੀ.ਐਸ ਸੀ, ਬੀ. ਟੈਕ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੜਕਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਵਿਚ ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਮਿਲਣ ‘ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੇ ਜੀ ਨਾਲ ਲੁਧਿਆਣੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਹ ਲੁਧਿਆਣੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਪੋਸਟ ‘ਤੇ ਸੀ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਲੁਧਿਆਣੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਨੇਹ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਆਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ-ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਜੋ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਬੀ.ਏ. ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮ ਲੈ ਕੇ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਬੇਟਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਉਦੋਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਐਮ. ਏ. ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਲਈ ਮੈਥੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਪੁੱਛੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਅਤੇ ਸਿਵਿਕਸ ਭਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਵਰਗਾ ਔਖਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਲੈ ਰਹੀ ਹਾਂ? ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸੁਣ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਦੀ ਬੜੀ ਪੁੱਛ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਕਨਾਮਿਕਸ “ਜ਼ਰੂਰ” ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਈ। ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਭਾਬੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਭੈਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ।

ਮਾਂ ਸੱਚ ਹੀ ਤਾਂ...

ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਭੈਣ ਨੇ ਤਿੰਨੇ ਧੀਆਂ ਇਥੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਵਾਈ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਮਿਲੇ। ਚੰਗੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਚੰਗੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ‘ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਭੈਣ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਦੋ-ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਹੋਏ। ਸਾਡਾ ਧਰਤੀ ਪੈਰ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਹੀ ਜੰਮਦੀਆਂ ਸੀ ਉਥੇ ਹੁਣ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਮਸਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਸਾਡੇ ਬੁਠੇ ਸਰੀਰ ਬੰਨ੍ਹੇ। ਭੈਣ ਦੇ ਜਵਾਈ ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭੈਣ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਪੁੱਤ ਲਏ ਨੇ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੀਆਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅੰਧੇਰ ਨਹੀਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ‘ਤੇ ਮਲੂਮ ਲਗਾਈ। ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਨਾ ਬੱਕਦੀਆਂ।

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਦੋਵੇਂ ਜਵਾਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਜਵਾਈ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ ਕੁੱਖੋਂ ਜਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿਆਣੇ ਸੱਚ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰੱਬ ਧੀ ਬੋਸ਼ੋਕ ਦੇ ਦੇਵੇ ਪਰ ਧੀ ਦੇ ਕਰਮ ਵੀ ਚੰਗੇ ਲਿਖ ਦੇਵੇ। ਧੀਆਂ ਧਨ ਪਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਬਲ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਜੀ ਮਿਆਮੀ ਵਾਲੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਾਉਣੇ ਤੇ ਵਿਗਾੜਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪਿਉ-ਦਾਦੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਾਈ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਭੈਣ ਜੀ ਦੀ ਮਾਂ ਜੀ ਦੇ ਆਖੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਸੱਚ ਹੋਏ। ਭੈਣ ਜੀ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਧੀਆ ਵੱਸਦੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਪੁੱਤਾਂ ਵਿਹੁਣੀ ਇਹ ਭੈਣ ਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਰੱਬ ਰਾਖਾ।

ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ

ਚਾਚੇ ਤਾਏ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਵੀ ਇਕੱਠੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਦਾ ਬੜਾ ਰੁਹਬ ਪੈਂਦਾ ਏ। ਦੋ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜੇ ਦੋ ਚਾਚੇ ਤਾਏ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਲ ਕੇ ਟੁਰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੇਲ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਘਟ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਏ। ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਭਲਾ ਰਲ ਕੇ ਟੁਰਨਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ, ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ, ਦਾ ਵੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੌਖਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਆਖੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਟੁਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਦ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਸੀ।

ਇਸ ਮੁਫ਼ਤ ਦੇ ਆਦਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹੀ ਜੋਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸੌਖਾ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਰਲ ਕੇ ਉਹ ਦੋ ਹਲਾਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਕਾਮਾ ਰਖ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦਾ ਹੋਰ ਰੋਜ਼ ਸੌਖਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੰਮ ਵੀ ਚੰਗਾ ਟੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਹਲ ਦੀ ਵਾਹੀ ਇਕ ਤੇ ਬੇ-ਸਵਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸੂਤਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ। ਜੇ ਇਕੱਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬੰਦਾ ਡੰਗਰਾਂ ਨਾਲ ਡੰਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤੇ ਜੇ ਕਾਮਾ ਰਖੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਫਟਦਾ।

ਇਹ ਇਕੱਠੀ ਵਾਹੀ ਤੀਸਰੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵਿਹਲ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਆਲ ਹੀ ਮਾਣਦਾ। ਉਹ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ ਭਾਰਾ ਜਿਹਾ ਗੱਭਰੂ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਤਾਂ ਉਹ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਰੋਜ਼ ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਂ ਖੁੰਢਾਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਤੇ ਲੋਕੀ ਉਸ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ।

ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਦਿਆਲ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਾਲ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ।

“ਕੱਲ੍ਹ ਤੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ, ਵਾੜ ਦੇਣੀ ਸੀ ਕਣਕ ਨੂੰ। ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾੜ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਬੜੀ ਔਖੀ ਆਉਂਦੀ ਏ।” ਲਾਲ ਕਦੀ ਉਲੂਮਾ ਦਿੰਦਾ।

“ਐਵੇਂ ਹੀ ਆਲਸ ਕਰ ਛੱਡਿਆ। ਪਿੰਡ ਬਾਣੇਦਾਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣਾਗੇ।” ਦਿਆਲ ਨੀਵੀਂ ਖਿੱਚ ਛੱਡਦਾ ਤੇ ਲਾਲ ਚੁਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੂਟੀ ਵੀ ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ ਵੇਖਦੀ। ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਬਾਹਰ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਹਦੀ ਪੱਗ ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਭੌਂਕੀ ਦਿਸਦੀ। ਕਦੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੂੰਡੇ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਘਰੋਂ ਇਕ ਲਕੜ ਫੜ ਤਰਖਾਣਾਂ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਗੱਡੀ ਬਣਵਾ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਵਹੂਟੀ ਦਾ ਸਾਗ ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ ਦਾਤਰ ਚੁਕ ਕੇ ਲੁਹਾਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲਵਾਣ ਟੁਰ ਪੈਂਦਾ, ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੜੇ ਜੁਲਾਹੀ ਨੂੰ ਚਰਖਾ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਣ ਕਢਵਾ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੂਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ। ਦਿਆਲ ਦੀ ਘਰ ਵਿਚ ਭੌਂਕੀ ਪੱਗ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਵਾਜ਼ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸੱਧਰਾਂ ਟੁੰਬਦੀ। ਜੇ ਕਦੀ ਲਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਘਰ ਆ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਾ ਕੇ ਦੇਵੇ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਵਾਏ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਝਟ ਪਟ ਉਸਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਲਾ ਦੇਵੇ। ਹੁਣ ਤੇ ਨਾ ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਤੇ ਨਾ ਪਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਦ ਸੀ। ਅਠੀਂ-ਦਸੀਂ ਦਿਨੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ, ਉਹ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਕਪੜੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ। ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਮੇਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਕਈ ਦਿਨ ਉਹ ਮੇਲੇ ਹੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦਾ। ਜੇ ਲਾਲ ਵੀ ਦਿਆਲ ਵਾਂਗ ਸ਼ਾਮ ਘਰ ਬਿਤਾ ਸਕੇ!

ਤੇ ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਖਦੀ, “ਤੂੰ ਉਹਦਾ ਕਾਮਾ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਏਂ? ਆਪ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਿੰਡ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ ਤੇ ਤੂੰ ਉਥੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਘੁਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏਂ।”

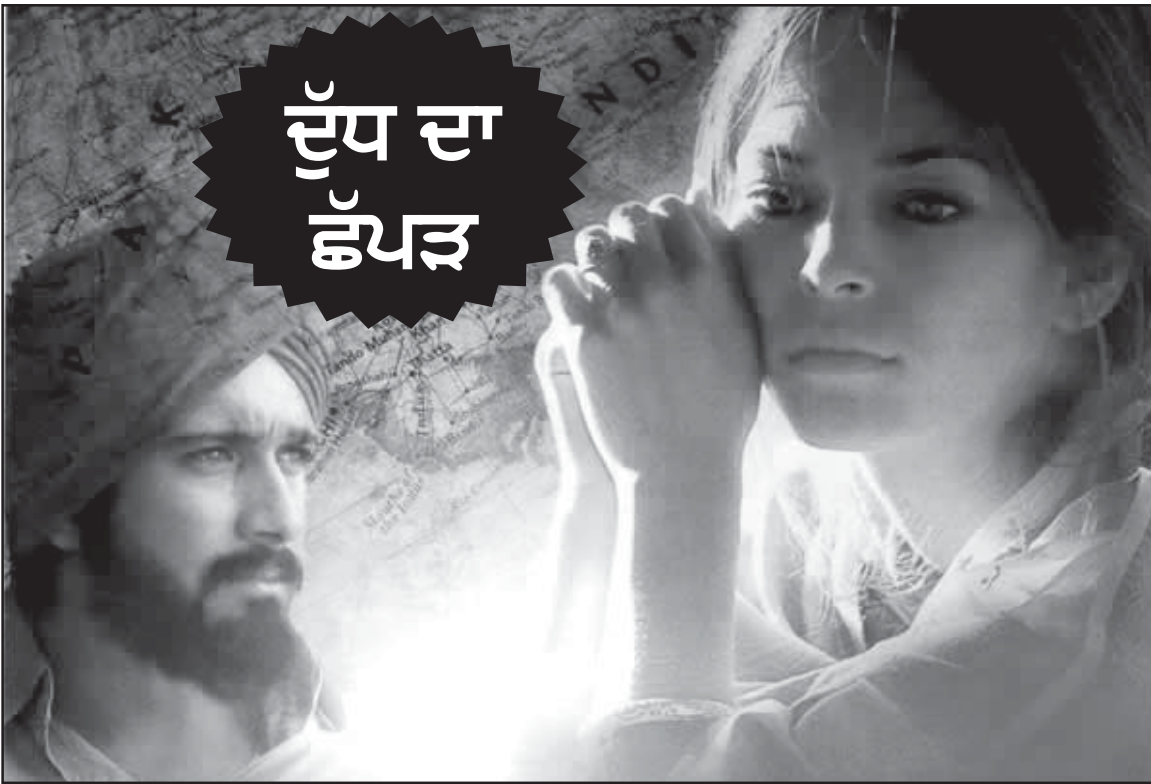
“ਪਿੰਡ ਫਿਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਏ? ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਹੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ।” ਲਾਲ ਗੱਲ ਵਲਾਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਮਰ੍ਹਮ ਲਾਂਦਾ:

“ਕਦੀ ਹਲ ਫਲ ਠੀਕ ਕਰਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਕੋਈ ਰੱਸਾ ਪੈੜਾ ਵਟਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਦਿਹਾੜੀ ਲਈ ਆਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੌ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।”

“ਪਿੰਡ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰ ਕਦੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਉਸੇ ਹੀ ਕਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਕੰਮ।”

“ਹਲਾ ਮੈਂ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਏ! ਉਹ ਅੱਹਦਾ ਏ ਮੈਂ ਲਗਾ ਜਾਨਾਂ, ਮੈਂ ਆਹਨਾਂ ਹਲਾ ਤੂੰ ਲਗਾ ਜਾ।”

ਲਾਲ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਤੇ ਦੇਂਦਾ ਪਰ ਉਹ ਆਇਆ ਕਦੀ ਨਾ। ਏਸ ਵਿੜੀ ਵਿਚ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਭਿਆਲਦੇ ਹੋਠ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਉਠਦਾ ਤੇ ਕਾਮੇ ਨਾਲ ਹਲ ਜੋ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਮਗਰੋਂ ਦਿਆਲ ਧੰਮੀ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਮੱਝੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢਦਾ, ਪੱਠੇ ਪਾਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਚੋਂਦਾ। ਡੰਗਰਾਂ ਜੋਗੇ ਪੱਠੇ ਵੱਢ ਕੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਟੁਰ ਕੇ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ। ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਉਹ ਪਿੰਡ ਕਦੀ ਕਿਸੇ

ਦੁੱਧ ਦਾ ਛੱਪੜ

ਵਾਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਛੱਡਦਾ, ਕਦੀ ਤਾਸ਼ ਖੇਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕਦੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸੁਣਦਾ, ਸਮਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਵਾਹੀ ਦਾ ਤੇ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਦਿਨ ਦਿਨ ਲਾਲ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲਾਲ ਸਦਾ ਯਾਰ ਬੋਲੀ ਗੰਢਣ ਤੇ ਆਪਣਾ ਰਸੂਖ ਬਣਾਣ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਰ ਭਿਆਲੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਿਰ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਬੋੜ੍ਹਾ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਿਰ ਚੁਪ ਕੀਤੀ ਰਹੇ, ਭਿਆਲੀ ਚਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਚੁਭਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਿਆਲੀ ਟੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਵਾਢੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲੁਹਾਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਜੱਟਾਂ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਜੱਟ ਦੇ ਡੇਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਲੁਹਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੂੰਡਾ ਉਸ ਜੱਟ ਤੋਂ ਭਰੀ ਮੰਗਣ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੂੰਡੇ ਕੋਲੋਂ ਸੜਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਭਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਇਹ ਤੇ ਅੱਥੋਂ ਦਿਆਲ ਦੇ ਖਲਵਾੜੇ ਤੋਂ ਲਿਆਏ ਹਾਂ।” ਲਾਲ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਲੱਗਾ। ਖਲਵਾੜਾ ਤਾਂ ਸਾਂਝਾ ਸੀ ਪਰ ਨਾਂ ਦਿਆਲ ਦਾ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਲਾਲ ਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਭੋਇ ਭਾਂਡੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਮਿਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਡਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਵਾਢੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉੱਜ ਵੀ ਇਹ ਵਾਹੀਆਂ ਬਦਲਣ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ।

ਦਾਣੇ ਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਉਸਨੇ ਤੁੜੀ ਵੀ ਵੰਡ ਲਈ। ਮੱਝਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਖਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ। ਇਕ ਸੱਜਰ ਸੁਈ ਮੱਝ ਦਾ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵਖੜ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਕੱਟੀ ਮਰ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਦਿਆਲ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੀ। ਲਾਲ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਵੰਡ ਵਿਚ ਲੂਣ ਘੋਲ ਕੇ ਪਿਆਇਆ, ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਆਟਾ ਚਰਾਇਆ, ਤਲੀ ਉਤੇ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਚਟਾਈਆਂ, ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਤੇ ਫਰਕੜਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਿਨਾ ਕੱਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲਣ ਲਗ ਪਈ। ਪਰ ਦਿਆਲ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਮੱਝ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਟੁੱਟਾ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਖੁਲ੍ਹਦੀ, ਉਸੇ ਕੋਲ ਜਾ ਖਲੋਦੀ ਜਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦੀ।

ਮੱਝ ਦਾ ਤੇ ਦਿਆਲ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਪਰ ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਪੈਲੀਆਂ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੰਗਰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਉਲੂਮੇ ਨਿਕਲਦੇ। ਹਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕੋਈ ਪਿਰ ਨੀਵੀਂ ਨਾ ਖਿੱਚਦੀ। ਜਦੋਂ ਦਿਆਲ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੱਟੀ ਲੱਕੜਾਂ ਦੀ ਵਿਰਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲਾਲ ਦੇ ਪੀਰੇ ਹੋਏ ਗੋਗਲੂਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਦਿਆਲ

ਅੱਗੋਂ ਉਲਟਾ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਕੋਈ ਕੱਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਬੱਝ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਜੀਅ ਸੱਜਿਓ ਖੱਬਿਓ ਕਿਧਰੇ ਨਿਕਲ ਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।”

ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਦੀ ਘੋੜੀ ਸੰਗਲ ਲਗੇ ਨਾਲ ਦਿਆਲ ਦੀ ਫਲੀ ਹੋਈ ਕਪਾਹ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਭੰਨਦੀ ਤੇ ਫਲ ਕੇਰਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਲਾਲ ਨੇ ਕਹਿ ਛੱਡਿਆ, “ਘੋੜੀ ਤੇ ਕਪਾਹ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਈ। ਬੂਟੇ ਤਾਂ ਓਦੋਂ ਭੱਜਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੰਗਲੀ ਹੋਈ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਗਰੋਂ ਤਾਹਨਾ ਏਂ ਚਾ। ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਕਢੋਂ ਤਾਂ ਆਪੇ ਬੂਟੇ ਨਾ ਭੱਜਣ।” ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਸੀ। ਗੋਗਲੂ 'ਤੇ ਆਖਰ ਪੱਠੇ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਕਪਾਹ ਤੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਸੀ। ਇਕ ਬਚਾਅ ਸੀ। ਨਾ ਲਾਲ ਤੇ ਨਾ ਦਿਆਲ ਨੇ ਕਦੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਪੈਣ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਸੀ।

ਇਸਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮੀਂਹ ਪਿਆ। ਦਿਆਲ ਕੋਲ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਕੋਠਾ ਹੈ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਲਾਲ ਨੇ ਅਜੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਦਿਆਲ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਲੁਕਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਤੂੜ ਹੋਠ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਬਚਾਅ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਚਾਦਰ ਦੀ ਬੁਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੂੜ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਤੋਂ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਪਿੰਡ ਵੀ ਅਪੜ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਤੂੜ ਵਿਚ ਬਗਲਿਆਂ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਸਨ। ਲੋਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰਨ, “ਉਤੇ ਬਗਲੇ ਨਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੋਠਾਂ ਲਾਲ ਨਹਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।”

ਇਸ ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਦਿਆਲ ਤਗੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਰੇਗਾ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਲਾਲ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਬਹੁਤਾ ਏ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਾਰੇਗਾ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੂਟੀ ਤੀਕਰ ਵੀ ਅਪੜਦੀਆਂ ਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਉਹ ਘਾਬਰ ਕੇ ਪੁੱਛਦੀ :

“ਸੁਣਿਐਂ ਦਿਆਲ ਤੇਰੇ ਗੱਲ ਪੈਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ ਏ?”

“ਮੇਰੇ ਗੱਲ ਪੈ ਕੇ ਮਰਨੇਂ ਉਸ। ਉਹ ਤੇ ਕੁਸਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ।” ਲਾਲ ਅਗੋਂ ਚੌੜਾ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦਾ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਵਿਖਾਣ ਲਈ ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਲ ਨੇ ਹੱਦ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਵੀਂ ਕਣਕ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਆਲ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਰੁੜੀ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੱਡੇ ਦਾ ਰਾਹ ਲਾਲ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਪੈਲੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੜ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਗੱਡਾ ਲੰਘਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਿਆਲ ਗੱਡਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ, ਤਾਂ ਲਾਲ ਡਾਂਗ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਟ ਤੇ ਖਲੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦਿਆਲ ਦਾ ਗੱਡਾ ਪਿਛਾਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਵਹੂਟੀ ਨੂੰ

ਪੁਰਾਣਾ ਮਾਖਿਓਂ

ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਆਲ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਤਰ੍ਹਿਦਾ ਸੀ। ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਕੁਝ ਚੁਭਣ ਲਗ ਪਈ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਪੱਜ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਖਹਿਣ ਖਹਿਣ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਖਾਓ ਪੀਓ ਨਾਲ ਲਾਲ ਆਪਣੀ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਿੰਡ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਲ 'ਤੇ ਦਿਆਲ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬੰਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤੇ ਲਾਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਖਾਲ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਘੋੜੀ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਲਾਲ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸਖਣਾ ਗੜਵਾ ਸੀ।

“ਕਿਹੜਾ ਏ?” ਦਿਆਲ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਲਮਕਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਆਂ, ਲਾਲ”, ਲਾਲ ਤਗੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ “ਤਰ੍ਹਹੁਓ, ਤਰ੍ਹਹੁਓ” ਕਰਕੇ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਆਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, “ਆ ਜਾਓ ਮੈਂ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਵਾਂ।” ਪਰ ਆਇਆ ਕੋਈ ਨਾ ਤੇ ਲਾਲ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਕੇ ਘੋੜੀ ਟੋਰ ਲਈ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਲਾਲ ਨੇ ਵਹੂਟੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ, “ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਜਿਹੜਾ ਆਇਆ ਗੜਵਾ ਮਾਰਾਂਗਾ ਸਿਰ ਵਿਚ। ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਬੰਦਾ ਉੱਜ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਬੰਦਿਆਂ ਉਤੇ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਜਿਸਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਹੋਠ ਲੈ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਵੇ।”

“ਸ਼ਾਬਾਸ਼!” ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੂਟੀ ਦੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਇਸ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ!”

ਲਾਲ ਡਾਢਾ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਠਰ੍ਹਮਾ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਪੈਰ ਬੜਾ ਫੱਬ ਕੇ ਭੋਇ ਉਤੇ ਟਿਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸਨੂੰ ਡਾਢੇ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਸਨ।

ਫਿਰ ਇਕ ਰਾਤ ਕੁਝ ਕਿਣ ਮਿਣ ਜਿਹੀ ਰਹੀ। ਕਿਣ ਮਿਣ ਦੇ ਆਲਸ ਤੋਂ ਲਾਲ ਨੇ ਧੰਮੀ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਮੱਝ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਨਾ ਪਾਏ। ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਹਿਰਸ ਵਿਚ ਮੱਝ ਸੰਗਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਢਿੱਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿੱਲਾ ਪੁਟਾ ਗਈ। ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਉਠ ਕੇ ਲਾਲ ਬਾਹਰੋਂ ਸੜਕ ਤੋਂ ਮੱਝ ਲੱਭ ਕੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੰਡ ਪਾ ਕੇ ਚੋਣ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਮੱਝ ਦਾ ਪਸਮਾ ਅਜ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਚੋਂ ਲਈ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਵੰਡ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਹੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ।

ਪਰ ਕੋਈ ਕੌਣ ਇਹਨੂੰ ਚੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਦਿਆਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ ਦਿਆਲ ਨੇ ਹੀ ਚੋਈ ਸੀ। ਚਾਰ ਚਾਰ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਰੇ ਥਣ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ।

ਗੜਵੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਛੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਸਾਂ ਇਕ ਛੁੰਨਾ ਦੁੱਧ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਦਿਆਲ ਨੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੂਰਖਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਵਹੂਟੀ ਨੂੰ ਲਾਲ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ? ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਦਿਆਲ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮੱਝ ਚਵਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਹੂਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾਲ ਉਸ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤੇ ਦਿਆਲ ਅੱਗੇ ਵਾਂਗ ਨੀਵੀਂ ਖਿੱਚ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਡਾਂਗ ਸੋਟੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਬੂਹਾ ਵੀ ਠੱਕਰ ਸਕੇ ਪਰ ਘਰ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਦੋ ਜਵਾਨ ਸਾਲੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੂਹੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣ ਲਗੇ। ਲਾਲ ਬੈਠਾ ਮੱਝ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਸਮਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਥਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਆਈਆਂ। ਅਖੀਰਲੇ ਡੋਕੇ ਵੀ ਹੁਣ ਮੁਕ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਅਚਨਚੇਤ ਲਾਲ ਨੂੰ ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ। ਡੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਬਾਰੇ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੀ। ਬੋੜ੍ਹਾ ਦੁੱਧ ਵੀ ਡੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗਦਾ ਏ। ਜੇ ਉਹ ਗੜਵੇ ਵਾਲਾ ਦੁੱਧ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਹੂਟੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੱਝ ਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਡੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਗੜਵਾ ਉਸਨੇ ਮੂਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਚਿੱਕੜ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਡੁਪੜੀਆਂ ਵੀ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਡੁੱਲ੍ਹਿਆ ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਲਾਲ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ।

“ਦੁੱਧ ਤੇ ਡੁਲ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਏ ਅੱਜ ਪੀੜ-ਜੋਗੀ ਨੇ”, ਉਸ ਆ ਕੇ ਵਹੂਟੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

“ਹਾਏ ਹਾਏ! ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ?”

“ਬਸ ਲੱਤ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਰੀ ਸੂ ਗੜਵੇ ਤੇ, ਅਤੇ ਗੜਵਾ ਮੂਧਾ ਹੋ ਗਿਆ।”

“ਦੋ ਸੋਟੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀਏ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮੱਝ ਨੂੰ”, ਵਹੂਟੀ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਦੁੱਧੋਂ ਸੱਖਣੀ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਖਿੜ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। “ਨਹੀਂ, ਮਾਰਨਾ ਕੀ ਏ। ਕਿਤੇ ਮੱਖੀ ਡੰਗ ਨਾ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਡੰਗਰ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਅਸੀਲ।”

ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗੋਂ ਉਠ ਕੇ ਉਹ ਮੱਝ ਕੋਲ ਗਈ। ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਏ-ਜਿਵੇਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਜਹਾਜ਼ ਜਾਂ ਉਲਟੇ ਹੋਏ ਟਰੱਕ ਜਾਂ ਡੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਨੂੰ।

“ਹਾਅ...! ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਧ ਸੀ! ਛੱਪੜ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਏ ਦੁੱਧ ਦਾ!!” ਉਸਨੇ ਕਹਿ ਕੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

—ਸ਼ਰਾਬ ਅਨੁਸਾਰੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਲਾਟ ਵਿਚ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਨਾ ਮਾਂਜੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾ ਵੱਟੇ ਵਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਦਿਨੋ-ਦਿਹਾੜ ਵੱਢੇ ਚੌਕ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਮੁਖਬਰ ਮਾਰੇ ਲੁਕੇ ਪਤਾਲੋਂ ਲੱਭ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਰਣ ਵਲ ਟੁਰਦੇ ਬੜਿਓ ਦੁੱਧ ਬਖਸ਼ਾ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਬੱਕੀ ਦੇ ਅਸਵਾਰ ਬਹਾਦਰ ਬਾਰ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਮੁੱਕਦਰ ਮੁੜਨ ਮੁਹਾਲ ਏ ਜਿਹੜੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ

ਉਡਾਵਣ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਤਰਸ ਗਈ ਉਹ ਜਵਾਨੀਆਂ ਲੱਭਦੀ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਫਿੱਟਿਆ ਖੂਨ ਫਰੀਦ ਦਾ ਕਿਉਂ ਬੇ ਤਾਸੀਰਾ ਪਾਣੀ ਧੀਆਂ ਝਨਾ ਦਾ ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰੇ ਵੰਝਲ ਜਾਂਦਾ ਔਂਤਰਾ ਕਿਉਂ ਰਾਵੀ ਰੁੱਠੀ ਰਾਠ ਰੰਗੀਲੇ ਪਾਲਣੋਂ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਤਰਸ ਗਈ ਉਹ ਜਵਾਨੀਆਂ ਲੱਭਦੀ ਤੈਨੂੰ ਹਾੜਾ ਈ ਸਾਂਵਲ ਬਾਰ 'ਚ ਜੱਟ ਜਟੀਦੀਏ ਹੁਣ ਕੋਈ ਮਿਰਜ਼ਾ ਕੋਈ ਦੁੱਲਾ ਵੀ ਜੰਮ ਦੇ

ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜੇ ਗਏ ਲੰਮੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੋਂ 79 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੈਦਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਜਲਾਵਤਨੀਆਂ ਭੋਗੀਆਂ। ਉਮਰ ਕੈਦਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜਾਨ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਨੇਕ ਸਨ, ਪਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਥਾਨ ਨਿਵੇਕਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵਿਆਪਕ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਸ ਮੌਕੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਉਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਵੇਲੇ ਫੈਲਿਆ ਸੀ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਿਰ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਮਤਭੇਦ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਬੌਝਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਰਜ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਅਜਿਹੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਗਰਾਮ ਸਫਲਤਾ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਉਤੇਜਿਤ ਹੋ ਉੱਠਿਆ। ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵਾਇਸਰਾਏ ਲਾਰਡ ਇਰਵਨ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਮਨਸੂਖੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਬਣਾਉਣ, ਪਰ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਫਾਂਸੀ ਲਾਉਣ 'ਤੇ ਬਜਿੱਦ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚੋਂ ਵਾਕਆਉਟ ਕਰਨ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਗਾਂਧੀ-ਇਰਵਨ ਪੈਕਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹੀਆਂ।

ਇਸੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਕਰਾਚੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਕਤਾਰਬੰਦੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਪੱਟਾਭੀ ਸੀਤਾਰਾਮਈਆ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਮਤਾ ਵਧੇਰੇ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਗਾਂਧੀ-ਇਰਵਨ ਸਮਝੌਤੇ ਬਾਰੇ ਮਤਾ ਜਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਦਾ ਮਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ 23 ਦਸੰਬਰ 1929 ਨੂੰ ਵਾਇਸਰਾਏ ਦੀ ਗੱਡੀ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੰਬ ਦੇ ਵਿਸਫੋਟ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਖੁਦ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕੇਵਲ 81 ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਬਹੁਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਕੁੱਲ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1713 ਸੀ।

ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਸੰਗਰਾਮ ਵਲ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। 1928 ਵਿਚ ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਰੁਧ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸੱਟ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ

ਇਸ ਨਿਰਾਦਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਾਂਡਰਸ ਦਾ ਕਤਲ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੀ.ਕੇ. ਦੱਤ ਵਲੋਂ ਫੋਕੇ ਬੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਬਲਿਕ ਸੇਫਟੀ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਟਰੇਡ ਡਿਸਪਿਊਟਸ ਬਿੱਲ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਆਮ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਤੱਥ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰੋਲ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਉਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖਣ ਦਾ ਰਾਹ ਤਿਆਗਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੰਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਕ ਤਬਦੀਲੀ ਵਲ ਦਾ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਟੇਕ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਮੰਚ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇਸ ਪਤਾਅ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤੀਖਣ-ਬੁਧ ਖੁਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਹਿਲੀ ਹੈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਆਰਸੀ) ਦਾ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਨਕਲਾਬੀ ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਵੇਹਰਾ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਉਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਆਜ਼ਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਦਸੰਬਰ 1929 ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ;

“ਇਹ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਥੇਬੰਦ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗਲਬੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਲਾਮ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਕੰਮ ਦੇ ਇਕ ਪਤਾਅ ਉਤੇ ਪੁੱਜੇਗਾ ਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਕੁਝ ਸਾਲ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਹਿੰਸਾ ਬਾਰੇ ਨਿਰਾਰਥਕ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਮਹਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਰਾਹ ਬਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਇਕ ਅਸੰਭਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਅਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਤੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਇਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਤੌਰ ਉਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਰਦਾਇਕ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਵਾਬੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਹੀ ਅਫਸਰਜ਼ਾਹੀ ਦੀ ਧੌਂਸ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਇਕ ਵੰਗ ਨਾਲ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਬੇਬਸੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

‘ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ’ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦਾ ‘ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਸਟੇਟਸ’ ਵਲ ਝੁਕਾਅ ਇਹ

ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ‘ਨਿਗੂਣਾ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣਾ’ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਆਸ ਸਮਾਜਵਾਦ ਉਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕੰਮਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਸ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਜਿਹੜਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਆਵੇਗਾ।

ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ‘ਬੰਬ ਦਾ ਫਲਸਫ਼ਾ’ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਵੀ ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਵੇਹਰਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਤੌਰ ਉਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ ਇਸ ਉਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਉਸ ਲੇਖ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ ‘ਬੰਬ ਦੀ ਪੂਜਾ’ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਲਾਰਡ ਇਰਵਨ ਦੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਬੰਬ ਨਾਲ ਉਡਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਹਿੰਸਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਤੌਰ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਇਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਭੋਗਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਰਤ ਲਵੋ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ।

ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਸੱਚ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਪਰ ਫਿਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਭਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੁਦੱਈ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋਗੇ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਵਰਤੋਗੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਜੀਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਵੈ-ਰਾਜ ਦੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਰਕ ਸੰਗਤ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਸ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਜੰਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਜੰਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਇਸਰਾਏ ਦੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਬੰਬ ਨਾਲ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਬੰਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ, ਰਾਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੱਜਰੇ ਦੌਰੇ ਬਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਦੌਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਮੰਚ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਕੀ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਘੁਲੇ-ਮਿਲੇ ਹਨ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਢਾਂਡਰੀ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਬਹਿ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ? ਕਾਂਗਰਸ ਬਾਰੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਲੱਭ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਵਧੇਗੀ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ, ਯੁਵਕਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ, ਦਾਨਿਸ਼ਵਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਉਚਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ‘ਰਾਜਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਇਹ ਫਰਵਰੀ 1931 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਬਚੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਤੀਖਣ ਰਾਜਸੀ ਸੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਝੌਤਾ ਏਡੀ ਮਾਤੀ ਤੇ ਨਖਿਧ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਗੋਂ ਰਾਜਸੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ। ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਅਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਮਝੌਤਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਨੂੰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟ ਆਗੂ ਬਾਲ ਗੰਗਾਧਰ ਤਿਲਕ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਲੈਣ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਆਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਉ ਤੇ ਬਾਕੀ ਲਈ ਲੜੋ। ਮਾਡਰੇਟ ਤਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹੀ ਇਕ ਆਨਾ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਮੁਕੰਮਲ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹਨ।

ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਚਿੱਤਰ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਹਰਮਨਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਭੁੱਤ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੋਰਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀੜਣ ਨਾਲ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਾਜਕ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਛਿਤ ਇਨਕਲਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੇਤ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

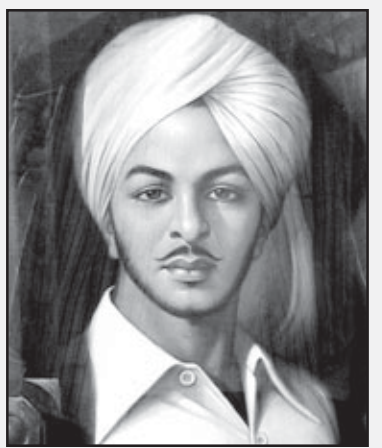
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ‘ਰਾਜਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਇਹ ਫਰਵਰੀ 1931 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਬਚੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਤੀਖਣ ਰਾਜਸੀ ਸੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਝੌਤਾ ਏਡੀ ਮਾਤੀ ਤੇ ਨਖਿਧ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਗੋਂ ਰਾਜਸੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ। ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸੀਲੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਅਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਮਝੌਤਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਨੂੰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟ ਆਗੂ ਬਾਲ ਗੰਗਾਧਰ ਤਿਲਕ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਲੈਣ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਆਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਉ ਤੇ ਬਾਕੀ ਲਈ ਲੜੋ। ਮਾਡਰੇਟ ਤਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹੀ ਇਕ ਆਨਾ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਮੁਕੰਮਲ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹਨ।

ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਚਿੱਤਰ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਹਰਮਨਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਭੁੱਤ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੋਰਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀੜਣ ਨਾਲ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਾਜਕ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਛਿਤ ਇਨਕਲਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੇਤ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਲੋਂ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਿੱਠੀ

ਪ੍ਰੋ. ਮਲਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੜੈਚ
ਇਹ ਜੰਗ ਨਾ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗਾ।
1) ਇਹ ਜੰਗ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ?
ਜੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ 10 ਮਈ ਦਾ ਸੂਭ ਦਿਨ ਵਾਲਾ ਲੇਖ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1857 ਦੇ ਗਦਰ ਤੋਂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁਝ ਲਹਿਰ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਵੇਂ 1857 ਦੇ ਗਦਰ ਦੇ 'ਵਾਰਿਸ' ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਤਤਪ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ 1907 ਵਾਲੀ 'ਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਦੋ ਚੱਟਾ' ਵਾਲੀ ਤਹਿਰੀਕ ਨੂੰ 'ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਉਭਾਰ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਦਰੋਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ ਵਾਲੀ ਭਾਵਪੂਰਤ ਰਚਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ; ‘ਇਹ ਲੜਾਈ ਉਦੋਂ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ

ਜਦੋਂ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੋਵੇਂ ਕੌਮਾਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਹਾਊਸ’ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 10 ਮਈ 1907 ਨੂੰ ‘ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ’ ਵਜੋਂ 1857 ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪਲੇਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਯੁੱਧ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਰਚਨਾ ‘ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ-1857 ਦਾ ਉਭਾਰ’ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ‘ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ’ ਦੇ ਪਰਚੇ ‘ਗਦਰ’ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਲੜੀਵਾਰ-ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ-ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਲੈ ਕੇ

ਜਦੋਂ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੋਵੇਂ ਕੌਮਾਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਹਾਊਸ’ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 10 ਮਈ 1907 ਨੂੰ ‘ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ’ ਵਜੋਂ 1857 ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪਲੇਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਯੁੱਧ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਰਚਨਾ ‘ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ-1857 ਦਾ ਉਭਾਰ’ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ‘ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ’ ਦੇ ਪਰਚੇ ‘ਗਦਰ’ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਲੜੀਵਾਰ-ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ-ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਲੈ ਕੇ

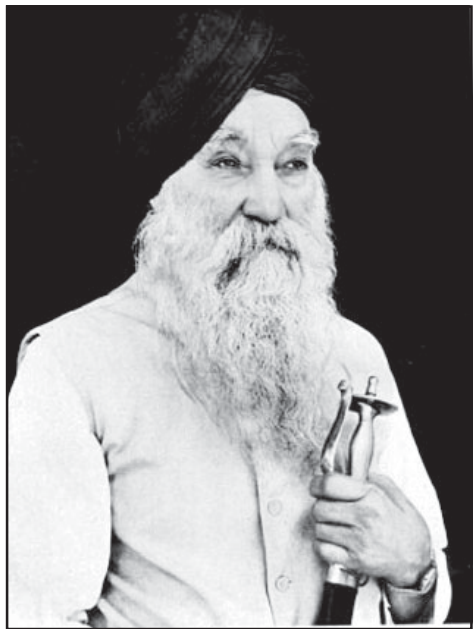
ਜਦੋਂ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੋਵੇਂ ਕੌਮਾਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਹਾਊਸ’ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 10 ਮਈ 1907 ਨੂੰ ‘ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ’ ਵਜੋਂ 1857 ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪਲੇਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਯੁੱਧ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਰਚਨਾ ‘ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ-1857 ਦਾ ਉਭਾਰ’ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ‘ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ’ ਦੇ ਪਰਚੇ ‘ਗਦਰ’ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਲੜੀਵਾਰ-ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ-ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਲੈ ਕੇ

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ, ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਮਹੀਪ ਸਿੰਘ

ਹਰ ਵੱਡਾ ਬੰਦਾ ਆਗੂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਲੇਖਕ, ਕਲਾਕਾਰ, ਵਿਗਿਆਨੀ, ਬੋਤਾ-ਬਾਹਲਾ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਬੰਦੇ ਦੇ ਬੜੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਸਤੋਂ ਵਧ ਆਲੋਚਕ। ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵੀ

ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ

ਇਸ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਹਿਸਾਬ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਸਨ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਕੁਝ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਉਹੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧੀ-ਸਾਧੀ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ 'ਭਲਾ ਮਾਨਸ' ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੰਦਾ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਤਾਂ "ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੋਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ" ਆਖ ਕੇ ਰੱਬ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਨਿੱਕੀ-ਵੱਡੀ ਆਲੋਚਨਾ ਜਾਂ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਣੀ ਪਿੱਛੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨੋਸ਼ ਦਲੀਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਆਂ ਵਸਤੂਪਰਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸੁਣੀਆਂ-ਸੁਣਾਈਆਂ

ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭੰਡਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗੈਰ ਵਾਜਬ ਹੈ ਸਗੋਂ ਬੜੀ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰਾਨਾ ਗੱਲ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬੜੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਹੋਵੇ।

ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਲੀਡਰ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਵੇਲਾ ਖੁੰਝਾ ਗਏ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ 3 ਮਾਰਚ 1947 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਦੇ ਬਾਹਰ 'ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੀ ਭੀੜ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਤੀਬਰ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਲੋਕੀਂ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੰਗੇ ਭੜਕ ਉਠੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ (ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ) ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਜਾਨੀ ਤੇ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਵੰਡ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅੱਜ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਕੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ('ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਦੇ 28 ਜੁਲਾਈ 1996 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ) ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਸਕਣ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕੌਮਾਂ, ਧਰਮ ਤੇ ਜਾਤੀ ਵਰਗ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋ ਗਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਤੋਖਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਉਤੇ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਤਬਕਾ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਉਤੇ ਉਚੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਜੁਲਮ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੰਕਟ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 80 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਵਸੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਥੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਡਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

14 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸੀ ਅਤੇ ਮੋਗਾ ਤੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਦੋ-ਇਕ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵਸੋਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਚੰਗੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਨ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿਚ ਉਹ ਕੁੱਲ ਇਕ ਚੁਬਾਈ ਸਨ, ਪਰ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ (ਪੰਜਾਬ, ਸਿੰਘ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ, ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬਾ) ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ (ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਦੇ ਕੁਝ ਇਲਾਕੇ) ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬੜੀ ਸੌਖ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਟਵਾਰਾ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਨਾ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ।

ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਕੋ ਇਕ ਰਾਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਤਾਂ ਕਰਨ, ਉਸ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੀ ਕਰਨ, ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀ ਵਸੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਬੜੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ।

ਕ੍ਰਿਪਸ ਮਿਸ਼ਨ (1942) ਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ (1946) ਅੱਗੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਮੁਤਾਲਬਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਖਿੱਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੇ ਖਿੱਤੇ ਜਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਮੰਗ, ਸਿਰਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਦੀ ਅਵਿਵਹਾਰਿਕਤਾ ਤੋਂ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸਨ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਭਾਗ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨਗੇ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ। ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਹ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜਨ। ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਸ ਦਿਨ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। 1946 ਵਿਚ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਦੌਰਾਨ 'ਸਿੱਧੀ ਕਾਰਵਾਈ' ਦੇ ਨਾਂ ਥੱਲੇ ਕਲਕੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਨੌਆਖਾਲੀ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਜੁਲਮ ਢਾਢੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ (ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ) ਦਾ ਕੀ ਹਸ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿੱਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਤਰ ਆਏ ਤਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਫਿਰਕੂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ।

3 ਮਾਰਚ 1947 ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 2 ਮਾਰਚ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖਿਜ਼ਰ ਹਯਾਤ ਖਾਨ ਦੀ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਯੂਨੀਅਨਿਸਟ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨੂੰ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਣਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੀਗ ਵੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ, ਅੱਜ ਸਹਿਜੇ ਇਸਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫਸਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਜਨਵਰੀ 1947 ਵਿਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਜ਼ਾਰਾ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੂਬਾ ਸਰਹੱਦ ਵਿਚ ਡਾ. ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ 42 ਪਿੰਡ ਤਬਾਹ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਖਿਜ਼ਰ ਹਯਾਤ ਖਾਨ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਬੱਦਲ ਛਾ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਬੰਗਾਲ ਵਾਂਗ ਯੂਨੀਅਨੀਆਂ ਵਗ ਪੈਣਗੀਆਂ।

ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਆਂ-ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ। ਇੰਨੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਨੂੰ

ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸੱਦਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ 3 ਮਾਰਚ 47 ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਇਕ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਵੀ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ-ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਬੜੇ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਵਧੇਰੇ ਜੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ।

ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜੇ ਪੂਰੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਵੰਡ ਪਿੱਛੋਂ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਨਵੀਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਬਣੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਥਕ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਨਵੀਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਸ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ 'ਤੇ ਕਿ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਜਦ ਪੰਥ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਏਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਿਰਫ ਧਾਰਮਿਕ/ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ

ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇਗਾ, ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। 19-21 ਫਰਵਰੀ 1949 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅਲਮੋੜਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੈਦ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਆਗੂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1818 ਦੇ ਬੰਗਾਲ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੱਤਵੀਂ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਅਕਾਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਹੀ 20 ਜੁਲਾਈ 1950 ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਪੰਥਕ ਗਰੁੱਪ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਥੇ ਬਹਿਸ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਠੀਕ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸੱਚ-ਗਿਆਨੀ ਫਾਰਮੂਲਾ ਨਾ ਬਣਦਾ। ਇਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਇਕ, ਭਾਸ਼ੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਧਾਰ-ਸ਼ਿਲਾ ਰੱਖੀ।

ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ, ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਵਰਗੇ ਆਗੂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਸੁੱਟਣਾ ਬੜੀ ਅਯੋਗ ਗੱਲ ਹੈ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਲੋਂ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਿੱਠੀ

ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਐਚ.ਆਰ.ਏ. ਦੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੋਢੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਰਚਨਾ 'ਬੰਦੀ ਜੀਵਨ' ਨਵੇਂ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ-ਸਰੋਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਵੀ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਲਹਿਰ ਹੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਤੰਬਰ 1928 ਵੇਲੇ ਐਚ.ਆਰ.ਏ. ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਐਚ.ਐਸ.ਆਰ.ਏ.) ਬਣ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਐਚ.ਆਰ.ਏ. ਦਾ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ 'ਦੀ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨਰੀ' ਤੇ ਉਸਦਾ ਵਿਧਾਨ, ਨਵੀਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠਿਕਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁਲੀਸ ਫਾਇਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਰਾਮਦ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਐਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ (ਮੇਰੀ ਜਾਂਚ ਅਨੁਸਾਰ) ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗੌਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2) 'ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।' ਇਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇਕ ਮਾਪਦੰਡ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ 17 ਦਸੰਬਰ, 1928 ਵਾਲੇ ਸਾਂਝਰਸ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਪੋਸਟਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਖਬਾਰ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 8 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1929 ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਵਾਲੇ ਪੋਸਟਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ) ਅਖੀਰ ਮਾਰਚ 1931 ਤਕ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ

ਕਰਨ ਦੇ ਤੁਲ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਜਨਤਕ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬਣਾਉਣਾ ਲੋਚਦੀ ਸੀ।

ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਲੋਕ ਚੇਤਨਤਾ ਉਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਥੀ ਸ੍ਰੀ ਜੈਦੇਵ ਕਪੂਰ ਜੀ ਨਾਲ 'ਆਖਰੀ' ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸੀ... "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ (ਧਰਿਆ) ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵਾਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ 'ਇਨਕਲਾਬ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਗੂੰਜਾ ਸਕਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਵੱਟਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਬੰਦ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਗੂੰਜਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਸਾਮਰਾਜੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹਥੌੜੇ ਵਾਂਗ ਵੱਜਦਾ ਰਹੇਗਾ।"

3) ਇਹ ਜੰਗ ਉਠੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ਅਜੋਕਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ-ਸਾਮਰਾਜੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਆਲ ਵੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਐਚ.ਐਸ.ਆਰ. ਏ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਾਕੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਤ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਵੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਦ ਪਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਸੀ, ਜੋ ਦਾਨਸ਼ਵਰਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਮਨ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਦੱਖਣ 'ਚ ਚਮਕਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਤਾਰੇ

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਕਲਾਕਾਰ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਲੀਵੁੱਡ 'ਚ ਚੰਗੇ ਸਿਤਾਰੇ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੇ ਉਹ ਦੱਖਣ ਜਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕੇ। ਖੁਸ਼ਬੂ, ਨਗਮਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਜਯੰਤਸਨਾ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਤੋਂ ਸਾਊਥ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਮਾਈਆਂ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਸ਼ਹਰਤ ਵੀ ਕਮਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਵੀ। ਆਓ ਆਪਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ:

ਅਮਨ ਧਾਲੀਵਾਲ: ਐਕਟਰ ਅਮਨ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਜੋ ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਹੈ, ਨੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀਆਂ ਛੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੋ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਨ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ। ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੋ ਤਮਿਲ ਅਤੇ ਇਕ ਤੇਲਗੂ ਫਿਲਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਨ ਇਹ ਮੰਨਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

"ਮੈਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਲਈ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਸ-ਮਸਾਲੇ ਵਾਲੇ ਰੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਸ਼ੋਅ ਅਤੇ ਐਕਟਰਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹਾਂ। ਰਜਨੀਕਾਂਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਸਿਤਾਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਚ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਬੁੱਕਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਚ ਕਿੰਨੀ ਅਸਲੀਅਤ ਭਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।" ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਨਵੇਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਨਾਲੋਂ ਪੈਸੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਵੀ।

ਗੁਰਲੀਨ ਚੋਪੜਾ: ਗੁਰਲੀਨ ਚੋਪੜਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਬਾਗੀ' ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਬੂਧਰਤਾ ਅਤੇ ਐਕਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਸ

ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ 'ਚ 'ਇੰਡੀਅਨ ਬਾਬੂ' ਨਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਮਿਲ ਗਈ ਪਰ ਇਹ ਫਿਲਮ ਉਸ ਲਈ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕੀ ਪਰ ਦੱਖਣ ਦੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਜੀ ਆਇਆ' ਆਖਿਆ। ਗੁਰਲੀਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਇੰਡੀਅਨ ਬਾਬੂ' ਫਿਲਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਊਥ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰਜ਼ ਕੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪੈਸੇ ਸਾਊਥ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ।' ਤੇਲਗੂ, ਤਮਿਲ ਅਤੇ ਮਲਿਆਲਮ ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਗੁਰਲੀਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਉਥੇ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।"

ਨਵਨੀਤ ਕੌਰ: ਨਵਨੀਤ ਚੋਪੜਾ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਮੁੰਬਈ 'ਚ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਵੱਡੀ ਹੋਈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਡੀ ਫਿਲਮ 'ਲੜ ਗਿਆ ਪੈਚਾ' ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ। ਉਸਨੇ ਹਿੰਦੀ ਗਾਣਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਰਹਿਮਤ ਬਣ ਕੇ ਆਈਆਂ। "ਮੈਂ

ਗੁਰਲੀਨ ਚੋਪੜਾ

ਬਾਲੀਵੁੱਡ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ ਹੀ, ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਕੈਰੀਅਰ ਨੂੰ ਅਜਮਾਉਣ ਲਈ ਮੁੰਬਈ ਦਾ ਰਸਤਾ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਉਥੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਮਿਲ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਲੋਕ ਕਈ ਵਾਰ ਇਕ ਫਿਲਮ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਬਾਲੀਵੁੱਡ 'ਚ ਸਿਆਸਤ ਵਾਂਗ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ-ਦੋ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ-ਧੀਆਂ ਜਵਾਨ ਪਿਛੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੀਰੋ-ਹੀਰੋਇਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇ ਇਕ ਅੱਧੀ ਫਿਲਮ ਉਡ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨਿੱਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੈਸਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨਾ ਵੀ ਨਿੱਤਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲੀਵੁੱਡ 'ਚ ਇਕ ਅੱਧੀ ਫਿਲਮ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਥੇ ਜਾਣ?

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ। ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਟੈਰਾਟਰੀ ਐਨੀ ਵੀ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਮਾਈ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 40 ਫੀਸਦੀ ਬਿਜਨਸ ਸਾਊਥ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਜਨੀਕਾਂਤ ਅਤੇ ਕਮਲ ਹਸਨ ਵਰਗੇ ਸਾਊਥ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਅਮਿਤਾਭ ਬੱਚਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਫਿਲਮ ਦੇ 70-80 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ

ਨਵਨੀਤ ਕੌਰ

ਆਰਤੀ ਪੂਰੀ

ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਅਸਿਨ ਦੇ ਗਲੇ 'ਚ ਕੌਡੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੱਪ

ਅਸਿਨ ਦੀ ਇਮੇਜ ਮਾਇਆਨਗਰੀ 'ਚ ਡੋਅਰਡੈਵਿਲ ਦੀ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਹਿਲ ਸਟੇਜ਼ਨ ਉੱਤੇ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀ ਇਕ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ 'ਤੇ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਲਮ 'ਚ ਅਸਿਨ ਦੇ ਹੋਅਰ ਸਟਾਈਲਰ ਨੇ ਅਸਿਨ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਸ਼ੂਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵਾਲਾਂ 'ਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਫੁੱਲ ਲਗਾਉਣੇ ਪਸੰਦ ਕਰੇਗੀ? ਕੁਝ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਘਣ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸਿਨ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿੜਨ ਵਾਲੇ 'ਰਾਤ

ਰਾਣੀ' ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਅਸਿਨ ਦੇ ਹੋਅਰ ਸਟਾਈਲਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਢਲਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ 'ਚ ਲਗਾਉਣਾ ਜ਼ੋਖਮ ਭਰਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਨਤਾ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਅਸਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ 'ਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਉੱਜ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਲਗਾ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ 'ਚ ਰਾਤ ਰਾਣੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕੱਲੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਘੁੰਮ ਕੇ ਦਿਖਾਏਗੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਸਿਨ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਜਿੱਤ ਲਈ ਪਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੈਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਅਸਿਨ ਦੇ ਗਲੇ 'ਚ ਇਕ ਸੱਪ ਲਿਪਟਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਇਹ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨਕਲੀ ਸੱਪ ਹੈ ਜੋ ਅਸਿਨ

ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਗਲੇ 'ਚ ਲਿਪਟਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਸਿਨ ਸੱਪ ਤੋਂ ਨਾ ਡਰੇ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਵੇਲੇ ਅਸਿਨ ਦੀ ਵੈਨਿਟੀ ਵੈਨ ਦੇ ਏ. ਸੀ. ਦੀ ਗੈਸ ਲੀਕ ਕਰ ਗਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਏ. ਸੀ. ਦੀ ਪਾਈਪ 'ਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਗੈਸ ਲੀਕ ਹੋ ਕੇ ਵੈਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਗਈ।

ਤਮਿਲ, ਤੇਲਗੂ ਅਤੇ ਮਲਿਆਲਮ ਵਿਚ 15 ਫਿਲਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਮੂਟੀ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਸਟਾਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ।" ਨਵਨੀਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਤੁੰਸ਼ਟੀ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਚੰਗਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜੀ ਮਾਹੌਲ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਹੁਣ ਨਵਨੀਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਸਾਈਨ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਆਰਤੀ ਪੂਰੀ: ਆਰਤੀ ਪੂਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇਕ ਹੋਰ ਹੀਰੋਇਨ ਹੈ ਜੋ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਰਤੀ ਪੂਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਰੋਲ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਜੀ ਹਾਂ, ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਅਸਲ 'ਚ ਇਕੋ-ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹਰ ਕਲਾਕਾਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਕਦੇ ਖੇਤਰੀ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।" ਸਾਊਥ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਹੋਣਾ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਗਈ ਹੈ।" ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਬੜੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਉਹ ਵੱਡੇ ਬਜਟ ਦੀਆਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੈਟਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅਣਗਿਣਤ ਦਰਸ਼ਕ ਹਨ।"

ਸਮੀਰਾ ਰੈਡੀ ਬਚ ਗਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਤੋਂ

ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੀਰਾ ਰੈਡੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚੱਕ 'ਚ ਪੈ ਗਈ। ਅਸਲ 'ਚ

ਸਮੀਰਾ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਸਮੀਰਾ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਲਸੀਏ ਨੇ ਸਮੀਰਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਐਕਟ੍ਰੈਸ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਚ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਫਿਰਨਗੇ? ਸਮੀਰਾ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਉਸ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਸਮੀਰਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਝਿਜਕ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੀਰਾ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਉੱਜ ਹੀ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ।

ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਸਮੀਰਾ ਨੂੰ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਮੀਰਾ ਨੂੰ 'ਛੱਡਣ' ਦੇ ਬਦਲੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਸਾਂਤਾ ਕਰੂਜ਼ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਪਰੀ। ਸਮੀਰਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, "ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦਿਆਂ ਗੁਣਗੁਣਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਿਆ ਹੈ।" ਇਥੋਂ ਤਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪਰਚੀ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਮੀਰਾ ਰੈਡੀ

ਭੋਜਪੁਰੀ ਫਿਲਮ 'ਚ ਦਿਸੇਗੀ ਬਿਪਾਸ਼ਾ ਬਸੂ

ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 'ਚ ਬਿਪਾਸ਼ਾ ਬਸੂ 30 ਬਸੰਤ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇਖ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ

ਸਮਕਾਲੀ ਅਭਿਨੇਤਰੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿੱਗਰ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬਿੱਲੋ ਰਾਣੀ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੈਕਸੀ ਹੀਰੋਇਨ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਟਾਪ ਟੈਨ 'ਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਬਿਪਾਸ਼ਾ ਬਸੂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਨੱਕ-ਮੂੰਹ ਚਿੜਾ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਮਾਇਆ ਨਗਰੀ 'ਚ ਟਿਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ 'ਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਬਿਪਾਸ਼ਾ ਬਸੂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਕ ਭੋਜਪੁਰੀ ਫਿਲਮ ਸਾਈਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹੇ ਬਿੱਲੋ ਰਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਨੇਮਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ 'ਨਮਕ ਇਸ਼ਕ' ਦਾ ਮਲਣ ਵਾਲੀ ਬਿਪਾਸ਼ਾ ਬਸੂ ਦਾ ਇਹ ਭੋਜਪੁਰੀਆ ਅੰਦਾਜ਼ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਬਿਪਾਸ਼ਾ ਬਸੂ

ਆਪਣੀ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨਵੇਂ-ਨਕੋਰ ਕਰਾਊਨ ਪਲਾਜ਼ਾ ਮਿਲਵਾਕੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਰੋ

Book your wedding or social event at the brand new Crowne Plaza Milwaukee Airport. Fresh from a comprehensive renovation; 194 beautifully appointed guest rooms and 24,000 sq. ft. of banquet space. We work with local & Chicago Indian caterers. Ample complimentary parking available.

ਅਸੀਂ ਮਿਲਵਾਕੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲੀ ਮੁਫਤ ਪਾਰਕਿੰਗ

Call our expert sales and catering staff today at:
414-563-4075 or visit us at:
www.cpmilwaukeeairport.com

CROWNE PLAZA®

MILWAUKEE AIRPORT

The Place To Meet

Crowne Plaza Milwaukee Airport

6401 S. 13th Street Milwaukee, WI 53221
Tel : 414-764-5300

Designed by: QUIK SIGNS-661-703-8795, 661-900-7357
www.quiksigns.us

Imperial Truck Wash & Repair

One Stop Center For Truckers-Repairs-Tires-Wash in Indiana

Now open 24 hours

Diesel

Restaurant (765-987-1000)

5809 South State Rd 3,

Spiceland, IN- 47385

interstate 70 Exit 123

(Turn Right Yellow Building)

Tire Service

We carry all major brand tires-new and used at very attractive prices.

We have special
on TIRES

*Bridge Stone
*Firestone *Kelly

- *Transmission
- *Clutch
- *Brakes
- *Suspension
- *Oil Change
- *Rear End
- *Wet Kit & PTO Pumps
- *Alternators
- *Starters
- *Cement Blower
- *AC Work
- *Rediator Flush

ਪੁਰਾਣੇ ਟਾਇਰ ਵੀ ਟਰੇਡ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

All Kinds of Welding
Work & General
Repair.

ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵੈਲਡਿੰਗ ਵਰਕ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਰਿਪੇਅਰ
ਮਾਰਕੀਟ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਅਤੇ ਘੱਟ ਕੀਮਤ

*We sell now
Centramatic*

Oil Change **\$189.99** Only

Brake **\$99.00** With Labor

Wheel Seal **\$89.00** With Labor

Labor Rate **\$59.00** Hourly Rate

Alignment

Wheel Balancing

24 Hours Road Service & Towing

Jasvir Singh (765) 987-7000

ਸਿੱਖ ਸਤਿਸੰਗ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਇੰਡੀਆਨਾ

10950 South East Ave., Indianapolis, Indiana, 46239 Ph: 317-862-SIKH (7454) www.indianapolisgurdwara.org

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨਾ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤ੍ਰੁ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ॥

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ।

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਦੀ 60ਵੀਂ ਬਰਸੀ

ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲੇ

ਸਿੱਖ ਸਤਿਸੰਗ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਰਾਲੇਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ 11, 12 ਅਤੇ 13 ਜੂਨ, 2010 ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰੋ ਜੀ।

11 ਜੂਨ, 2010 ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ-10 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ

13 ਜੂਨ, 2010 ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ-9 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ

ਰਾਗੀ ਜਥੇ

ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ (ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲੇ)

ਭਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੇਨਤੀਕਰਤਾ

ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡਾਲਾ 317-605-2901
ਹਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾਲਾ 317-748-6911
ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਪੁਰ 812-391-3062
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜੀਆਂ 317-701-7116
ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਡਿਪਟੀ 812-344-4870
ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਬਾਕਰਪੁਰ 917-379-0476
ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਚੱਕਬੱਠੂ 917-379-1168
ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਬੋ 347-761-6058
ਜੱਸੀ ਲਾਲੀ (ਪ੍ਰਧਾਨ) 317-997-8339
ਜੱਸ ਅਟਵਾਲ 317-997-8338
ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਖਲੀਲ 917-369-0746

ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਰਿਆਰ 917-667-0933
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀ ਰੋਡ 812-375-4398
ਅਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ 732-581-8859
ਜਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਕਰਪੁਰ 917-379-0476
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੈਂਡੀ ਭੱਦਾਸ 219-617-5641
ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖਲੀਲ 317-369-0746
ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਬੁਰਜੀ 812-278-0759
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੱਲ੍ਹਾਂ 574-329-2623
ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੰਗਲ 765-465-5601
ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀਬੁਚੀ 812-305-1278

ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡਾਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੱਕਬੱਠੂ, ਯੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਬਾਲਾ, ਰੌਕੀ ਬਰਿਆਰ, ਸਤਵੀਰ ਖਲੀਲ, ਮਨਵੀਰ ਖਲੀਲ, ਲਾਡਾ ਬੇਗੋਵਾਲ, ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਬੋ, ਬਿੱਟੂ ਬੇਗੋਵਾਲ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਗਰਾਲਾ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਦਾਸ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭੱਦਾਸ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਪੁਰ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਕਸੂਦਪੁਰ, ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਗੇ ਖਾਂ ਤਲਵੰਡੀ, ਲਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੱਲ੍ਹਾਂ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੱਲ੍ਹਾਂ, ਸ਼ੇਰਾ ਸਿੰਘ ਦਬੁਰਜੀ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਕਬੱਠੂ, ਬੱਠੂ ਬਾਕਰਪੁਰੀਆ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੱਲ੍ਹਾਂ